

W U C B N I C A

**Z a k ł a d y
dolnosербскеje rěcy**

P O D R Ę C Z N I K

**P o d s t a w y
języka dolnołużyckiego**

Alfred Měškank / Chóšebuz 2004

Wucbnicy na drogu

Łužyca jo w swójej dlujkej historiji stawnje měła kontakty ze susedneju Pólskeju. Zachopjenki datujomy na cas pśed něži 1000 lětami. Tegdy jo Bolesław Chrobry na grože Sciciani w Dolnej Łužycy swěsił swajźbu z Odu, źowku markgroby Ekeharda Mišnjańskego. Wjele casa pózdzej jo to był Pólak Fabricius, kenž jo w Kórjenju blisko Chóšebuza założył šišćarnju, w kótarejž jo teke serbske nabóžninske knigty šišćał. W lěse 1880 jo Alfons Parczewski słušał k załožarjam Dolno-łužyskego towaristwa Mašica Serbska. Wón jo wušej togo był inspirator dolnoserbskeje Pratyje, kótaraž pśecej hyšći kužde lěto znova wuchada a až do źinsajšnego k nejwěcej cytanim serbskim knigłam słuša. Serbske wukniki a studenty su w 20. stolěšu na pólskich wušych šulach wuknuli a na wusokich šulach študěrowali. Wšake gmejny a institucije woplěwaju z pólskimi partnerjami pśijašelske zwiski. Na ferialnych kursach Budyšyńskego Serbskego instituta jo mjazy wobźělnikami pśecej radna licba Pólkow a Pólakow. Na Waršawskej uniwersiće wudawa se wót zachopjenka 90-tych lět publikacija 'Zeszyty Łužyckie'. Wjele luži w celej Pólskej zajmju se za Łužycu a za žywjenje Serbow w nimske mórju.

Wuknjenje našeje serbskeje rěcy jo za Pólakow doněta weto było dosć wobšěžne, dokulaž njejsu za to měli žednu wucbnicu. Pólska a naša dolnoserbska rěc pak stej sebje pó słowoskłaže a gramatice tak bliskej, až za Pólaka njejo šěžko, našu rěc nawuknuš. Mamy za to teke w pśibytności chwalobne pśikłady. Pśedlažeca wucbnica dej tomu pśipómagaš, až maju zajmowane pólske studenty slawistiki ale teke drugich směrow móžnosć se našu rěc pśiswójš. Pólska jo wót maja lěta 2004 čłonk Europskeje unije a pó wěstem casu změju pólske stašany móžnosć pśijmowanja žěła w Nimskej a z tym teke we Łužycy. Dolnoserbska rěc jo wobgrozona a wobstoj tšach, až se wóna napśecej zgubijo. Pśešiwu tomu musymy se woboraš, ale za to trjebamy pomoc, kótaruž mógu nam zajmowane młode luže z Pólskeje daš. Trjebamy na wjele pólach luži, kótarež našu rěc derje wuměju. Wósebnje nastupa to šulstwo a to zakładne šule rowno tak ako Dolnoserbski gymnazium, kenž njama dosć ceptarjow, kótarež našu rěc tak derje znaju, aby mógli w njej wuwucowaš. To pak jo trěbne, comy-lic dojspiš, až wukniki gymnazija našu rěc pórědnje nawuknu a pó abiturje wopšawdu wobkněžyju.

Z pomocu teje wucbnice móžo zajmowany Pólak abo Pólka zakłady dolnoserbskeje rěcy nawuknuš. Dalšna rěčna kwalifikacija jo z nałożowanim rěcy a cytanim dolnoserbskeje literatury móžna. Chtož pak jo dolnoserbšćinu nawuknuł a znajo k tomu wót doma pólsku rěc, njama žednych wětšych šěžkosćow z rozměšim a samostatnym nawuknjenim teke górnoserbskeje rěcy. Wucbnica jo na 15 lekcijow žělona. W jadnotliwych lekcijach wobžěluju se systematiski gramatiska temy, kótarež su zwězane z dosć wobšyrnymi móžnosćami k zwucowanju nawuknjoneje mašizny. Kuždej lekciji jo krotki tekst pśidany, kótaryž njama žeden direktny zwisk z tematiku lekcije. W njom pak póznajo cytar wšake wobłuki serbskego žywjenja a cełu kopicu z tym

zwisujucych wokablow. Chtož te teksty běžnje njecyta, njama z togo žednu škódu za dalšne póstupowanje wuknjenja. Ale myslim se, až rowno te teksty dopokazuju, kak bliskej stej sebje dolnoserbska a pólska rěc. Za njeznatymi słowami móžo cytař na kóncu wucbnice w psirědowanem słowniku glědaš. Rěd rozgronow mjazy wšakimi wósobami dej byš pomoc k nałożowanju rěcy we wšednem žywjenju.

Žycym sebje, aby nowa wucbnica była zachopjeńk hyšći lěpšego zgromadnego žěła mjazy polskimi psijašelami našogo luda a lubowarjami Łużyce a nami Serbami.

Alfred Měškank

Wstęp

W Polsce nie ma dotąd możliwości studiowania sorabistyki na poziomie uniwersyteckim. Toteż polscy językoznawcy, szczególnie ze specjalnością zachodniosłowiańską, powinni z radością przyjąć **pierwszy** napisany po polsku podręcznik do nauki języka dolnołużyckiego. Jego autorem jest rodowity Łużyczanin, absolwent Uniwersytetu Wrocławskiego, przyjaciel naszego narodu i kraju, długoletni profesor Dolnołużyckiego Gimnazjum w Chociebużu.

O ile na Uniwersytecie Warszawskim istnieje od kilku lat możliwość uczestnictwa w okresowych kursach języka górnołużyckiego, o tyle język dolnołużycki nadal czeka na poznanie.

Podstawowy kurs języka dolnołużyckiego składa się z 15 lekcji wprowadzających stopniowo materiał gramatyczny i leksykalny oraz ćwiczeń i tekstów przy każdej z nich. Pozwala to na przyswojenie ok. 1800 słów języka dolnołużyckiego. Do podręcznika wprowadził autor rozdział poświęcony prawidłom fonetycznym języka.

Każdy z Państwa, kto podejmie się jako autodydakta nauki języka dolnołużyckiego, może przyczynić się do rozpowszechnienia wiadomości o ojczystej mowie północnego odłamu słowiańskiego narodu Łużyczan, ostatnich obecnie potomników Słowian Połabskich, którzy rozplynęli się w morzu niemieckim już w odległych wiekach.

W podręcznik języka dolnołużyckiego powinny zaopatrzyć się wszystkie biblioteki naukowe w Polsce oraz księgarnie, głównie ze specjalnością językoznawczą.

Obecnie oba języki łużyckie, ze względu na małe rozpowszechnienie, zaliczane są do grupy języków zagrożonych. Przyczyny drastycznego zmniejszania się zasięgu języków łużyckich mają wielowiekową historię: już w latach 1293/1327 obowiązywał zakaz używania języka słowiańskiego w sądach w Bernburgu n. Solawą, Altenburgu, Zwickau i w Lipsku a wiek XVII to okres rozpoczynających się prześladowań niemieckich, które dotknęły szczególnie Dolne Łużyce.

W roku 1667 Fryderyk Wilhelm I, książę Brandenburgii, tzw. reskrytem grudniowym, nakazuje usunięcie łużyckich kaznodziei i wszystkich łużyckich ksiązek w wendyjskim dystrykcie Marchii

Brandenburgii. W roku następnym likwiduje się łużyckie biblioteki parafialne i książki się pali. Zakazano śpiewów kościelnych w języku łużyckim. Śpiewnik Mollera oraz jego katechizm z 1573 r. zostają uznane za bałwochwalcze i niepotrzebne przy wiernym wykonywaniu obowiązków przez poddanych. O istnieniu wówczas bogatej literatury religijnej w Marchii Brandenburskiej świadczą jedynie wiadomości o jej zniszczeniu.

W XVI wieku kraj przodków Łużyczan zajmował terytorium o powierzchni ok 160 tys. km² i zamieszkiwało go ok. 111 tys. Łużyczan (na Górnych Łużycach ok. 72 tys., na Dolnych Łużycach ok. 39 tys.). Najnowsze badania Łużyckiego Instytutu Naukowego w Budziszynie podają aktualną liczbę Łużyczan utożsamiających się z narodowością słowiańską - ok. 40 tys. na Górnych Łużycach, a na Dolnych Łużycach ok. 20 tys. Nie oznacza to jednak ilości osób znających język ojczysty ...

Studiując materiał podręcznikowy uświadomił sobie Państwo, że w naszych językach pobrzmiwa echo słowiańskiej wspólnoty językowej, określanej w licznych do XIII w. źródłach historycznych mianem "slavica lingua".

Poszerzenie zakresu słownictwa dolnołużyckiego umożliwi Państwu **pierwszy** "Dolnołużycko-polski słownik minimum" autorstwa polskiego sorabisty, prof. dr Rafała Leszczyńskiego, wydany nakładem Stowarzyszenia Promocji Wschodnich Łużyc w Żarach 2002, o zasobności ok. 3 tysięcy haseł. (Z tego terytorium wywodził się wschodni odłam Dolnych Łużyczan, Żarowianie, wynarodowieni, podobnie jak Drzewianie, w XVIII wieku. Polskie Łużyce Wschodnie graniczą od wschodu z Dolnym Śląskiem – ich stolicą są Żary.)

Na trudną sytuację obu języków łużyckich, a przede wszystkim, dolnołużyckiego, niewątpliwie wpływ ma eksploatacja węgla brunatnego zwłaszcza na środkowych i Dolnych Łużycach, która doprowadziła do zniszczenia 73 wiosek łużyckich (i postępuje nadal), a więc do zniszczenia matecznika słowiańskiej mowy.

Troska o zachowanie obu języków łużyckich należy do wszystkich, którzy zdają sobie sprawę z tego, że na bogactwo kulturowe Europy składają się **wszystkie** języki, niezależnie od skali rozpowszechnienia.

Języki łużyckie oczekują od nas tego rodzaju pomocy.

Ludmiła Gajczewska

Pismiki a zuki dolnoserbiskeje rěcy

Wymowa i znaki graficzne języka dolnołużyckiego

<i>znak graficzny</i>	<i>przykłady - znaczenie w języku polskim - komentarze</i>
	<i>W przypadku identycznej postaci i znaczenia w języku polskim i dolnołużyckim przykłady są podane bez tłumaczenia.</i>
a	Adam, album, ale, ananas, amater - <i>amator</i> , akt, alfabet
b	baba, baran, bajka, bagno, banda, bok, bosy, buda
bj	<i>Zmiękczenie spółgłosek b, m, n, itd. oznacza się literą j zamiast stosowanego w języku polskim i.</i> tebje - <i>ciebie, tobie</i> ; grabje - <i>grabie</i> , njebjo - <i>niebo</i> , sebje - <i>siebie, sobie</i> ;
c	co, cas - <i>czas</i> , cement, cesak - <i>grzebień</i> , cerw - <i>czerw</i> , robak
č	<i>odpowiada polskiemu cz, występuje jednak stosunkowo rzadko. Najczęściej na miejscu polskiego cz mamy tylko c.</i> kawč - <i>tapczan</i> , Čech - <i>Czech</i> , małučki - <i>malutki</i>
ć	gosć - <i>gość</i> , ścicha - <i>cicho</i> , dwanasćo - <i>dwanaście</i> , dość - <i>dość</i> <i>Kreskę nad c : ć, piszemy także wtedy, gdy po ć występuje i: ċi</i>
d	dom, woda, dub - <i>dąb</i> , doł - <i>dół</i> , daleko - <i>daleko</i> , Dunaj
e	delka - <i>deska</i> , gerc - <i>grajek</i> , cera - <i>kreska</i> , efekt, etapa - <i>etap</i>
ě	lěto - <i>rok</i> , měso - <i>mięso</i> , pětŕk - <i>piątek</i> , město - <i>miasto</i> , ně - <i>nie</i> <i>Litery ě język polski nie zna. Odpowiada ona głosce pośredniej między i i e.</i>
f	fabrika - <i>fabryka</i> , farao - <i>faraon</i> , film, fidle - <i>skrzypce</i>
g	gus - <i>geś</i> , gora - <i>góra</i> , gorki - <i>gorzki</i> , gjarnc - <i>garnek</i>
h	Hajno - <i>Henryk</i> , how - <i>tu</i> , hynacej - <i>inaczej</i> , horicont - <i>horyzont</i>
ch	chto - <i>kto</i> , pcha - <i>pchła</i> , chory, chudy, mech, měch - <i>worek</i>
i	lipa, nimski - <i>niemiecki</i> , nigdy, bitwa, biblija - <i>Biblia</i>
j	jajko, kraj, wojna, jo - <i>tak</i> , Jan, jědro - <i>jądro</i> , jasny
k	kokot - <i>kogut</i> , mak, muka - <i>mąka</i> , rak, kak - <i>jak</i> , klin
l	lampa, lan - <i>len</i> , lěs - <i>las</i> , pilny - <i>pracowity</i> , sol - <i>sól</i> , balo - <i>piłka</i>
ł	młody, głowa, łuka - <i>łaka</i> , ławka, łdza - <i>łza</i> , błoto
m	mały, malina, młyn, mě - <i>imię</i> , mroja - <i>mrówka</i> , most, mudry - <i>mądry</i>
mj	mjasec - <i>miesiąc</i> , księżyc, mjac - <i>miecz</i> , mjatel - <i>motyl</i> , mjod - <i>miód</i>
n	nan - <i>ojciec</i> , noga, nad, nadawk - <i>zadanie</i> , nagły, nagi, nos
ń, nj	jeleń, wogeń - <i>ogień</i> , kanja - <i>kania</i> , woń - <i>zapach</i> , njewina - <i>niewinność</i>
o	polo - <i>pole</i> , doł - <i>dół</i> , coło - <i>czóło</i> , cło, ocean, opera
p	post - <i>poczta</i> , pokoj - <i>spokój</i> , pawk - <i>pająk</i> , nopawa - <i>żółw</i> , pałka - <i>pranie</i>
pj	popjeł - <i>popiół</i> , pjero - <i>pióro</i> , pjas - <i>pies</i> , pjenjez - <i>pieniądz</i>
r	ruka - <i>ręka</i> , rěpik - <i>rzepak</i> , ramje - <i>ramię</i> , reja - <i>taniec</i> , rěc - <i>język</i>
ř, rj	murjař - <i>murarz</i> , wrjos - <i>wrzos</i> , rjemjeń - <i>rzemień</i> , morjo - <i>morze</i>
s	sowa, sam, kasa, Serb - <i>Łużyczanin</i> , seno - <i>siano</i> , skop, słodki
š	<i>odpowiada polskiemu sz</i> šula - <i>szkoła</i> , šyja - <i>szyja</i> , šeršeń - <i>szerszeń</i> , bratš - <i>brat</i> , sotša - <i>siostra</i> , myš - <i>mysz</i>
ś	šańki - <i>cienki</i> , maś - <i>matka</i> , pisaś - <i>pisać</i> , śichy - <i>cichy</i> , šěło - <i>ciało</i> <i>Kreskę nad s: ś, piszemy także wtedy, gdy po ś występuje i: śi.</i>
t	takt, ty, tam, tšawa - <i>trawa</i> , towaristwo - <i>towarzystwo</i> , tšach - <i>strach</i>
u	ruka - <i>ręka</i> , mucha, butra - <i>masło</i> , gluka - <i>szczęście</i> , suk - <i>węzeł</i>
w	nowy, rowny - <i>równy</i> , law - <i>lew</i> , krowa, wětš - <i>wiatr</i> , šćaw - <i>szczaw</i> <i>'w' należy zawsze wymawiać dźwięcznie (podobnie jak ł), niezależnie od następnej litery lub pozycji w słowie. Też na końcu wyrazu!</i>
wj	wjacor - <i>wieczór</i> , wjas - <i>wieś</i> , wjasele - <i>radość</i> , strowje - <i>zdrowie</i>
y	my, wy, ryba, byś - <i>być</i> , hyś - <i>iść</i> , stary, luby, myś - <i>myć</i>

- z** zyma - zima, koza, zub - ząb, zagłówk - poduszka, zogol - hałas
- ž** odpowiada polskiemu **ż**; žaba, koža - skóra, žednje - nigdy, žni - żniwa, žwała - fala
- ź** žen - dzień, tyžen - tydzień, źo - gdzie, dokąd, žoź - żółź, žiw - cud, žiši - dzieci
Kreskę nad **z** : **ž**, piszemy także wtedy, gdy po **ž** występuje **i**: **ži**.
- dź** gozdź - gwóźdź, zdaržaś - zachować, pozdze - późno
dź występuje tylko w grupach spółgłoskowych **zdź** wzgl. **ždź**.
- w-/h-** W przedrostkach **wo-**, **wob-**, **wu-** stojące na początku **w-** najczęściej symbolizuje wymowę nagłosowego **h**: **ho-**, **hob-** oraz **hu-**.
Przykłady: wobalka - koperta, wobjadny - zgodny, wugeń - komin.
- ó** W podręcznikach szkolnych, słownikach oraz w dawniejszej literaturze napotykamy znak **ó**. **Nie ma on nic wspólnego z polskim ó**. Oznacza różne samogłoski w poszczególnych regionach, zgodnie ze zróżnicowaną wymową dialektalną, np.: **pón** może być wymawiane **pon** wzgl. **pen** (tak najczęściej) albo **pyn**.
Podobnie wymawiane są podane wyżej przykłady cytowane w komentarzach do innych znaków graficznych: bósy, gósc, wóda, góra, górk, chóry, wójna, móst, wón, pólo, kóza, kóža, gózdź, pózde.

Akcent w języku łużyckim zawsze pada na pierwszą sylabę wyrazu, z wyjątkiem słów pochodzenia obcego oraz stopnia najwyższego przymiotników i przysłówków.

W połączeniach **-ci**, **-si**, **-zi** (np. informacija, misija, inwazija) **c**, **s**, **z** nie ulega zmiękczeniu.

Prědna lekcija - Lekcja pierwsza

Werb byś - Czasownik byś / być

	prezens - czas terażniejszy	futur - czas przyszły
ja	som <i>jestem</i>	bužom / budu <i>będę</i>
ty	sy <i>jesteś</i>	bužoś <i>będziesz</i>
wón, wóna, wóno	jo <i>jest</i>	bužo <i>będzie</i>
my	smy <i>jesteśmy</i>	bužomy <i>będziemy</i>
wy	sćo <i>jesteście</i>	bužośo <i>będziecie</i>
wóni	su <i>są</i>	budu <i>będą</i>
mej	smej <i>jesteśmy obaj</i>	bužomej <i>będziemy obaj</i>
wej	stej <i>jesteście obaj</i>	bužotej <i>będziecie obaj</i>
wónej	stej <i>są obaj</i>	bužotej <i>będą obaj</i>

Uwaga! Język łużycki oprócz liczby pojedynczej i liczby mnogiej posiada dodatkowo liczbę podwójną (dual). Dotyczy to zarówno rzeczowników, czasowników, przymiotników jak i zaimków.

Uwaga! Formy drugiej osoby liczby mnogiej oznaczają dodatkowo:

pan, pani	jest, / będzie
panowie, panie	są, / będą
państwo	są, / będą

W razie tylko dwóch osób w tym samym znaczeniu należy używać form liczby podwójnej: wej stej, wej bužotej, itp.

Uwaga dotyczy wszystkich czasowników!

Príklady a zwucowanja - Przykłady i ćwiczenia:

Ja som Serb. Ty sy Pólak. Wón jo Nimc. Wóna jo Serbowka.

My smy Słowjany. Wy sćo Słowjany. Wóni su Germany.

Mej smej we Łužycy doma. Wej stej w Pólskej doma. Wónej stej w Nimskej doma.

Ja bužom / budu wjacor doma. Žo ty wjacor bužoš? Wón bužo witše w šuli. Wóna bužo teke w šuli.

My bužomy w kinje, Bužošo wy teke w kinje? Wóni budu doma.

Mej bužomej doma. Bužotej wej teke doma? Wónej bužotej w šuli.

Chto to jo?

To jo mój nan.	- bratš, syn, wujko, sused, psijašel, šef, kmótš
To jo mója maš.	- sotša, žowka, šota, susedka, psijašelka, kmótša
To jo naš gósć.	- ceptar, fara, gójc, šošta, psedsedar, kumpan
To jo naša mama.	- ceptarka, kmótša, gójcowka, šoštowka, kumpanka

Co to jo?

To jo mój dom.	- pjas, nos, wobraz, kłobyk, woblak, głažk
To jo mója skiba.	- guska, kóšula, suknja, lapa, noga, domownja
To jo mójo awto.	- kólaso, balo, wócko, wucho, pólo, jajko
To jo naš casnik.	- zeger, kalendar, telewizor, lěs, kraj
To jo naša wjas.	- šula, adresa, cerkwja, brožnja, lod, grož
To jo našo gumno.	- žiwadło, město, radijo, blido, mustwo

Jo to

	- Jo, to jo
	- Ně, to njejo
Jo to twój nan?	- Jo, to jo mój nan. - Ně, to njejo mój nan. . . . atd.
Jo to twója maš?	- Jo, to jo mója maš. - Ně, to njejo mója maš. . . . atd.
Jo to twójo kólaso?	- Jo, to jo mójo kólaso. - Ně, to njejo mójo kólaso. . . . atd.
Jo to waš casnik?	- Jo, to jo naš casnik. - Ně, to njejo naš casnik. . . . atd.

Uwaga: Język łużycki nie zna partykuły **czy**. W zdaniu pytającym następuje zamiana kolejności podmiotu i orzeczenia w porównaniu ze zdaniem orzekającym.

Partykułę **nje-** pisze się z czasownikiem zawsze łącznie.

Rozgrono psí telefonje. - Rozmowa telefoniczna.

Měto: How Měto; dobry zeń.

Mato: Dobry zeń, Měto. Jo twója sotša doma?

Měto: Ně, wóna jo hyšći w šuli.

Mato: A ga bužo wóna doma?

Měto: Wjacor bužo doma. Dejm jej něco groniš?

Mato: Ně, žěkujom se. Na zasejsłyšanje.

Měto: Na zasejwiženje, witše w šuli.

Druga lekcija – Lekcja druga

Genitiw substantiwow a adjektiwow - *Dopelniacz rzeczowników i przymiotników*

maskulinum - rodzaj męski / substantiwy – rzeczowniki

N. Chto? Co? nan tyžeń pjakař zeń

G. Kogo? Cogo? nana tyženja pjakarja dnja

adjektiwy - przymiotniki

- dobry tuni

- dobrego tunjego

femininum - rodzaj żeński / substantiwy - rzeczowniki

adjektiwy - przymiotniki

N. Chto? Co?	lipa	ruka	murja	wójca	mysl	rěc	- dobra	tunja
G. Kogo? Cogo?	lipy	ruki	murje	wójce	mysli	rěcy	- dobreje	tunjeje

neutrum - rodzaj nijaki / substantiwy - rzeczowniki

adjektiwy - *przymiotniki*

N. Chto? Co?	wokno	mórjo	płomje	lěše	twarjenje	- dobre	tunje
G. Kogo? Cogo?	wokna	mórja	płomjenja	lěša	twarjenja	- dobrego	tunjego

Příklady a zwucowanja - Przykłady i ćwiczenia:

Tam lažy kusk twardego klěba. Gólc chójži do stareje šule. Wukniki jědu do wjelikego města. Klěb jo wót dobrego pjakarja. Šěg jěžo do Budyšyna.

1. Wucabnik zo do	cuza řědownja
2. Monika zo do	šulska jěžarnja
3. Ławka jo z	twarde drjewo
4. Waza jo z	módry głažk
5. Móst jo z	kšuty beton
6. Zbórk jo poľny	cysta wóda
7. To jo maš tego	małe žowčo
8. Nježelu pójěžomy do	serbski Turnow
9. Bur ženjo krowy do	wjelika grož
10. Mato jo dostał dar wót	luba šota
11. Matematiku mamy pla	kněž Mak
12. Na bliže stoj flaška	swětłe piwo
13. Na spižce stoj kana	zymny kafej
14. Gólc ma toflu	słodka šokolada
15. Na wózu lažy měch	dobře žyto
16. Daj mě pšosym kusk	fryšny klěb
17. Jabłuko jo z padnuło .	wusoki bom
18. Pcołki su wjele nanosyli.	słodki mjod
19. Wósrjež jo zelena kupa.	wjelike jazoro
20. Mato jo bžez domoj pšišeł.	šulska toboła
21. Škódow jo žěl	město Chóšebuz
22. 'Pójž, mója hajtka, pójž do !'	cuzy kraj
23. Cerkwja stoj blisko.....	stara šula
24. Produkcija jo spadnuła.	krowjece mloko
25. Naša brožnja jo poľna	dobře seno
26. Maš jo kus kupiła.	kózyna butra
27. Wužaf jo do padnuł.	wjeliki gat
28. Droga wježo wokoło	cełe město
29. Bur pšěga kónja do	jabrikaty wóz
30. Kón jo se nažrał.	fryšna žiselina
31. Bratš jěžo do	pódwjacorna Nimska
32. Wón ma to z	casopis Płomje

Žo Jan jěžo? - Dokąd Jan jedzie?

Jan jěžo do Chóšebuz, Lubnjow, Lubin, Budyšin, Baršč, Gubin, Turjej, Miłoraz, Wětošow, Zgóřjelc, Prjawoz, Kulow, Móst, Rogow, Běla Góra, Tšupc

Žo Lizka jěžo? - Dokąd Lizka jedzie?

Lizka jěžo do Běla Wóda, Stara Niwa, Dubrawa, Kalawa, Wařawa, Brěžowka, Brjazyna, Picnjo, Cazow, Bucyna, Krušwica, Mužakow, Tšawnica

Žo jěžomy? - Dokąd jedziemy?
 Jěžomy do Łukow, Kalawa, Žyłow, Smogorjow, Liškow, Gogolow, Hažow, Turnow, Turjej, Chmjelow, Pšiluk, Depsk, Łojojc, Grodk, Barliń, Poznań

Konjugacija –o /-jo - Koniugacija -o / -jo.

Odnosnie tematu form času teraźniejszego czasowniki w języku dolnołużyckim dzielą się na cztery koniugacje. Są to koniugacje -o/-jo, -i/-y, -a, -j. Tymi właśnie literami zakończone są formy trzeciej osoby liczby pojedynczej poszczególnych koniugacji podane z tego względu w słowniku obok bezokolicznika. Większość czasowników należy do koniugacji -o /-jo.

Pšikłady:	pisaś	wuknuś	lubowaś	piś	móc	pjac
ja	pišom	wuknjom	lubujom	pijom	móžom	pjacom
ty	pišoś	wuknjoś	lubujoś	pijoś	móžoś	pjacoś
wón,-a,-o	pišo	wuknjo	lubujo	pijo	móžo	pjaco
my	pišomy	wuknjomy	lubujomy	pijomy	móžomy	pjacomy
wy	pišośo	wuknjośo	lubujośo	pijośo	móžośo	pjacośo
wóni	pišu	wuknu	lubuju	piju	mógu	pjaku
mej	pišomej	wuknjomej	lubujomej	pijomej	móžomej	pjacomej
wej	pišotej	wuknjotej	lubujotej	pijotej	móžotej	pjacotej
wónej	pišotej	wuknjotej	lubujotej	pijotej	móžotej	pjacotej

Uwaga: *Zamiast podanych powyżej form pierwszej osoby liczby pojedynczej istnieją formy zakończone na -u: pišu, wuknu, lubuju, piju, mógu, pjaku.*

Odnosnie drugiej osoby l. mn. oraz l. podw. zob. uwagi do lekcji I na s. 6.

Zwucowanja – Ćwiczenia:

1. Co Liza tam	?	gótowaś
2. Wóna	dłujki list.	pisaś
3. Co wy něnt	?	gótowaś
4. My	tykańce.	pjac
5. Co žiśi w šuli	?	gótowaś
6. Žiśi	w šuli pisaś a cytaś.	wuknuś
7. Rogowarje	swóju řednu wjas.	lubowaś
8. W kótarem casu wy nježelu	?	wobjedowaś
9. Nalěto	rólnikarje wows a jacmjeń.	seś
10. Bur	kórbik kulkow do piwnice.	njasć
11. Měrko	žinsa wótpołdnja do kina hyś.	směś
12. K snědanju	nejlubjej kafej.	piś
13. Jan groni, až ten dłujki tekst	.	njerozměś
14. Sobotu	pšecej za ceły tyžeń.	nakupowaś
15. Měto	pšijaśelam za gratulacije.	žěkowaś se
16. Mały Mato se njerady	.	mys
17. W proznanach	žiśi dłujko spaś	móc
18. Swóju domownju	derje.	znaś
19. Lizka w šuli derje	.	wuknuś
20. Žiśi	w lěsu rady w pėsku.	graś

Kowalojc familija

Kowalojc familija njejo wjelika. Wóni su styri wósoby: Kněž Hanzo Kowal, jogo żeńska, kněni Monika Kowalowa a jeju góleśi Měrko a Jana. Kněž Hanzo Kowal a kněni Monika

Kowalowa stej starjejšej Měrka a Jany. Měrko a Jana stej bratš a sotša. Kowalojc familija bydli w Chóšebuzu. Wóna jo serbska. Kněz Kowal jo ceptař na Dolnoserbskem gymnaziumje. Kněni Monika Kowalowa jo žiśownica. Syn Měrko jo wuknik zakładneje šule. Wón pilnje wuknjo a pójžo pózdzej na Dolnoserbski gymnazium. Jana jo hyšći mała a chójži kuždy zeń do žiśownje. Kowalojc powědaju doma serbski, ale wóni znaju rowno tak derje nimsku rěc. Měrko wuknjo teke w šuli w małej kupce serbšćinu. Jana chójži do nimskeje žiśownje a powěda tam ceły zeń nimski. Wóna pak jo gjarda na to, až znajo južo dvě rěcy.

Pšašanja a wótegrona – Pytania i odpowiedzi

1. Kaka jo Kowalojc familija?	Kowalojc familija
2. Kak groni se knězoju Kowaloju?	Knězoju Kowaloju
3. Kak groni se kněni Kowalowej?	Kněni Kowalowej
4. Kak groni se Kowalojc synoju?	Kowalojc synoju
5. Kak groni se Kowalojc żowce?	Kowalojc żowce
6. Žo žěła kněz Kowal?	Kněz Kowal žěła
7. Žo žěła kněni Kowalowa?	Kněni Kowalowa žěła
8. Kak powědaju Kowalojc doma?	Kowalojc powědaju
9. Kótaru rěc Kowalojc hyšći znaju?	Kowalojc znaju hyšći
10. Na co jo Jana gjarda?	Jana jo gjarda, až

Uwaga: Pytanie “Kak se groni . . . ?” odpowiada polskiemu “Jak ma na imię?”

Tśeša lekcija - Lekcja trzecia

Akuzatiw substantiwow a adjektiwow - Biernik rzeczowników i przymiotników

substantiwy - maskulinum – <i>rodz. m.</i>	femininum – <i>rodz. ż.</i>	neutrum – <i>rodz. nij.</i>
N. Chto? Co? grod syn	droga wjas	blido twarjenje płomje
A. Kogo? Co? grod syna	drogu wjas	blido twarjenje płomje

adjektiwy - przymiotniki

N.	řědny	řědna	řědne
A.	řědny řědnego	řědnu	řědne

Pśikłady:

	nominatiw - mianownik		akuzatiw - biernik
To jo	stary grod.	Ja wižim	stary grod.
To jo	mały gólca.	Ja wižim	małego gólca.
To jo	šyroka droga.	Wižimy	šyroku drogu.
To jo	řědna wjas.	Mamy	řědnu wjas.
To jo	nowe blido.	Mamy	nowe blido.
To jo	wusoke twarjenje.	Wižimy	wusoke twarjenje.
To jo	nowy zešywk.	Ja mam	nowy zešywk.
Jo to	stary nan?	Ja wižim	starego nana.
To jo	pilna żowka.	Ja wižim	pilnu żowku.
To jo	serbska rěc.	Wuknjomy	serbsku rěc.
To jo	wjelike wokno.	Ja wižim	wjelike wokno.
To jo	dobre snědanje.	Ja mam	dobre snědanje.

Zwucowanja:

	nominatiw - mianownik		akuzatiw - biernik
To jo	serbski casnik.	Ja mam	
To jo	wjeliki telewizor.	My mamy	
To jo	měke sedło.	Ja mam	

To jo	luby gósc.	Wizim
To jo	wjelika terasa.	Mamy
To jo	šopła špa.	Wy mašo
To jo	cysta kuchnja.	My mamy
To jo	nimski casnik.	Maš ty
Tam jo	swětła gwězda.	Wizimy
To jo	wjelike gnězdo.	Bóson ma
To jo	kšiwa scěna.	Twarjenje ma
Tam jo	rědna komora.	Žowka ma
To jo	dobry wobjed.	Jěmy
To jo	zymne piwo.	Pijomy
To jo	nowa adresa.	Mamy
Tam stoj	wjelika kupnica.	Wizimy
To jo	serbska cerkwja.	Znajom
Tam stoj	Chóšebuski grad.	Wizimy
To jo	znaty Pücklerowy park.	Znajomy
Tam jo	stare historiske twarjenje.	Wukniki woglědaju
Tam stoj	Grodkojski torm.	Žiši glědaju na
To jo	gładka droga.	Žinsa mamy
To jo	Nowakojc familija.	Wizimy
To jo	kněz ceptař.	Strowimy
Tam stoj	stara spižka.	Mamy doma
To jo	njerěšne wókno	Tam wizimy
To jo	dobry wejsny pjakař.	Chwalimy
Tam wisy	rědny nowy wobraz.	Mamy
Jo to	Janowa maš?	Strowim
Jo to	Hanzowy bratš?	Znajom
To jo	Markowa sotša.	Wizim
To jo	stary serbski procowař.	Cesćimy
Tam stoj	serbska ceptarka.	Strowimy
Žinsa jo	rědny žen.	Žins mamy
How jo	kněz Nowak.	Witam
Tam jo	kněni Nowakowa.	Pšosymy
To jo	serbska kulturna informacija.	W měsće mamy
To jo	dobra butra.	Kupimy
To jo	fryšne swinjece měso.	Kupimy
Tam jo	dobra pólska jěšnica.	Kupimy
To jo	kisałe mloko.	Fryco pijo rady
To jo	nowy wuknik.	Witam
Tam jo	nowa wuknica.	Witam
To jo	dobry ceptař.	Strowimy
Tam stoj	šulski direktor.	Strowimy
To jo	nowa serbska kazń.	W Sakskej maju
To jo	kněni Liza Nowakowa.	Witam
To jo	nowa galerija.	W Chóšebuzu mamy
Stwórčk jo	serbska wucba.	Chóžimy rad na
Žinsa jo	šopłe wjedro.	Lubujomy
W gaše jo	zymna wóda.	Ryby lubuju
Tam stoj	jasna gwězda.	Wiziš tu
Na łuce jo	dobra tšawa.	Bur seco
Na pólu stoj	zdrjałe žyto.	Mašina młósi
Tam lažy	wjelika banja.	Wizimy

Tam stoj	wusoka jabłucyna.	Gólc lězo na
To jo	dobra skiba.	Wuknik jě
Tam lažy	cysta běła papjera.	Wizim

Konjugacija -i / -y - Koniugacija -i /- y.

Příklady:	groniš	pšosyś	słyšaś	sejžeś	spaś
ja	gronim	pšosym	słyšym	sejžim	spim
ty	groniš	pšosyś	słyšyś	sejžiś	spiś
wón,-a,-o	groni	pšosy	słyšy	sejži	spi
my	gronimy	pšosymy	słyšymy	sejžimy	spimy
wy	gronišo	pšosyšo	słyšyšo	sejžišo	spišo
wóni	gronje	pšose	słyše	sejže	spě
mej	gronimej	pšosymej	słyšymej	sejžimej	spimej
wej	gronitej	pšosytej	słyšytej	sejžitej	spitej
wónej	gronitej	pšosytej	słyšytej	sejžitej	spitej

Uwaga! Czasowniki koniugacji **-i / -y** niekoniecznie w bezokoliczniku mają temat **-i** wzgl. **-y!**

Zwucowania – Ćwiczenia:

Ja śi to něnt	groniś
Cogodla ty mě to nje..... ?	“
Anka, až jo maś chóra.	“
My wam to witše	“
Cogodla wy nam nic nje..... ?	“
Žiśi, až maju něnt prozniny.	“
Mej to něnt mašeri	“
Cogodla wej nam nic nje..... ?	“
Wónej, až bužotej cakaś.	“
Móžoś ty mě,, raz pomagaś?	pšosyś
Cogodla ty bratša wó pomoc nje..... ?	“
Monika nana wó pjenjeze.	“
My ceptarja wó dowolność.	“
..... wy wó ředne wjedro?	“
Pśisłucharje wó mału pšestawku.	“
Mej pśijaśela wó wódaśe.	“
Wej suseda wó pomoc.	“
Wónej kuždy žen wó deść.	“
Ja w Dolnej Łužycy.	bydliš
Žo ty něnt	“
Marek w Budyšinje.	“
My nje..... na jsy.	“
Wukniki w internaśe.	“
Mej w řednem hotelu.	“
..... wej gromaže?	“
Anka a Měto hyšći doma.	“
Ja na měkem sedle.	sejžeś

Juro južo poľ lěta	“
Jaskolicki rad na drotach.	“
Mój syn rady do šule.	chójziś
Casnikar psislucharjow koncerta.	licyś
Suche drjewo se derje	paliś
Dowolarje na styńcu.	lažaś
Marko sebje cesto tomatowu zupu.	wariś
Rolnikar nazběrane kulki.	wažyś

Našo bydlenje - *Nasze mieszkanie*

Naša familija bydli južo šesć lět w swójskem domje w Škódowje. To jo žěl města Chóśebuza. How mamy lěpše, wětše a rědnješe bydlenje, ako smy pšed tym w měsće měli. Dołojce jo piwnica. W jadnom rumje jo wólejowa topjarnja za ceły dom. Dalej mamy tam pałkarnju, w kótarejž stoj elektriska pałkawa. W jadnej rumnosći piwnice chowamy wšake zawarjone sadowe konserwy a w zymje jabłuka. Pši zemi nad piwnicu jo naša bydleńska špa, dalej wjelika kuchnja, mała spižarnja a toaleta za gósci z dušu. Pód kšywom mamy spańsku špu, mału žěłarnju za pisańske žěła, špu za gósci a kupadło z toaletu. Pód kšywom su někotare scěny nakósne. Do nastwarka górej wježo drjewjana stupnica. Chrom ma sodłowe kšywo a jo z antracitowymi cyglami kšyty. Pši domje mamy hyšći głažanu zymsku zagrodku. Za domom su tšawnik, gumno a sadowa zagrodka ze wšakimi sadowymi bomami. W slěznem žělu zagrody stoj pcołkarnja. Wokoło našogo doma jo rědna zelena wokolina, mała gólka a wuska rěčka. Mamy psijaznych susedow a togodla cujomy se wjelgin derje.

Stwórta lekcija - *Lekcja czwarta*

Instrumental substantiwow a adjektiwow – *Narzędnik rzeczowników i przymiotników*

Uwaga: *Narzędnik w językach łużyckich **zawsze** i bez wyjątku występuje z przyimkiem.*

*Przyimki występujące przy rzeczowniku w narzędniku: **z, za, pšed** - przed, **pód, nad, mjazy** – między.*

	<u>maskulinum</u>		<u>neutrum</u>			<u>adjektiw</u>	
N. Chto? Co?	dub	pjakař	wokno	twarjenje	płomje	dobry	dobre
I. Z kim? Z cym?	z dubom	pjakarjom	woknom	twarjenim	płomjenim	z dobrym	

	<u>femininum</u>					<u>adjektiw</u>	
N. Chto? Co?	lipa	šula	murja	rěc	kazń	maś	dobra
I. Z kim? Z cym?	z lipu	šulu	murju	rěcu	kaznju	mašerju	z dobreju

Pšikłady – przykłady:

Gólc jěžo **ze** starym nanom do města.

Rolnikar wóřjo pólko **z** małym chołujom.

Žowčo sejži **z** lubeju mašerju na ławce.

Nan rěžo drjewo **z** wjelikeju piłu.

Wukniki zaběraju se **ze** serbskeju rěcu.

Muski stoj **pód** wócynjonym woknom.

Jan jězdzi **z** nowym kólasom do šule.

Jatšowny wogėń pali se **z** wjelikim płomjenim.

Zwuowanja - ćwiczenia:

Z kim jězo Monika do města? - Monika jězo do města z(e)
bratš a sotša; nan a maš; luby psijašel; ředowniski wucabnik; ceļa ředownja;
luba psijašelka; stara mama; stary nan; wujko a šota.

Z cym jězdzi Jan do šule? - Jan jězdzi do šule z(e)
nowe kólaso; šulski bus; nanowe awto; stary moped; zelesniski šěg; měsćańska tramwajka.

Z cym/kim grajkatej Měto a Janka? - Měto a Janka grajkatej z(e)
pisane balo; ředna pupka; elektriske awto; drobny pěšk; luba kócka; stary tedij;
běły sněg; computer; susedojc žowka.

Z kim sejži Lizka w šuli gromaže? - Lizka sejži w šuli gromaže z(e)
Šulcojc Monika; Šymkojc Gizela; Šejcojc Anka; Kochanojc Sylwija; Kokotojc Karina.

Žo caka Měto? - Měto caka pšed
wejsna kjarcma; susedowy dom; wjelike kino; głowne dwórnišćo; měsćańske žiwadło;
pomnik; kulturna brožnja; šulski zachod.

Z kim nan powěda? - Nan powěda z(e)
šulski wjednik; šulska wjednica; wejsny kjarcmař; kjarcmarka; farař; znaty spisowašel;
ceptař; stary nan; syn; žowka; luby sused; šořta; pšedsedař; pšedsedarka; dobry psijašel.

1. Maš kšajo klěb a jěšnicu z	wótšy nož
2. Sotša pijo kafej z	mloko a cukor
3. Astronom glěda na gwězdy z	wjeliki dalokowid
4. Hanzo caka na nana pšed	wójnski pomnik
5. Budyšyn a Chóšebuz lažytej nad	rěka Sprjewja
6. Pód lažy wjele procha.	niska póstola
7. Pód lažy wjele brunice.	łužyska zemja
8. Za a lažy Pólska.	Odra, Nysa
9. Pšed maju luže cesto wjelike plany.	Nowe lěto
10. Pód sejži ředne žowčo.	zelena lipa
11. 'Za za górami tam wjelike sněgi su.'	Kamjeńc
12. Smy z narodniny swěšili.	ceļa familija
13. Ryšarje wójuju z a	kopje, wótšy mjac
14. Wukniki diskutěruju z	młody wucabnik
15. Mjazy a laže Dolne Błota.	Lubnjow, Lubin
16. Na šulsku toflu pišomy z	běļa krida
17. Měrko glěda z nutš do jšpy.	wótcynjone wokno
18. Žiši chowaju se za	stara brožnja
19. Mólař jězo z na mólowanje.	nowe kólaso
20. Mjazy a jo šyroka grobla.	droga, pólo
21. 'Nad stojtej dwa groda.'	mórjo
22. Anka cešo se pšed	wjelike glědadło
23. Kócka jo se pód schowala.	drjewjana ławka
24. Muski w busu smjerži za	stary paleńc
25. Pólewanku jěmy ze	łžyca
25. Kulki a měšo jěmy z a widlickami.	nož
27. Pšed smy seno zrumowali.	wjeliki dešć
28. Kupowarka pšaša se za	dobře swinjece měšo
29. Pšituk lažy mjazy a	Picnjo, Turfej
30. Pšed jo małe zelenišćo.	nowy dom
31. Marko wuknjo ze matematiku.	stary kumpan

32. Bur jo z	na konjegy mark jěť.	młody kón
33. Pód	laže dobre jabłuka.	wusoka jabłucyna
34. Mjazy	a njejo wjele ruma.	póstola, scěna
35. Mjazy	a laży Pólska.	Rusojska, Nimska

Konjugacija -a. - Koniugacija -a.

<u>Pśikłady:</u>	spiwaś	žěłaś	žiwaś se	njegrajkaś
ja	spiwam	žělam	žiwam se	njegrajkam
ty	spiwaś	žělaš	žiwaś se	njegrajkaś
wón,-a,-o	spiwa	žěła	žiwa se	njegrajka
my	spiwamy	žělamy	žiwamy se	njegrajkamy
wy	spiwašo	žělašo	žywašo se	njegrajkašo
wóni	spiwaju	žělaju	žiwaju se	njegrajkaju
mej	spiwamej	žělamej	žiwamej se	njegrajkamej
wej	spiwatej	žělajtej	žiwatej se	njegrajkatej
wónej	spiwatej	žělajtej	žiwatej se	njegrajkatej

Uwaga: Nie wszystkie czasowniki o temacie -a w bezokoliczniku należą do koniugacji -a!

Zwucowanja:

1. Kuždy tyžeń	Nowy Casnik.	cytaś
2. Žiśi	w góli griby.	pytaś
3. Mały Jurko	južo sam.	woblekaś se
4. Milena	bratśikoju mokše crjeje.	rozuwaś
5. 'A te kłoski	pilna Anka, susedka.'	wóteběraś
6. Cuznik	gólca za pšawaju drogu.	pšaśaś se
7. Paleńc	jomu do głowy.	stupaś
8. Pjakař	z łopatu klěb do pjaca.	suwaś
9. Nan	zdrjałe jabłuka.	tergaś
10. Jagař	liški a žiwjaki.	stśělaś
11. Żowka	mašeri pśi domacnem žěle.	pomagaś
12. W zymje	pó lože.	smykaś se
13. Žiśi	rady w pěsku.	grajkaś
14. Starki	na młode lěta.	spominaś
15. Wjelike lěta	wjelgin wusoko.	lětaś
16. Zajtša	žiśi z póstole.	stawaś

Co Měto gótujo? - Měto

pisaś list	licyś šulski nadawk	cytaś casnik
pasć krowy	grajkaś z balom	pśěgaś kónja
pomagaś mašeri	zběraś pjenjeze	hyś do šule
chwaliś nana	kuriś cigaretu	žěłaś w gumnje
paliś papjeru	kupaś psa	běliś jabłuka

stupaš na góru glědaš telewiziju słucha muziku

Co źiśi gótuju? - Wóni

wobjedowaš	chójziš do šule	piš mloko
sejžeš na tšawje	zběraš kulki	twariš pěskowy grad
stawaš z postole	hyš do kina	kupaš se w rěce
jěšć słodki lod	cytaš tekst	ganjaš za balom
spiwaš w chorje	mólowaš na droze	chytaš kamjenje do wódy

Co wy gótujoš? - My

wuknuš serbsku rěc	pjac tykańc	zběraš slěwki
mólowaš na toflu	snědaš	kupowaš klěb
piš limonadu	chowaš se w brožni	jěšć pólewanku
pisaš šulski nastawk	wariš wobjed	jěš z awtom
grajkaš we wóže	kiwaš pšijašalam	cakaš na sotšu

Co ty gótujoš? - Ja

piš kafej	pšašaš se nana	pjac mlince
jěš do města	graš korty	cakaš na bratša
cytaš list	pomagaš starjejšyma	wobuwaš se crjeje
zeblekaš se zgło	kowaš zelezo	lešeš do dowola
mólowaš wobraz	stupaš na wusoku góru	tšugaš górk
zamkaš źurja	měšaš šěsto za babu	kupaš se w zymnej wóže

Naša zagroda

Naš dom stoj pši droze. Pšed nim jo małe zelenišćo z někotarymi krickami. Mjazy drogu a zelenišćom stoj pyšny zelezny płot. Pó boku našogo doma jo garaža za našo awto. Pšed pódpódnjoweju scěnu garaže jo drjewjany winowy spalěr. Na njom rostu kužde lěto słodke winowe grańki. Pši zachodowych wrotkach stojtej wusokej škrjoka a za nima wšake kwětkowe krě, ako turkojski baz, rože a rododendrony. Za domom jo tšawnik. Wósrzejž njogo stoje tši wišniny. W slěznem žělu zagrody jo našo zeleninowe gumno. W njom su lěški za słynicki a druge wužytne rostliny. Z nalěta sajzamy tam cybulu a salat, wusewamy marchweje, krjate a tyckate boby a wusajzamy teke tomaty, běły kał a górk. Na lěwem boce stoje wšake sadowe bomy: jabłucyny, kšušcyny, slěwcyny a kisałe wišniny. Pód bomami wusajzamy kužde lěto kulki a wšaku drugu zeleninu. Na kóncu zagrody pšed drošanym płotom rostu maliny. Na bocnej lěšce smy někotare kricki kulturnych carnico w nasajžali. Tam mamy teke tši kricki rabarbera. W małej murjowanej pcołkarni pšed malinami bydle naše pcołki. Wóni nažěłaju kužde lěto wjele słodkego mjoda. Wóni su tak měrniwe a skludne, až njetrjebamy se jich štapadłow bójaš. Se rozmějo, až mamy w gumnje teke kwětki. Z nalěta kwitu krokuse, narcise a tulpy, pózdžej syrotki, rože a gladiole a w póznem lěšu dalije a wšake družyny asterkow. Tak jo naša zagroda pšez cełe lěto zelena a pisana, gótujo nam wjele wjasela a gózi se derje do zeleneje wokoliny našeje jsy.

Pěta lekcija - Lekcja piąta

Datiw substantiwow a adjektiwow - Celownik rzeczowników i przymiotników

substantiwy: maskulinum

N. Chto? Co?	dub	tyžeń	gołub	pjakań	žeń
D. Komu? Comu?	dubuju	tyžeńuju	gołubuju	pjakańjerju	dnju

neutrum

N. Chto? Co?	wokno	zwěrje	lěše	góle	mě
D. Komu? Comu?	woknoju	zwěrješeju	lěšeju	gólešeju	mjenju

Uwaga: Oprócz podanych powyżej form celownika czasami są używane również krótkie formy kończące na **-u**: k woknu, zwěrješu, lěšu, gólešu, mjenju, płomjenju, wuchu itp.

femininum

N. Chto? Co?	zyma	wóda	droga	kóža	zemja	rěc	maś
D. Komu? Comu?	zymje	wóže	droze	kóży	zemi	rěcy	mašeri

Uwaga: W celowniku (fem.) następuje zmiana spółgłosek: d > ź; zd > zdź; t > ś; st > sc; g > z; zg > zdz; k > c; ch > ś; ł > l.

adjektywy: maskulinum

N.	dobry	tuni
D.	dobremu	tunjemu

femininum

	dobra	tunja
	dobrej	tunjej

neutrum

	dobre	tunje
	dobremu	tunjemu

Zwucowania:

1. Sotša žycy	wjele wuspěcha.	luby bratš
2. Maś póżycyjo	klěb.	stara susedka
3. Nan dajo	zakaz kurjenja.	mały syn
4. Wuknica groni	dobry žeń.	młody ceptań
5. Kristina kažo k	.	narodninske blido
6. Direktor pokazujo	nowu šulu.	cuzy gósc
7. Mato pišo	a	wujko; šota
8. Wuknik źėkujo se	za rėdny dar.	luby pšijašel
9. Nan zapłašijo	za źėło.	pilny rucnikań
10. Wósadny dom stoj napšešiwu	.	wejsna cerkwja
11. Rozgłos gratulėrujo	k	pšisłuchań; jubilej
12. Napšešiwu	jo parkowanje zakazane.	nowa radnica
13. Sudnik	a	pšeskjaržony; znank
14. Žowka sednjo se k	.	luba maś
15. Młode luže demonstrėruju pšešiwu	.	surowa wójna
16. Starki dajo	wódu.	łacna krowa
17. Sotša źo k	pó fryšny klěb.	bliski pjakań
18. Napšešiwu	stoj nowe kino.	kjarcma
19. Pšešiwu	njejo źedno zele.	głuposc
20. Mėto sejzi w šėgu napšešiwu	.	młode źowco
21. Stary ptak leši z futerom ku	.	gnėzdo
22. Maś scėlo	k	lube žycenja.
23. Kito pšisłuša	swójeje rėdownje.	sotša; Nowe lėto
24. Pacient groni	, až jomu brjuch bóli.	spiwna kupka
25. Žiši nazwucuju ku	rėdny program.	młody gójc
26. Nan kupujo	nowe crjeje.	ptaškowa swajźba
27. Wuknica źo doprėdka k	.	mała źowka
		wjelika zelena tofla

Konjugacija -j - Koniugacija -j

Do koniugaciji -j naleži stósunkowo mało jednostek.

Přikłady:	stojaś	brojś	bójaś se	dejaś
ja	stojm	brojm	bójm se	dejm
ty	stojš	brojš	bójš se	dejš
wón,-a,-o	stoj	broj	bój se	dej
my	stojmy	brojmy	bójmy se	dejmy
wy	stojšo	brojšo	bójšo se	dejšo
wóni	stoj	broje	bój se	deje
mej	stojmej	brojmej	bójmej se	dejmej
wej	stojtej	brojtej	bójtej se	dejtej
wónej	stojtej	brojtej	bójtej se	dejtej

Njeregularne werby – Czasowniki nieregularne:

	wěžeś	jěść	měś	hyś	kšěś	jěś
ja	wěm	jěm	mam	zom, du	com, cu	jězom, jědu
ty	wěš	jěš	maš	zoš	coš	jězoš
wón,-a,-o	wě	jě	ma	zo	co	jězo
my	wěmy	jěmy	mamy	zomy	comy	jězomy
wy	wěšo	jěšo	mašo	zošo	cošo	jězošo
wóni	wěže	jěže	maju	du	kšě, coju	jědu
mej	wěmej	jěmej	mamej	zomej	comej	jězomej
wej	wětej	jětej	matej	zotej	cotej	jězotej
wónej	wětej	jětej	matej	zotej	cotej	jězotej

Zwucowanja:

1. Což starješe nažarje, to žiši cesto	rozbrojś
2. Pla suseda se pcołki	rojś
3. Šlodarka njewjestu na wěrowanje.	tšojś
4. Naša kóza jano hyšći mało	dojś
5. Nalěto wše gumnyškarje swóje zagrodki.	gnojś
6. To drjewo se derje	kłojś
7. Naša kócka rada ptaški	łojś
8. Na Lubijskej górje rozglědny torm z latego zeleza.	stojaś
9. Wšykne kócki wódy.	bójaś se
10. Naš gólc žinsa do města jěś.	njedejaś
11. Ten bus z Grodka do Wórzejc.	jěś
12. Našej mašeri se zasej derje	hyś
13. Na gódownem marku z kupcami.	mrojś se
14. Za to (my) se starjejšyma žěkowaś.	měś
15. (my) hyšći, kake bužo lěšojske wjedro.	njewěžeś
16. Nalěto (my) naše slynjaški.	gnojś
17. Wuknik ceły šaw, kótaryž jo wopaki zešył.	projś
18. Bog , kake to nowe lěto bužo.	wěžeś
19. Taki wjeliki gólc se nikogo	njebójaś
20. Naš gójc mě móju šyju wěšće	wugójś

Serbske jatšowne nałogi

Jatšy su přědny wjeliki swěžen w běgu lěta. Kšesćijany swěše je ako zeň górejstawanja Kristusa

wót wumarłych. W tyženju do jatš zwucuju młode żowća wósrjeź jsy na ławkach sejžecy jatšowne kjarliže, kótarež znaju južo wót psěze. Sobotu wjacor pórajú se wóni pótom zgromadnje na drogu a chójže spiwajucy pó jsy. Na Šichem pětku móluju luže we wšykných domach jatšowne jajka. Pši tom nałożuju wótwisnje wót regiona techniki wóskowanja, škrabanja abo wužrawanja. Jatšownu nježelu chójže žiši k swójim kmótšam, wót kótarychž dostawaju pisane jatšowne jajka a druge małe dary. Jajka wužywaju žiši pótom k walkowanju. We jsach Dolneje Łužyce pali mložina w nocy na jatšownicu jatšowny wogeń. Na zajtšo pšed schajžanim słyńca póceraju młode żowća w bliskej rěce jatšownu wódu. Wóna dajo jim strowje a rědnosć na cełe lěto. Pši póceranju wódy njesměju wóni nic powědaš, howacej se wóda skazyjo. Młode gólcy wopytuju żowća pši tom móliš.

W katolskej Górneje Łužycy rejtuju muske jatšownu nježelu ako jatšowne rejtarje w dłužkem šěgu do susednje wósady a wózwawiju kjarliže spiwajucy wěsć wó górzejstawanju Kristusa. We wšakich jsach Górneje Łužyce wopytuju młode kjarle z głośnym buchaniem a stšělanim złe duchy ze jsy wugnaš, aby skóro mókali nalěto witaš. Małe žiši pytaju dopołdnja w gumnyšku jajka a druge drobne dary, kótarež jo tam jatšowny wuchac za nje schował. Tak su jatšy kužde lěto za žiši a dorosćonych, za starych a młodych swěžeń wjasela a wódychanja.

Pšašanja - pytania:

1. Kaki swěžeń su jatšy za kšesćijanow?
2. Co gótuju młode żowća w tyženju do jatš?
3. Co gótuju żowća jatšownu sobotu wjacor?
4. Co gótuju serbske luže na Šichem pětku?
5. Kótare techniki nałożuju luže pši mólowanju jatšownych jajkow?
6. Žo chójže žiši jatšownu nježelu?
7. Co dostawaju žiši wót swójich kmótšow?
8. Za co wužywaju žiši cesto darjone jajka?
9. Ga pali mložina w Dolnej Łužycy jatšowny wogeń?
10. Co gótuju młode żowća jatšownicu pšed schajžanim słyńca?
11. Cogodla njesměju żowća pši póceranju wódy powědaš?
12. Chto wopytujo żowća pši póceranju wódy móliš?
13. Co gótuju jatšownicu muske w katolskej Górneje Łužycy?
14. Kaki jo zmysł jatšownego rejtownanja?
15. Z cym wopytuju młode kjarle złe duchy ze jsy wugnaš?
16. Co gótuju małe žiši dopołdnja w gumnyšku?
17. Chto chowa w gumnyšku jatšowne jajka za žiši?

Rozgrono - dialog:

- Halo, Anka, žo ty zoš?
- + Ja žom k Mariji.
- Co tam coš?
- + Comej jatšowne spiwanje pšigótowaš?
- Bužotej tam samej?
- + Ně, Monika a Lizka teke pšizotej.
- Mógu ja teke pšis?
- + Jo, pójź ned ze mnu.
- Derje, tak pójźomej malsnje tam.
- + Jo, tak to nejlěpje docynimy. Na to se južo wjaselim.

Šesta lekcija - Lekcja szósta

Lokatiw substantiwow a adjektiwow - Miejscownik rzeczowników i przymiotników

Substantiwy: maskulinum

N. Chto? Co? dub gat list grod zec měch žeń gołub
 L. Wó kim? Wó com? wó dubje gaše lisće grože zecu měchu dnju gołubju
Uwaga: W miejscowniku następuje wymiana spółgłosek **d > ź; t > ś; st > sc; ł > l**.

Příklady: grod > grože; gat > gaše; list > lisće; woł > wole.

femininum

N. Chto? Co? lipa sada ruka murja wójca mysl rěc wjas maś
 L. Wó kim? Wó com? wó lipje saže ruce muri wójcy myśli rěcy jsy mašeri
Uwaga: W miejscowniku następuje wymiana spółgłosek **d > ź; zd > zdź; t > ś; st > sc; ch > š; k > c; g > z; zg > zdz; ł > l**

Příklady: sada > saže; gwězda > gwězdze; pęta > pęše; pasta > pasće; mucha > muše; ruka > ruce; droga > droze; męzga > męzdze; žwała > žwale

neutrum

N. Chto? Co? wokno kólaso mórjo lěše twarjenje mě zwěrje
 L. Wó kim? Wó com? wó woknje kólasu mórju lěsu twarjenju mjenju zwěrješu
Uwaga: W miejscowniku następuje wymiana spółgłosek **d > ź; zd > zdź; t > ś; st > sc; ł > l**

Příklady: blido > bliže; gnęzdo > gnędzde; błoto > błoše; šesto > šesće; coło > cole
Niektóre rzeczowniki rodzaju nijakiego mają dwie oboczne formy miejscownika,
n.p.: póło > na pólu / póli; bok > na boku / boce; brjog > pši brjogu / brjoze; snęg > w snęgu / snęze

Adjektiwy: maskulinum

N.	dobry	tuni	<u>femininum</u>	dobra	tunja	<u>neutrum</u>	dobre	tunje
L.	wó dobrem	tunjem	wó dobrej	tunjej	wó dobrem	tunjem		

Zwucowanja:

1. Žiśi grajkaju w	cysty pęsk
2. Ryby plęju w	šopła wóda
3. Jan bydli w	rędna wjas
4. Marko bydli we	wjelike město
5. Serbski dom jo w a	Budyšin; Chóšebuz
6. Wukniki su nęnt w	nowa rędownja
7. W jo hyšći piwo.	zelena flaška
8. W jo wóda solowata.	Baltiske mórjo
9. Na stoje rędne kwętki.	šyroke wokno
10. Pó smy wšykne derje najęzone.	dobry wobjed
11. Gólc jęzdzi z kólasom pó	ceła góla
12. Na laży wjele snęga.	wusoka góra
13. Lizka žęła w	kjarcmarska kuchnja
14. Spiwař spiwa wó	předana njewjesta
15. Marka sejzi pši	stara maś
16. Anka wulicujo wó	luba hajtka
17. Žinsa powędamy wó, a	Kocor, Zejleř, Kósyk
18. Pó žomy do šule.	dobre snędanje
19. W mamy wjele kwętkow.	bydleńska špa
20. We jo mazana wóda.	wejsny gat
21. Docent pędnosujo wó	serbska ręc
22. W gibjo se južo kurjetko.	šopłe jajo
23. Kólasowař sejzi na	górske kólaso
24. Pó žomy do póstole spat.	zgromadna wjacerja

25. Žiwjaki su w	wjeliku škódu napórali.	młody kał
26. Pši	jo se njejluka stała.	wuski wujězd
27. Na	jo lětosa wjele žožow.	wusoki dub
28. Na	su južo rědne pupki.	młoda slěwcyňa
29. Wukniki žěłaju žinsa w		šulske gumnyško
30. Spisowašel jo roman wó	napisał.	wójna a měř
31. Bur sejo na	nalětnu pšenicu.	bliske pólo
32. Na	rosćo jano kisała tšawa.	mokša łuka
33. Pši	stoj wusoki topoł.	rozpadana murja
34. Wótposłańc pśednosujo wó		serbska kazń
35. Na	swěše bytše gwězdy.	zymske njebjó
36. Gólc sejži na		jabrikaty wóz
37. Gólc zwucujo na		nanowa klarineta
38. Rejowarje wjerše se w		pisane koło
39. W	łaže styri jaja.	bósonowe gnězdo
40. W	feluju hyšći rozynki.	kołacowe šesto
41. Chor spiwa w	wó	cerkwja; Betlehemska gwězda
42. Pacientka sanatorija kupa se w		carne błoto
43. W	su zajmne wulicowańka.	nowe Płomje
44. We	jo było wjelgin goruco.	łóńske lěše
45. Na	drogi stoj rozbite awto.	lěwy bok

Zajžonosć werbow – Czas przeszły

Język dolnołużycki (literacki) zna trzy formy czasu przeszłego: a) czas przeszły złożony - *perfekt*; b) czas przeszły prosty - *imperfekt* wzgl. *aorist*; c) czas zaprzeszy - *pluskwampräteritum*. W języku potocznym używane są prawie wyłącznie formy perfektu, przypominające pod względem sposobu tworzenia formy czasu przeszłego w języku polskim. Perfekt tworzy się za pomocą form czasu teraźniejszego czasownika 'byś' i imiesłowu czasu przeszłego na **ł**, np.:

писаł	dla rodzaju męskiego liczby pojedynczej,
писаła	dla rodzaju żeńskiego liczby pojedynczej,
писаło	dla rodzaju nijakiego liczby pojedynczej (w osobie trzeciej),
писаłeј	dla wszystkich rodzajów liczby podwójnej,
писали	dla wszystkich rodzajów liczby mnogiej.

Příkladny:

1. ja	som / njejsom	писаł / писаła;	nawuknuł / nawuknuła
2. ty	sy / njejsy	писаł / писаła;	nawuknuł / nawuknuła
3. wón	jo / njejo	писаł;	nawuknuł
wóna	jo / njejo	писаła;	nawuknuła
wóno	jo / njejo	писаło;	nawuknuło
1. mej	smej / njejsmej	писаłeј;	nawuknułeј
2. wej	steј / njeјsteј	писаłeј;	nawuknułeј
3. wónej	steј / njeјsteј	писаłeј;	nawuknułeј
1. my	smy / njejsmy	писали;	nawuknuli
2. wy	sćo / njejsćo	писали;	nawuknuli
3. wóni	su / njejsu	писали;	nawuknuli

Z powyższego wynika, że liczba mnoga nie rozróżnia form męskoosobowych i rzeczowych.

To dotyczy również zaimka osobowego trzeciej osoby liczby mnogiej – **wóni**.

Na ogół imiesłowu na **-ł** można utworzyć od bezokolicznika zastępując końcowe **ś** przez **ł, ła, ło, łej** wzgl. **li**.
Istnieją jednak czasowniki pod tym względem nieregularne.

Jak wykazują powyższe przykłady, zaprzeczenie tworzy się dodając do formy osobowej czasownika **byś** przedrostek **nje-** wzgl. **njej-**.

Przykłady nieregularności – przykłady form nieregularnych:

hyś	<i>iść</i>	šeł,	šla,	što	šlej	šli
pśis	<i>przyjść</i>	pśišeł,	pśišła,	pśišto	pśišlej	pśišli
jěśc	<i>jeść</i>	jědł,	jědła,	jědło	jědlej	jědli
móc	<i>móc</i>	móg(a)ł,	móg(a)ła,	móg(a)ło	móg(a)lej	móg(a)li
pjac	<i>piec</i>	pjakł,	pjakła,	pjakło	pjaklej	pjakli
wlac	<i>wlec</i>	wlakł,	wlakła,	wlakło	wlaklej	wlakli
wjasć	<i>prowadzić</i>	wjadł,	wjadła,	wjadło	wjadlej	wjadli
kłasc	<i>kłaść</i>	kładł,	kładła,	kładło	kładlej	kładli
njasć	<i>nieść</i>	njasł,	njasła,	njasło	njaslej	njasli
pasć	<i>paść</i>	pasł,	pasła,	pasło	paslej	pasli
lězc	<i>leźć</i>	lězł,	lězła,	lězło	lězlej	lězli
kwisć	<i>kwitnąć</i>	kwitł,	kwitła,	kwitło	kwitlej	kwitli
mjasć	<i>zamiatać</i>	mjatł,	mjatła,	mjatło	mjatlej	mjatli
rosć	<i>rosnąć</i>	rosł,	rosła,	rosło	roslej	rosli
woblac	<i>ubrać</i>	woblakł,	woblakła	woblakło	woblaklej	woblakli
pšěsc	<i>prząść</i>	pšědł,	pšědła,	pšědło	pšědlej	pšědli

Zwucowania::

1. Žinsa njejsu nam casnik	pśinjasć
2. Anka jo wjacor k pśijašelce	hyś
3. Burowka jo wobjed na pólo	donjasć
4. Wucabnica jo ředownju pšez muzeum	wjasć
5. Maś jo k wobjedoju dobre mlince	wupjac
6. Gólc njejo nic wó wjelikej nje gluece	wěžeś
7. Kócka jo cełu noc pód póstolu	lažaś
8. Starka jo kuźde lěto w pjacu slěwki	sušys
9. Pśiglědowarje su se wuměłcam	wužěkowaś
10. Góleši njejtej swóje šulske skiby	zjěsc
11. Luže njejsu hyšci domoj hyś.	kšěś
12. Pó wobjeze su se pcołki	rojś
13. Bratš jo mě postrow z dowola	póśtaś
14. W kótarem lěse jo se twója sotša ?	naroziś
15. Gólca stej se malsnje zasej	zjadnaś
16. Naš gójc jo mašeri šyju derje	wugójś
17. Žiši su se pšed wótjězdom derje	nasnědaś
18. Žowka jo za našych gósci řednje	spiwaś
19. Pśi slýncnem wjedrje jo žyto derje	dozdrjaś
20. Na zgromažinje su plan za nowe lěto	wobzamknuś
21. Šěg jo wjelgin dypkownje	wótjěś
22. Žěnske su pó wjacorach pjerje	drěś
23. Cogodla njejsy se hyšci crjeje ?	rozuś
24. Žowco jo ceły cas na kukawu	sluchaś
25. Žiši su nanowe pjenjeze malsnje	rozbrojś
26. '..... jo Marja kuźelku, kuźelku žyžanu.'	pšěsc

27. Na słyńcnem dnju su rože rědnje	rozkwisć
28. '..... žowćo pód dubom, pód dubom zelenym.'	seđaš
29. Mójja gubka njejo wódu	piš
30. Kócka jo na wusoki bom	zalězc
31. '..... swóje wójcki som a gwězdy	pasć, licyš (fem.)
32. 'Lubka leluja, rědnje	zakwisć
33. Wej stej ten tekst derje	nawuknuš
34. Kulturny program jo se wšyknym derje	spódobaš
35. Žinsa smy se z našym direktorom	rozžognowaš
36. Co jano sy ceły žeń	gótowaš
37. Na gódownej namšy jo stary faraf	prjatkowaš
38. Žiši su ceły žeń nowe graše	zwucowaš
39. W zajzonej nocy jo wjele sněga	napadaš
40. Nan a maš stej se žinsa na dowol	wupóraš
41. Gólc jo dłuško pšed kinom a	stojaš, cakaš
42. W Betlehemje jo se žišetko	narožiš
43. Na wusokej górje smy daloko	wižeš
44. Wónej stej swóju swajžbu z wjele góscimi	swěšiš
45. Cart jo brunicu do lužyskeje zemje	zaryš
46. W proznicach smy se z pólskimi psijašelami	zmakaš
47. Jan jo cełe lěto z kólasom do šule	jězdziš
48. Cora su na zgromažinje nowego pšedseďarja	wóliš
49. Sobotu njejsmy naš dwór	wumjasć
50. Sněga dla njejo nan dypkownje doma byš.	móc

Naša wjas

Naša wjas lažy w Dolnej Łužycy. Wóna jo wót lěta 1994 žel města Chóšebuza. Zboka jsy běžy rěka Sprjewja. Wóna njejo pla nas hyšći šyroka. Ze jsy wen běžy wóna pótom na směr Błotow. Wjas ma wušej 500 wobydlarjow. Něži sto z nich su južo rentnarje. Žiši a młodostnych njejo wjele. Togodla njamamy wěcej žednu šulu we jsy. Žiši a młodostne jězdze kuždy žeń z měscańskim busom abo z kólasom do města do šule. Małe žiši chójže we jsy do žišownje. Pšed sto lětami jo naša wjas hyšći była ceľa serbska. Žinsa powědaju jano hyšći starše luže našu maminu rěc, młode ju wěcej njeznaju. Wóni pak cuju se weto ako Serby. Tak abo pódobnje jo to w cełej Dolnej Łužycy. Młodostne a druge dorosćone wobydlarje jsy woplěwaju hyšći stare serbske nałogi. Nejważnejšej stej w zymje zapust a w lešu łapanje kokota. K zapustuju słuša camprowanje a nježelski pšešeg pšez ceľu wjas. Swětocnje woblacone muske a žeńske šěgnu w porach z muziku pšez wjas a woglědaju psi tom k zaslužonym wobydlarjam. Žeńske a žowća su psi tom w swójej swěžeńskej serbskej drastwje. Serbska drastwa a serbske nałogi su se zdzaržali, lěcrownož jo se serbska rěc psisamem zgubiła. Něga jo wětšyna wejsnych luži w rolnikarstwje žěłała. Žinsa njama rolnikarstwo wěcej žeden wuznam. W něgajšnych burskich dwórach njamaju wěcej žedne kónje, krowy a swinje, jano hyšći kokošy, kacki a gusy. Pšisamem na kuždem dwórje jo pjas a teke kócki su. Pšez našu wjas njewježo žedna głowna droga. Togodla jo žywjenje w njej wjelgin měrne a psijazne. Dokoła wokoło su póla, łuki a góla. Ceľa wokolina jo rědnje zelena. Luže su wjelgin psijazne a woplěwaju dobre susedstwo. Naša wjas njama žednu cerkwju ale ma swój kjarchob. Na njom su rowy zamrětych pšecěj derje wobstarane. We jsy jo hyšći mała loda z wórami za wšednu pótrjebu, ale za wětše nakupowanja jězdze luže z awtom, busom abo kólasom do wjelikich kupnicow na kšomje města. Mamy we jsy teke sportnišćo, na kótaremž wejsne balokoparske mustwo na kóncu tyženja swóje dypkowe graša wótměwa. Pšijazne luže a rědna wokolina psinosuju k tomu, až se wšykne wobydlarje we jsy derje cuju. Škóda jano jo, až jo lubosna serbska rěc we jsy psisamem womjelknuła. Žiši, bóžko nic wšykne, wuknu w šuli serbsku

rěc. Budu-li wóni ju pótom ako dorosćone hyšći wužywaš, njejo wěste.

Sedyma lekcija - Lekcja siódma

Plural substantiwow a adjektiwow – Liczba mnoga rzeczowników i przymiotników

1. Nominatiw – maskulinum – psíkłady:

N.si. dub šěg buk měch zec pjakař kij tyžeń zeń šoła

N.pl. duby šěgi buki měchy zece pjakarje kije tyženje dny šoły

Wuwzeša – wyjątki: gólc – gólcy; wósc – wóscy; bratš – bratšy; kmótš – kmótšy

Uwaga: Nie ma różnicy pomiędzy formami rzeczowymi i męskoosobowymi.

2. Nominatiw – femininum – psíkłady:

N.si. lipa wóda ruka šula murja wójca kósa rěc kazń maś

N.pl. lipy wódy ruki šule murje wójce kóse rěcy kazni mašerje

3. Nominatiw – neutrum – psíkłady:

N.si. wokno kólaso mórjo lěše twarjenje mě płomje góle

N.pl. wokna kólasa mórja lěša twarjenja mjenja płomjenja žiši

4. Adjektiwy:

Wszystkie przymiotniki rodzaju męskiego, żeńskiego oraz nijakiego mają końcówkę **-e**.

Psíkłady: dobre; droge; wjelike; małe; tunje; wutšobne; gniłe; atd.

Zwucowanja:

singular	plural
zakładna šula
dobry ceptař
stary wucabnik
cyste wokno
šulske lěto
suche lěše
wuknikojske blido
mała pšestawka
nowy zešywk
rědna wucbnica
Chóšebuske góle
kšuta zyma
błotojski cołnar
tuni wobjed
tunja wjacerja
słowjańska rěc
zajmna wěc
serbska kazń
pilny gólc
luby bratš
mała sotša
burska drastwa
połny měch
tupy nož

wótša kósa
Bramborske město
zwěrnny Serb
zajmny casopis
swěty žeń

Deklinacija substantiwow a adjektiwow w pluralu

Odmiana rzeczowników i przymiotników w liczbie mnogiej

1. Substantiwy - rzeczowniki:

N.	domy	šěgi	zece	pjakarje	lipy	rěcy	wokna	płomjenja
G.	domow	šěgow	zecow	pjakarjow	lipow	rěcow	woknow	płomjenjow
D.	domam	šěgam	zecam	pjakarjam	lipam	rěcam	woknam	płomjenjam
A.	domy	šěgi	zece	pjakarjow ^{o)}	lipy	rěcy	wokna	płomjenja
I.	z domami	šěgami	zecami	pjakarjami	lipami	rěcami	woknami	płomjenjami
L.	wó domach	šěgach	zecach	pjakarjach	lipach	rěcach	woknach	płomjenjach

^{o)} Dotyczy osób rodzaju męskiego.

Uwagi:

- Wyjątki w mianowniku: góle – žiši; cłowjek – luže lub cłowjeki
- Dopełniacz ma dla wszystkich trzech rodzajów na ogół końcówkę **-ow**. Krótką formę, bez końcówki, posiadają tylko niektóre rzeczowniki, np.: lěta – lět; gódy – gód; jatšy – jatš, pjenjeze – pjenjez, gósci – gósci; žiši – žiši, oraz nazwy miejscowości jak: Janšojce – Janšojc; Gołkojce – Gołkojc; Bórkowy – Bórkow; Wórjeje – Wórjejc, itp.

2. Adjektiwy - przymiotniki: (jednakowe formy dla wszystkich rodzajów)

N.	dobre	wjelike	droge	tunje
G.	dobrych	wjelikich	drogich	tunich
D.	dobrym	wjelikim	drogim	tunim
A.	^{o)} dobrych	wjelikich	drogich	tunich
	dobre	wjelike	droge	tunje
I.	z dobrymi	wjelikimi	drogimi	tunimi
L.	wó dobrych	wjelikich	drogich	tunich

^{o)} Dotyczy osób rodzaju męskiego.

Zwucowanja: Zamienić podaną po prawej stronie liczbę pojedynczą na liczbę mnogą!

1. W	smy mało sněga měli.	slědna zyma	
2. Juro Surowin jo wjele	znał a powědał.	cuza rěc	
3. Znaty spisowašel jo se pšed pěšzaset	narožil.	lěto	
4. Swětki mamy kužde lěto sedym	pó	tyžeń; jatšy	
5. W	pokazuju wšake	pšešěg; ludowy nałog	
6. Styri	do	tyžeń, gódy	
7. W	jo twarožk malsnje pońny	šoptota; běty cerw (w)	
8. Něga su	pši	na	sejželi.
9. W	jo wjele	blok; prozne bydlenje	
10. Wót wjelikeje licby	su hyšći tši wóstali.	wuglowa jama	
11. „Za Kamjeńcom za	tam	su.“	góra; wjeliki sněg
12. Pilna wuknica jo z	domoj pšišla.	dobra censura	
13. Něga jo na	wjele	rosło.	łuka; pócarnawa

14. su swóje w tłustych bomach měli.	lěsny pcolkař; wul
15. Chtož wjele znajo, móžo se z rozgranjaś.	rěc; cuze luže
16. Jan jo na swój narodny zeń pšepšosył.	luby pšijašel
17. Něga su we teke byli.	łužyska rěka; rak
18. W našych rostu głownje a	góla; chójca; brjaza
19. Na marku su žinsa pšedawali.	sušony wuğor
20. su wjele znali.	serbska kantorka; spiw
21. W jo pšecej wjele	Borkowy; dowolarje
22. Gólc jo z do pšijěł.	Gołkojce; Janšojce
23. Familija jo wjele w bydlila.	lěto; Błota
24. We wóttgeraju	Wórjejce; prozne bydlenje
25. K mólujemy pšecej	jatšy; jatšowne jajko
26. Mjazy a jo sedym	jatšy; swětki; tyżeń
27. W Bramborskej su styri	wjelike město
28. Zwězkowa republika Nimska ma šesnasćo	zwězkowy kraj
29. Dolnoserbški gymnazium ma wušej šesćstow a	wuknik; wuknica
30. W lěsojskich prozninach su žiši rad w	prozninske lěgwo
31. Pši su rěki a gaty zamarnjone.	niska temperatura
32. Picańske rybarje su zasej wjele nałojli.	słodna karpa
33. Ceptarka rozdźělujo casopis Płomje.	pilny wuknik
34. Wukniki wulicuju w šuli wó	prozninske dożywjenje
35. Adam Šěrach jo dobre zwiski z měł.	lěsny pcolkař

Formy pšichoda – *Formy času przyszłego*

1. *Forma czasu przyszłego czasowników niedokonanych jest formą złożoną składającą się z bezokolicznika danego czasownika oraz formy czasu przyszłego czasownika 'byś'.*

Pšikłady: imperfektywne werby - czasowniki niedokonane

ja	bužom	pisaś	njebužom	žěłaś	wobjedowaś
ty	bužoś	pisaś	njebužoś	žěłaś	snědaś
wón,-a,-o	bužo	pisaś	njebužo	žěłaś	wjacerjaś
my	bužomy	pisaś	njebužomy	žěłaś	spiwaś
wy	bužośo	pisaś	njebužośo	žěłaś	glědaś
wóni	budu	pisaś	njebudu	žěłaś	słuchaś
mej	bužomej	pisaś	njebužomej	žěłaś	cakaś
wej	bužotej	pisaś	njebužotej	žěłaś	powědaś
wónej	bužotej	pisaś	njebužotej	žěłaś	wulicowaś

Uwaga: *Zamiast bužom, njebužom można tak samo powiedzieć budu, njebudu.*

2. *Czas przyszły czasowników dokonanych ma formę czasu teraźniejszego. Pod wpływem języka niemieckiego jednak wielu Łużyczan nie rozróżnia czasownikowych form dokonanych i niedokonanych. Z tego powodu często się zdarza, że czas przyszły czasowników dokonanych tworzy się w ten sam sposób jak niedokonanych. Zamiast: **my pšizomy** mówi się a nawet też pisze: **my bužomy pšiš**, itp. Jest to oczywiście sprzeczne z normą języka literackiego.*

Pšikłady: perfektywne werby - czasowniki dokonane

ja	pójzom	njepójžezom	napišom	změjom (będę miał)
ty	pójžoś	njepójžezoś	napišoś	změjoś
wón,-a,-o	pójžo	njepójžezo	napišo	změjo
my	pójzomy	njepójžezomy	napišomy	změjomy

wy	pójžośo	njepójžžośo	napišośo	změjośo
wóni	pójdu	njepójždu	napišu	změju
mej	pójjomej	njepójžžomej	napišomej	změjomej
wej	pójzotej	njepójžžotej	napišotej	změjotej
wónej	pójzotej	njepójžžotej	napišotej	změjotej

Uwagi:

1. *Zamiast podanych powyżej form pierwszej os. lp. można też używać: pójdu, njepójždu, napišu, změju.*
2. *Czasowniki dokonane koniugacji -a oraz -i l-y tworzą formy czasu przyszłego przeważnie według koniugacji -o/-jo. Właściwe formy są uważane za przestarzałe.*

<u>Příklady:</u>	kon. -a	kon. -o/-jo	kon. -i/ -y	kon.-o/-jo
ja	žělam	nažěłaju/-om	licym	wulicyju/-om
ty	žěłaš	nažěłajoš	licyš	wulicyjoš
wón,-a-o	žěła	nažěłajo	licy	wulicyjo
my	žěłamy	nažěłajomy	licymy	wulicyjomy
wy	žěłaśo	nažěłajośo	licyśo	wulicyjośo
wóni	žěłaju	nažěłaju	lice	wulicyju
mej	žěłamej	nažěłajomej	licyme j	wulicyjomej
wej	žěłatej	nažěłajotej	licytej	wulicyjotej
wónej	žěłatej	nažěłajotej	licytej	wulicyjotej

Zwučowanja: *Proszę wpisać w zaznaczonych miejscach czas przyszły!*

1. My	witśe w šuli nastawk	pisaś
2. Co	wy něnt	gótowaś
3. Žiśi	ceły cas w pěsku	grajkaś
4. Nježelu	naš chor na namšy	spiwaś
5. Ja	pśed kinom na sotšu	cakaś
6. Ga	ty casnik	cytaś
7. Wónej	gromaže wobjed	wariś
8. Sobotu	z awtom do Pólskeje.	jěś
9. Wjacor	(mej) do žiwadła.	hyś
10. Witśe	pśijaśelce luby list.	napisaś
11. Wótpódnja	zajmne knihły.	docytaś
12. Witśe dopódnja	slědne maliny.	zešćipaś
13. Hyšći žinsa	tekst nowego spiwa.	donawuknuś
14. Hajno	nam ned zasej casnik slědk.	pśinjasć
15. Kaku	Anka lětosa cenzuru w matematice?	(z)měś
16. Sused nam pó žěle kacku		zarězaś
17. Ceptarka	nas pśez muzeum.	pówjasć
18. Žowčo	góścam pótom rědny spiw.	zaspiwaś
19. Měto	nam něnt rědnu baseń.	pśednjasc
20. Tu kortku	starjejšyma ako luby póstrow.	póślaś
21. Hanzo	lětosa do Špańskeje na dowol.	póleśeś
22. Starka	nam k wobjedoju dobre mlince.	wupjac
23. Jatšowny wogėń	(my) akle wjacor pózdže.	zapaliś
24. Chylku	(mej) hyšći pla was.	wóstaś
25. Zawěśce nam Kito ten nadawk		wulicyś

Našo město Chóšebuz

Chóšebuz jo stolica Dolnjeje Łužyce. Město ma wušej stotysac wobydlarjow. Na cole města stoj Wušy šoła. To jo něnt jedna ženska. Pšez cełe město běży rěka Sprjewja wót Módleje na pódpódnjowej kšomje do Majberka na pódpólnocy. Pódzajtšnemu želoju města groni se Žandow a pódwjacornemu Strobice. Přědny dokument, kótaryž wobznanijo eksistencu našogo města, póchada z casa pšed wěcej ako wósymstow lětami. Wopšawdu pak jo wóno wó wjele starše. Centrum našogo města su Stare wiki, žož jo něga stara radnica stojała. Wóna pak jo se na kóncu wójny wótpaliła a njejo se zasej natwariła. Pšez město jězdzi tramwajka na styrich linijach. W casu NDR jo Chóšebuz był stolica wobwoda samskego mjenja. Něnto jo město jedno ze styrich wětšych městow kraja Bramborskeje, kótaregož stolica jo Podstupim. Wokoło města jo w starych casach była wusoka murja, kótarejež žele hyšći žinsa stoje. Wokoło starego města jo šyroke pas zelenišćow. Wjele zeleni jo teke pó brjogach Sprjewje. Pšez cełe město pódlug Sprjewje šěgnu se parki. Nejrědnjejšy a nejlěpjej znaty jo Rogeński park wjercha Pücklera. Z tym słuša Chóšebuz k nejwěcej zelenym městam Nimskeje. Blisko města, jano wokoło 20 kilometarjow zдалone, laže Błota, žož se Sprjewja na wjeliku licbu tšugow a groblow roznoğašuju. W lěsojskem casu jo to raj za kuždego lubowarja pširody. W žewješnastem a dwažastem stolěšu jo Chóšebuz był srjejišćo tekstilneje industrije Dolnjeje Łužyce a pózdzej teke energetiki. Wót wšogo tego pak njejo pšisamem nic wěcej wóstało. Jano stare twarjenja nęgajšnych fabrikow hyšći stoje a słuže žinsa hynakšym zaměram. Jadnučki wětšy industrijowy zawod jo hyšći pórěžarnja lokomotiwow Nimskeje zeleznice. Chóšebuz ma wjeliku chórownju za město a susedny teritorij, kótaraž jo se w zajžonych lětach dalej wutwariła. Chóšebuzanarje mógu teke do žiwadła chójziš, kótarež su sebje južo pšed přědneju swětoweju wójnu natwarili. W měsće jo teke Techniska uniwersita a dalšna fachowa wusoka šula. Na Techniskej uniwersiše studuju teke mlode luže z wjele drugich krajow, teke z Pólskeje a samo z Chinskeje. W Chóšebuzu kšicuju se někotare zelezniske linije na Głownem dwórnišću. Togodla móžomy z našogo města direktnje do Barlinja, Zgórjelca, Drježdžan, Lipska a Frankobroda jěš. Na pódpódnjowej kšomje města jo teke awtodroga. Wóna wježo wót Barlinja do Baršća pšići pólskej granicy a wót-tam dalej do susedneje Pólskeje, do Wrocławja. Wokoło města laže wětše a mjeńše jsy, kótarež su hyšći pšed sto lětami byli pó wětšynje serbske. Teke žinsa bydle w měsće a wokoło njogo Serby z Nimcami gromaže. W měsće mamy wšake serbske institucije. To su, na pšikład, narodna organizacija Domowina, Dolnoserbski gymnazium, dolnoserbska redakcija rozgłosa, redakcija Nowego Casnika, dolnoserbska wótnožka Serbskego instituta, Dolnoserbski muzeum, dolnoserbska wótnožka Załožby za serbski lud a wšake druge. We wšakich šulach mógu žiši teke serbsku rěc wuknuš. W měsće mamy swój Serbski dom, w kótaremž mógu se Serby schadowaš a swójo kulturne želo wugbaš. Wšykne te institucije su akle w zajžonych lětžasetkach pó drugej swětowej wójnje nastali. Přědny raz w swójej historiji mamy my Serby móžnosć, ako rownopšawne wobydlarje města a kraja swóje narodne pšawa wužywaš. Z njewomucnym želom móžo se nam póraziš, swóju serbsku narodnosć wuchowaš a za dalšne generacije zawěšćiš.

Wósyma lekcija - Lekcja ósma

Dual substantiwow a adjektiwow - Liczba podwójna rzeczowników i przymiotników

Substantiwy: maskulinum

N.si.	dub	buk	zec	tyžeń	žeń	pjakař
N.pl.	duby	buki	zece	tyženje	dny	pjakarje
N.du.	duba	buka	zeca	tyženja	dnja	pjakarja

femininum

N. si.	lipa	sotša	sada	ruka	šula	wójca	kazń	rěc	maš	škla
N. pl.	lipy	sotšy	sady	ruki	šule	wójce	kazni	rěcy	mašerje	šklě
N. du.	lipje	sotše	saze	ruce	šuli	wójcy	kazni	rěcy	mašeri	škli

neutrum

N. si.	wokno	blido	kólaso	mórjo	lěše	wucho	płomje	góle
N. pl.	wokna	blida	kólasa	mórja	lěša	wucha	płomjenja	žiši
N. du.	woknje	blize	kólasy	móri	lěši	wušy	płomjeni	góleši

Adjektiwy: maskulinum

N. si.	dobry	tuni
N. pl.	dobre	tunje
N. du.	dobrej	tunjej

femininum

dobra	tunja
dobre	tunje
dobrej	tunjej

neutrum

dobre	tunje
dobre	tunje
dobrej	tunjej

Podobnie jak liczba mnoga też liczba podwójna ma jednakowe końcówki dla wszystkich trzech rodzajów przymiotników.

Deklinacja: maskulinum

N.	duba	wuknika
G.	dubowu	wuknikowu
D.	duboma	wuknikoma
A.	duba	wuknikowu ^o)
I. z	duboma	wuknikoma
L. wó	duboma	wuknikoma

femininum

lipje	ruce	rěcy	mašeri	jsy
lipowu	rukowu	rěcowu	mašerjowu	jsowu
lipoma	rukoma	rěcoma	mašerjoma	jsoma
lipje	ruce	rěcy	mašeri	jsy
lipoma	rukoma	rěcoma	mašerjoma	jsoma
lipoma	rukoma	rěcoma	mašerjoma	jsoma

^o) Dotyczy istot żywych

neutrum

N.	woknje	blize	móri	wušy	lěši	góleši	płomjeni
G.	woknjow	blidowu	mórjowu	wušowu	lěšowu	gólešowu	płomjenjowu
D.	woknjoma	blidoma	mórjoma	wušoma	lěšoma	gólešoma	płomjenjoma
A.	woknje	blize	móri	wušy	lěši	góleši	płomjeni
I. z	woknoma	blidoma	mórjoma	wušoma	lěšoma	gólešoma	płomjenjoma
L. wó	woknoma	blidoma	mórjoma	wušoma	lěšoma	gólešoma	płomjenjoma

Adjektiwy: mask. femin. neutr.

N.	dobrej	wjelikej	drogej	tunjej
G.	dobreju	wjelikeju	drogeju	tunjeju
D.	dobryma	wjelikima	drogima	tunima
A.	dobrej	wjelikej	drogej	tunjej
^o)	dobreju	wjelikeju	drogeju	tunjeju
I. z	dobryma	wjelikima	drogima	tunima
L. wó	dobryma	wjelikima	drogima	tunima

^o) Dotyczy istot żywych

Zwucowania k dualoju – Ćwiczenia użycia liczby podwójnej:

1. W parku stojtej	wusoki dub
2. Spiwař jo na dwěma	wjeliki koncert
3. Wóni su z	wjeliki bus
4. Rolnikař jo pólo z	mócný kón
5. Wónej stej na	nowe kólaso
6. Starka jo ze	žowcyne góle
7. Na	slědna zgromažina
8. W dowolu smy jano dwa	deščojty zeń
9. W zajzonem stolěšu smy dwě	swětowa wójna
10. Nimska a Pólska stej něnto	spšijašelony kraj

11. Z dweju	se hyšći kuri.	wusoki wugeń
12. Wóni su kuždy dwa	a dvě wupili.	paleńc: piwo
13. Cakam how na swójej	šulska kumpanka
14. Žěkujom se	za rědny dar.	lubej starzejšej
15. Starka jo	něco dobre k jěži dała.	chudy pšosař
16. Spisowašel jo ze	cytał.	słědne žěło
17. Ansambel wustupujo něnto z dvěma	nowy program
18. Na lětanišću stej dvě	pšizemiłej.	wjelike lětadło
19. Gósci su z dvěma	pšijěli.	małe awto
20. Stary farař jo na	togo lěta prjatkował.	prědna namša
21. Na	smy se wjele wuchóžowali.	swěty žen
22. Na	se južo wjaselim.	pšichodny tyżeń
23. Na njebju stojtej blisko gromaže dvě	swětła gwězda
24. Susedka jo sebje zasej	kupiła.	mała kócka
25. Nad mórjom stojtej	wusoki grod
26. Gólc jo wó	wulicował.	dobry statk
27. Jagar jo dvě	a dvě stšělił.	sarna; liška
28. Cora stej susežic	na marku byłej.	wjelike góle
29. Pšed	jo wjele sněga napadało.	(2) tyżeń
30.	twóritej něnto jednu gmejnu.	susedna wjas
31. Smoleř a Zejleř stej	19. stolěša.	sławny procowař
32. Na	njamóžoš naraz rejowaš.	(2) swajžba

Imperatiw - Tryb rozkazujący

Tryb rozkazujący tworzy się od tematu czasu teraźniejszego. Na ogół można się opierać na formie trzeciej osoby liczby mnogiej; przy tworzeniu drugiej osoby liczby mnogiej dodaje się końcówkę **-šo**, wzgl. **-čo** do formy liczby pojedynczej.

Pšikłady:

infinitiw		3.wos.plur.	imp.sing.	imp.plur.	negacija
gótowaš	<i>robić</i>	gótuju	gótuj!	gótujšo!	njegótuj!
wulicowaš	<i>opowiadać</i>	wulicuju	wulicuj!	wulicujšo!	njewulicuj!
piš	<i>pić</i>	piju	pij!	pijšo!	njepij!
wzeš	<i>wziąć</i>	wzeju	wzej!	wzejšo!	njewzej!
groniš	<i>powiedzieć</i>	gronje	gron!	gronšo!	njegrón
licyš	<i>liczyć</i>	lice	lic!	licčo!	njelic!
sejžeš	<i>siedzieć</i>	sejže	sejź!	sejźčo!	njesejź!
žěłaš	<i>pracować</i>	žělaju	žělaj!	žělajšo!	nježělaj!
cytaš	<i>czytać</i>	cytaju	cytaj!	cytajšo!	njecytaj!
stojaš	<i>stać</i>	stoje	stoj!	stojšo!	njestoj!
bójaš se	<i>bać się</i>	bóje se	bój se!	bójšo se!	njebój se!
gnaš	<i>biec</i>	ženu	żeń!	żeńšo!	njeżeń!
sednuš se	<i>siaść</i>	sednu se	seń se!	seńšo se!	njeseń se!
padnuš	<i>paść</i>	padnu	pań!	pańšo!	njepań!

Starše formy a wuwzeša – Formy archaiczne i wyjątki:

měš	<i>mieć</i>	maju	měj!	mějšo!	njeměj!
ješ	<i>jechać</i>	jědu	jeź!	jeźčo!	njejeź!
jěśc	<i>jechać</i>	jěže	jeź!	jeźčo!	njejeź!
hyš	<i>iść</i>	du	ži!	žišo!	njeji!

pśiś	przyjść	pśidu	pójź! pśiź!	pójźco! pśiźco!	njepśiź!
byś	być	buđu	buź!	buźco!	njebuźco!

Formy pierwszej os. lm. otrzymamy przez dodanie do formy drugiej os. lp końcówki **-my**. Formy trzeciej osoby lp. oraz lm. odpowiadającą polskiemu **niech ...** otrzymamy za pomocą **daś** (np.: Daś wón napišo! Daś wóni wupiju! itp.)

Pśikłady nałożowanja – Przykłady użycia:

1. Wódaj, pšosym! Wódajšo, pšosym!
2. Pójź něnt domoj! Pójź raz ku mnjo!
3. Jěžco a pijšo a njedajšo se kazaś!
4. Wóspjetuj, pšosym! Wóspjetujšo, pšosym!
5. Měj se derje! Mějšo se derje! Mějtej se derje!
6. Měj wutšobny žěk! Mějšo žěk! Mějtej žěk!
7. Zacyń žurja! Wócyńšo wokna!
8. Wóstań strowy! Wóstańšo strowe! Wóstańtej strowej!
9. Nalej mě, pšosym, kafej! Daj mě, pšosym, tasku kafeja!
10. Žarž gubu! Žaržco wašu blabu!
11. Groń to hyšci raz!
12. Póraj se! Pórajšo se domoj!
13. Seń se! Seńšo se!
14. Stań, pšosym! Stańšo, pšosym!
15. Wóstaj to! Wóstajšo to!
16. Wóstań how! Wóstańšo pśi mnjo!
17. Pšestań kuriś! Zgasni cigaretu!
18. Njebroj z pjenjezami! Njebrojšo tak z pjenjezami!
19. Docakaj how na mnjo!
20. Njebój se! Njebójšo se!
21. Groń wěrnosc, njełdgaj! (njełdzy!)
22. Zapiš se to za wuśy! Njzabyń to!
23. Buźco wutšobnje witane! Witajšo k nam!
24. Njegniwaj se! Njegniwajšo se togodla!
25. Schyl se ku mnjo! Šepni mě do wucha!

Błota, lubosna krajina w Dolnej Łużycy

Błota, nimski groni se jim Spreewald, to jo lubosna krajina njedaloko našogo města Chóśebuza. Něga su našomu městoju w reklamach gronili „Wrota do Błotow“. W starych casach su Błota byli bagnita, njepśistupna krajina. Serbske luže su žiwu gólu trjebili a nastawajuće zagony za swóju pótrjebu wużywali. Swóje byśa su na kupach wósrjeź tšugow a groblow twarili, na kótarež se rěka Sprjewja tam roznoguju. Jich łuki a póla su tak nisko lažali, až jo je Sprjewja wěcej raz w bėgu lěta pólała a cesto wunoski cełolětnego žěła znicyła. Hyšci pšed sto lětami njejsu wśake dwóry žeden drogowy zwisk měli. Jano z cołnom su se luže do swójjich byśow dostali. Pitnu wódu su z rěki pócerali. Wóda w studnjach jo po krotkem casu smjeržela. Akle pó drugej swětowej wójnje su błotojske wobydlarje dostali cystu wódu z wódowóda. Luže su se z rolnikarstwa a rybarstwa žywili. Na małych pólach wósrjeź tšugow su kubłali zeleninu, a łuki su jim dawali tšawu za zbóžo. W lěsu nažěłane seno su do stogow składowali a akle w zymje pó lože domoj wózyli. Bogaty wobstatk wśakorakich rybow jo za nich było pśirodne bogatstwo. Z drjewa wusokich starych bomow su sebje chromy a teke swóje cołny twarili, kótarež su za wšedny žėń ako wobchadny srědk trjebali. Wjele tego jo se do zinsajšnego wuchowało, jano až maju luže něnt lažcejše žywjenje ako w dawnych casach.

Žinsa su Błota krajina, do kótarež kuždy lěto wjele turistow zbliska a daloka psijězdźuju. Cołnarje cakaju na nich psi wustawaniščach, aby jich pó bajkojtej krajinje wózyli a jim jeje řednosći pokazowali. Tak maju wobydlarje Błotow něnt psídatne dochody, kótarež za pšežywnjenje trjebaju. Stare rucnikarstwa a rolnikarstwo su hyšći žywe. Specialnosći Błotow su błotojske górki, banje a kšěn. Górki pšedawaju se žinsa ako kisafe, wjercowane abo žonopowe górki pó cetej Nimskej. Něga su Błota byli cełe serbske. Teke wušlužone wójaki, kótarychž jo Stary Fryco, pšuski kral Bjedrich II., ako kolonistow howko póslał, su serbsku řec nawuknuli a se pótom ako Serby culi. W Bórkowach, nejwětšej jsy Błotow, jo se narožila, žywa była a teke swój slědny wótpócynk namakała Mina Witkojc, nejwuznamnejša dolnoserbska basnikarka. Ako stare powěsći wulicuju, jo w Bórkowach teke slědny serbski kral swój schow měł.

We Wjerbnje, we jsy, kotaraž lažy na pódzajtšnej kšomje Błotow, jo se w lěše 1853 Mato Kósyk narožil, nejwuznamnejšy basnikař Dolneje Łužyce, kótaryž jo pótom do Ameriki wudrogował a tam w lěše 1940 zemřel. Žinsa jo se serbska řec w Błotach psísamem zgubiła. Jano starše luže powědaju hyšći serbski. Ale ředne serbske drastwy młodych žowćow a žeńskich a stare serbske nałogi su dalej žywe. Žiši wuknu řec swójich předownikow něnto w žisowni a w šuli. Nastajenje k serbskej řecy a docelego k serbojstwoju jo se k pozitiwnemu změnilo. Luže pónawaju serbskosć ako regionalnu wósebnosć, kótaraž by se musala wobchowaš. To buži nažeju, až bužo lubosna serbska řec teke hyšći za sto a dwěščě lět žywa ako wósebna parlicka bajkojtych Błotow a cełeje Dolneje Łužyce.

Žewjeta lekcija – Lekcija dziewiąta **Personalne pronomeny – Zaimki osobowe**

Pśikłady a deklinacija – Przykłady i odmiana:

N. Ja mam wjeliki zajm za řec a kulturu Serbow.

G. Ta kócka se **mě** njebjó. Co wóte **mnjo** což?

D. Cuzbnik jo se **mě** wuzěkował. Pójź raz ku **mnjo**!

A. Wiziš **mě**? Na **mnjo** móžoš se spuścić.

I. Ži za **mnu**, ja drogu derje znajom.

L. Cogodla njocoš psi **mnjo** wóstaš?

p. oznacza, że powinien być przyimek (prepozycja)

ja
mě; mnjo
mě; mnjo
mě; mnjo
p. + **mnu**
p. + **mnjo**

N. Co **ty** tam gótujoš?

G. Su se **ši** wopšašali? Wót **tebje** njejsom to wócakował.

D. To **ši** rad wěrim. Mógu wjacor raz ku **tebje** psíš?

A. Ja **ši** wizim! **Tebje** ja lubujom.

I. Z **tobu** se rad w parku wuchóžujom.

L. Wó **tebje** som južo wjele słyšał.

ty
ši; tebj
ši; tebj
ši; tebj
p. + **tobu**
p. + **tebj**

N. **My** mamy kuždy stwórtk gózinu serbšćiny.

G. Wón jo se **nas** pšašał. Sy ty list wót **nas** dostała?

D. To móžoš **nam** wěriš! Ga psijěžoš k **nam**?

A. Njejsy **nas** tam wizela? Jo to za **nas**?

I. Pójžoš z **nami** do kina?

L. W Nowem Casniku su wó **nas** pisali.

my
nas
nam
nas
p.+ **nami**
p.+ **nas**

N. **Wy** móžošo kuždy cas k nam psíš.

wy

- G. Ten pjas se **was** bój. Žiśi su rowno wót **was** pśišli. **was**
- D. My se **wam** wutšobnje žěkujomy. K **wam** pśecej raži pśizomy. **wam**
- A. Wóni su **was** tam wizeli. Smy dłužko na **was** cakali. **was**
- I. Jo to bydlenje pód **wami** prozne? p.+ **wami**
- L. Na zgromažinje su wó **was** powědali. p.+ **was**
-
- N. **Wón** jo w šuli wjelgin pilny. **wón**
- G. Som se **jogo** cora wopšašaš. Žiśi su do **njogo** sněg chytali. **jogo; njogo**
- D. Sy **jomu** to južo groniła? K **njomu** som pśecej dowěru měł. **jomu; njomu**
- A. My **jogo** južo dłužko znajomy. Wó **njogo** njejsu roželi. **jogo; njogo^o**
- Ja **jen** niži njewizim. Njeseń se na **njen**. **jen; njen**
- I. W šuli som z **nim** gromaže sejžeła. p.+ **nim**
- L. Wó **njom** som w šuli wjele nowego zgónił. p.+ **njom**
- ^o) *Istoty żywe.*
-
- N. **Wóna** móžo wjelgin derje wariś. **wóna**
- G. Tam **jeje** njejsmy wizeli. Te knihły som wót **njeje** dostał. **jeje; njeje**
- D. Daj **jej** to do ruki! Cogodla njocoš k **njej** hyś? **jej; nej**
- A. Kuždy žeń **ju** tam wizim. Njetrjebaš se wó **nju** starosciś. **ju; nju**
- I. Z **njeju** som sobotu wjele raz rejował. p.+ **njeju**
- L. W proznicach som pśi **njej** był. p.+ **njej**
-
- N. To **wóno** z wěstosću hyšći njewě. **wóno**
- G. Ten pjas njejo se **jogo** bójał. Wón jo do **njogo** stšelił. **jogo; njogo**
- D. To jo se **jomu** spódobało. Akle cora jo k **njomu** pśijěł. **jomu; njomu**
- A. Som **jo** sobu domoj wzeł. Wóni njejsu na **njo** dócakali. **jo; njo**
- I. Druge žiśi su rady z **nim** grajkali. p.+ **nim**
- L. Wšykne su stawnje na **njom** wisali. p.+ **njom**
-
- N. Ceły cas su **wóni** balo kopali. **wóni**
- G. Žinsa som se **jich** pšašaš. Njejsom nic wót **nich** dostał. **jich; nich**
- D. Smy se **jim** wužekowali. Nježelu snaž k **nim** póžedu. **jim; nim**
- A. My se **jich** wjelgin cesćimy. Na **nich** njebužomy dlej cakaš. **jich; nich^o**
- Njejsćo **je** tam zmakali? Wóna njejo na **nje** słuchała. **je; nje**
- I. Wjacor smy se dłužko z **nimi** rozgranjali. p.+ **nimi**
- L. Pśi **nich** njejsmy dłužko wutrali. p.+ **nich**
- ^o) *Osoby rodzaju męskiego.*
-
- N. **Mej** smej hyšći musałej klěb kupiś. **mej**
- G. Wóna se **naju** njetrjeba sromaś. Wót **naju** njejo to zgónił. **naju**
- D. Wšykne swóžbne su **nama** gluku žycyli. Pśijěž k **nama**! **nama**
- A. Wšuži su **naju** wutšobnje witali. Na **naju** njejsu myslili. **naju**
- I. Z **nama** njetrjebašo žinsa wjacor licyś. p.+ **nama**
- L. Pśi **nama** bužo se śi spódobaś. p.+ **nama**
-
- N. Žo stej **wej** tak dłužko byłej? **wej**
- G. To smy wšykno wót **waju** zgónili. **waju**
- D. Togodla comy **wama** hyšći raz wódaś. **wama**
- A. My comy **waju** na nježelu k sebje pšepšosyś. **waju**
- I. Něnt comy se z **wama** rozžognowaś. p.+ **wama**

L. Wó **wama** jo se tam wjele dobrego powědało.

p.+ **wama**

N. **Wónej** stej se južo zasej žělilej.

wónej

G. Pjas se **jeju** njebój. Som rowno wót **njeju** pšíšeł.

jeju; njeju

D. Maš **jima** cesto mjena. Cogodla njocoš k **nima** hyś?

jima; nima

A. Ja **jeju** tam derje wižim. Dejm ja něnt pó **njeju** jěs?

jeju; njeju^o

Nan jo **jej** tam položył. Sy se snaž na **njej** sednuł?

jej; njej

I. Z **nima** smy pšecej zjadne byli.

p.+ **nima**

L. Wó **nima** móžoš cely roman pisaš.

p.+ **nima**

^o) *Osoby rodzaju męskiego.*

Uwagi:

*Forma krótka zaimków osobowych **ja, ty** zawsze jest nieakcentowana, forma długa, akcentowana, występuje z przyimkiem; **p.+** oznacza, że przyimek jest obowiązkowy.*

*W odmianie zaimków trzeciej osoby formy na **-n** występują z przyimkiem, formy bez **-n** bez przyimka (tak jak w języku polskim).*

Zwucowania:

Proszę wpisać w zaznaczonym miejscu podane na końcu wiersza zaimki we właściwym przypadku!

1. Žo sy ty	wižeła?	ja; on; ona; my; oni
2. Ga pšízoš raz k(u)	?	ja; my
3. Jana jo cora pší	była.	ja; on; ona; my; wy
4. Daj	rucku!	ja; on; ona
5. Ten program jo se	spódobal.	ja; on; ona; my; oni
6. Ja som	to južo raz gronił.	ty; on; ona; wy; oni
7. Co ty wót(e)	coš?	ja; on; ona; my; oni
8. Ten wobraz som za	mólował.	ty; on; ona; wy; oni
9. W kinje jo wón pšed	sejžeł.	ja; ty; ona; my; wy
10. Njocoš ty se	pšedstajis?	on; ona; my; oni
11. Luže su	w parku wiželi.	ty; on; ona; wy; wy oboje
12. Wón jo	wjele wjasela nagótował.	ja; on; ona; my; oni
13. Sy ty te knihły wót	dostała?	on; ona; oni
14. Wón jo se	wuśobnje wužekował.	ja; ty; on; ona; my; wy; oni
15. Na zgromažinje su wó	powědali.	ty; on; ona; my; wy; oni
16. Kak ty wó	mysliš?	on; ona; my; wy; oni
17. Sy ty	wšykno wótedała?	ja; on; ona; my; oni
18. Njocoš	něco zaspiwaš?	ja; on; ona; my; oni
19. Pójzoš z(e)	do žiwadła?	ja; on; ona; my; oni
20. Ja	derje wižim.	ty; on; ona; wy; oni
21. Lubujoš ty	?	ja; on; ona; my; oni
22. Ja som dłužko na	cakała.	ty; on; ona; wy; oni
23. To	njewěrim.	ty; on; ona; wy; oni
24. Mógu	wó něco pšosys?	ty; on; ona; wy; oni
25. My	wuśobnje gratulěrujemy.	ty; on; ona; wy; oni
26. Možoš	raz pomoc?	ja; on; ona; my; oni
27. Pójz pšosym raz k(u)	!	ja; my
28. Znajoš	hyšći?	ja; on; ona; my; oni
29. Ja som z	do šule chójžił.	ty; on; ona; wy; oni
30. Wóna jo	mjenjała.	ja; ty; on; ona; my; wy; oni

Modalne werby - Czasowniki modalne

Czasowniki **kšěš** – *chcieć*; **móc** – *móc*; **musaš** – *musieć*; **dejaš** – *mieć powinność / powinno się*; **směš** – *móc, mieć pozwolenie*; **wuměš** – *umieć*; **měš** – *mieć zaliczamy do czasowników modalnych*.

Konjugacija:	kšěš	negacija	móc	negacija
ja	com, cu	njok	móžom, mógu	njamóžom, njamógu
ty	coš	njocoš	móžoš	njamóžoš
wón, -a, -o	co	njoco	móžo	njamóžo
my	comy	njocomy	móžomy	njamóžomy
wy	cošo	njocošo	móžošo	njamóžošo
wóni	kšě, coju	njekšě, njocoju	mógu	njamógu
mej	comej	njocomej	móžomej	njamóžomej
wej	cotej	njocotej	móžotej	njamóžotej
wónej	cotej	njocotej	móžotej	njamóžotej

Odmiana czasowników **směš**, **wuměš** przebiega według koniugacji **-o/-jo**, **dejaš** według koniugacji **-j**, **měš** według koniugacji **-a**. Zaprzeczenie (**měš**) używa zamiast zwykłego przedrostka **nje-** przedrostek **nja-**, więc: njamam, njamaš, njama, njamamy itd.

W zdaniu czasownikom modalnym zawsze towarzyszy bezokolicznik czasownika niemodalnego.

Formy imiestowu czasu przeszłego na **-ł**: kšěł; mógał / mógl; musał; dejał; směł; měł; wuměł.

Příklady:

Kito **co** žinsa wótpođnja z bratšom do kina **hyš**.
 Anka **njoco** hyšći do póstole **hyš**.
Móžoš ty mě raz pši žěle w gumnyšku **pomagaš**?
 Něnto ja **njamóžom**, ja **musym** hyšći na klawěrje **zwucowaš**.
 Žiši **njesměju** hyšći **kuriš** a alkohol **piš**.
 Pši řědnem wjedrje **comy** wótpođnja do gribow **hyš**.
Cošo wy z nami do města na mark **jěš**?
 Ja **njamóžom** něnt wen **pšiš**, **dejm** hyšći blido **wótrumowaš**.
 Žiši **njemuse** žinsa rano **stawaš**, wóni maju prozniny.
 Lizka **njamóžo** witše do šule **hyš**, wóna jo chóra.
 Nowakoje **kšě** lětos do Italskeje na dowol **jěš**.
 Ten bom **musymy wótrubaš**, wón jo južo bejnje stary.
 Luže **njejsu kšěli** domoj **hyš**, tak derje jo se jim spódobalo.
 Mały Kito **wumějo** južo derje na klawěrje **graš**.
Móžoš mě pšosym **groniš**, žo Kowaloje bydle?
 Jurko **co** nam **pokazaš**, kak derje **wumějo** južo z kólasom **jěš**.
Móžoš mě hyšći raz wódaš?
 Ty **maš** pjerwej wobjed **zjěšć**, nježli žoš na grajkanje!

Zwucowanja:

1. Ja	žinsa wjacor do žiwadła hyš.	kšěš
2.	wy mě pšosym raz pomoc?	móc
3. Cogodla	ty nam něco zaspíwaš?	njekšěš
4. Mały Hanzo	južo zeger sedymich do póstole hyš.	njekšěš

5. Ja	kuždy žen to samske wugrono słyšaś.	njekšės
6. Žiši	do wódy, dokulaž jo hyšći zymna.	njekšės
7. Fryco	ten tekst hyšći běžnje pšecytaś.	njewumės
8.	ty nam něnt tu baseń pšednjasc’?	móc
9. Jan	hyšći šulske nadawki gótowaś.	musaś
10. Lizka njejo	cora telewiziju glědaś.	smės
11.	ty kuždy wjacor akle tak pózdze do póstole hyś?	smės
12. Wucabnik	wuknikom tak wjele nadawkow dawaś.	njesmės
13. Marko	derje na fidlach graś.	wumės
14. Cogodla	Juro z ředownju na wulět jės?	njamóc
15. Wy	w pšestawkach taki zogol gótowaś.	njedejaś
16. My	se nažejaś, až bužo nježelu ředne wjedro.	smės
17. Ty	pšecej pla suseda wótpisowaś.	njedejaś
18. Jan jo južo stary dosć, až	głažk piwa wupis.	smės
19. Monika	hyšći sama z awtom jězdziś.	njesmės
20. My	wam pokazaś, kak se to gótujo.	móc
21. Cogodla	ty pšecej tak jėsno doma byś?	dejaś
22. My smy	wšykno hyšći raz wóspjetowaś.	musaś
23. Wy	hyšći domoj hyś, jolic se wam how spódoba.	njemusaś
24. Anka	ze swójim pšijašelom do dowola jės.	smės
25.	wy nam něco řednego zaspíwaś?	móc
26. Pjakarje	kuždy žen rano stawaś.	musaś
27. Ten list	ty teke witše napisas.	móc
28. My	tak dłužko cakaś.	njekšės
29. Jan	nam pokazaś, kak derje	kšės; wumės
30. Wy	ned raz k Monice pšis, wóna trjeba pomoc.	dejaś
32. Na taki šańki lod	stupaś, ten se załamjo.	njesmės

Łužyca a serbska řec

Historiska Łužyca jo wjeliki teritorium wót pođnjoweje periferije Barlinja do českeje granice a wót rěki Halštrowa do Kwise. Žinsajšna serbska Łužyca jo wó wjele mjeńša. Wóna wupšestrěwa se něži mjazy łužyskimi górami a Błotami. Wětšy žěl togo jo Górna Łužyca, zož teke wětšyna Serbow bydli. Wóni powědaju swóju górnoserbsku řec. K połnocy wót Górnej Łužyce laży serbska góla, kotarejež serbski centrum jo Slěpe. Tam powědaju luže swój Slěpjański dialekt, kótaryž se wót górnoserbskeje rěcy tšocho rozeznawa. Wón wopšimjejo wjele elementow dolno-serbskeje rěcy. Weto wuknu tam žiši w šuli górnoserbsku řec. Politiski pšisluša ten žěl Łužyce ku Sakskej. Na połnoc wót Slěpjańskeje wósady laży šyroki pas krajiny, zož lěbda hyšći Serby bydle. Wót drugeje połožce 19. stolěša jo se tam brunicowa wuglowa industrija zasedliła a serbsku řec wutłocyła. Něgajšnych serbskich wobydlarjow jo wóna na nimskich pšeměniła.

Wót města Chósebuza k pódpołnocy laży žinsajšna serbska Dolna Łužyca. Wóna słuša politiski do Bramborskeje. Na pódzajtšu twórje jsy Móst, Janšojce a Drzejce blisko pólskeje granice a na pódwjacorje Bórkowy w Błotach serbskorěcnu granicu. W tom regionje powědaju luže hyšći tu řec, kótaraž jo w našej wucbnicy pšedstajona. Lěcrownož jo žinsajšna serbska Łužyca poměrnje mały teritorium, jo řec how bydlecych luži wjelgin wšakoraka. W Górnej Łužycy jo jasny rozdźěl mjazy katolskimi a ewangelskimi Serbami. Hyšći w žewjeśnastem stolěšu su tam rozdźelnej gramatice a pšawopisa nałożowali. Ten problem žinsa wěcej njewobstoj. Literarna a z tym šulska serbščina jo tam jadnotna. W srzejźnej Łužycy wokoło Slěpego su konkretne rozdźěle ku górnoserbskeje rěcy. Slěpjańska serbščina pak njejo se na literarnu řec wuwíła. Ze zajžonosći znajomy jano mały pisnych znankow togo dialekta.

Dolnoserbska pisna a z tym literarna řec jo se z dialekta wuwíła, kótaryž jo se něga we jsach na pođnjo wót Chósebuza powědał. Tam serbska řec žinsa wěcej žywa njejo. W šulach jo pak ta řec zakład šulskeje wucby. Tam zož jo wóna hyšći žywa, njejo wóna jadnotna. Tak njewugra-

njaju luže wokoło Janšojc a Mósta žedno **Ĺ**, ale wšykne **Ĺ** a **I** su jadnake. Rozdźěle su teke w wu-granjanju zuka **ó**, na což jo se južo pokazało. Serbska rěc jo pšez stolěša stojała pód mócnym wliwom nimskeje rěcy. Žiši njejsu žednu móžnosć měli, swóju maminu rěc w šuli wuknuš. Teke fararje a ceptarje, w starych casach jadnučka serbska inteligenca, su w swójej rěcy byli awtodidakty. Nimsku rěc su wóni pó gramatice lěpjeji znali ako serbsku. Togodla su wóni we wšakem nimsku gramatiku na serbsku rěc nałożowali. Nimska rěc njeznajo, na pšikład, pla werbow perfektiwny a imperfektiwny aspekt. Togodla njejo se to teke w serbšćinje nałożowało ale jedno z drugim měšało. Nimska rěc nałożujo cesto pasiwne formy. To jo se teke do serbšćiny zawjadło z wužywanim werba „wordowaš“, póchadajucego wót nimskego „werden“. Z tym jo wšedna serbska rěc žel swójego słowjańskego charakteru zgubiła. Dokulaž luže njejsu rěc w šuli wuknuli, jo jim teke twórjenje nowych słowow za nowe objekty wšednego dnja šěžko było. Cesto su togodla nimske mjenja tych wěcow pšewzeli, což jo rěc kazyło a k wusměšowanju Serbow wjadło. Z tym su se wóni culi mjenjejgódne a njejsu swóju maminu rěc w zjawnosći wužywali ale lubjeji nimski powědali. Žiši su to tak rozměli, až jo serbska rěc mjenjejgódna a su zachopili ze starjejšymi nimski powědaš a jim teke nimske wótegrona dawaš. Na taku wašnju jo germanizacija serbskeje ludnosći malsnje póstupowała a serbski teritorij se pómjěňšował. Žinsa jo serbska rěc powšyknje pšipóznata ako regionalna rěc a dwojorěcnosć we Łužycy jedna z jeje originalnosćow. Žiši mógu w šulach serbsku rěc wuknuš, což wjele wužywaju. Budu-lic pak wóni ako dorosćone serbski powědaš a swóju nawuknjonu rěc swójom žiśam dalej dawaš, njejo hyšći wěste. Škóda by było, gaby se ta rěc na pšecy zgubiła. Pšeto dolnoserbska rěc słuša k tym słowjańskim rěcam, kótarež maju wjelgin měki zuk a nejlubosnjeji zněju.

Žaseta lekcija – Lekcija dziesiąta

Posesiwne pronomeny – Zaimki dzierżawcze

maskulinum	femininum	neutrum	plural	dual
ceji? czyj?	ceja? czyja?	ceje? czyje?	ceje? czyje?	cejeje? czyje dwa, dwie, dwoje?
mój,	mója,	mójo;	móje;	mójej
twój,	twója,	twójo;	twóje;	twójej
naš,	naša,	našo;	naše;	našej
waš,	waša,	wašo;	waše;	wašej
jogo,	jeje,	jogo;	jich;	jeju

Deklinacija - singular:

N.	mój	mója	mójo	naš	naša	našo
G.	mójogo	mójeje	mójogo	našogo	našeje	našogo
D.	mójomu	mójej	mójomu	našomu	našej	našomu
A.	mój	móju	mójo	naš	našu	našo
	mójogo ^o)			našogo ^o)		
I.	z mójim	mójeju	mójim	našym	našeju	našym
L.	wó mójom	mójej	mójom	našom	našej	našom

^o) Dotyczy istot żywych.

Deklinacija – plural a dual:

plural	dual
--------	------

N.	móje	naše	mójej	našej
G.	mójich	našych	mójeju	našeju
D.	mójim	našym	mójjima	našyma
A.	móje	naše	mójej	našej
	mójich ^{o)}	našych ^{o)}	mójeju')	našeju')
I.	z mójimi	našymi	mójjima	našyma
L.	wó mójich	našych	mójjima	našyma

^{o)} Dotyczy osób rodzaju męskiego. ^{')} Dotyczy istot żywych rodzaju męskiego

Odmiana zaimków **twój, . . . , waš . . .** przebiega według wzorów **mój, . . . , naš**. Dotyczy to również zaimków dzierżawczych zwrotnych. Te ostatnie nie posiadają formy mianownika. Zaimki dzierżawcze trzeciej osoby (**jogo, jeje, ...**) są, jak w języku polskim, nieodmienne.

Refleksywny posesywny pronomen – Zaimek dzierżawczy zwrotny:

	singular			plural	dual
N.	-----	-----	-----	-----	-----
G.	swójogo	swójeje	swójogo	swójich	swójeju
D.	swójomu	swójej	swójomu	swójim	swójjima
A.	swój	swóju	swójo	swóje	swójej
	swójogo')			swójich ^{o)}	swójeju')
I.	ze swójim	swójeju	swójim	swójimi	swójjima
L.	wó swójom	swójej	swójom	swójich	swójjima

^{')} Dotyczy istot żywych rodzaju męskiego. ^{o)} Dotyczy osób rodzaju męskiego.

Příklady:

Ceji jo ten pjas? To jo mój pjas.
 Ceja jo ta wucbnica? Ta wucbnica jo mója.
 Ceje jo to kólaso? To jo twójo kólaso.
 Ceje su te knigły? To su waše knigły.
 Cejej stej tej rukajcy? To stej mójej rukajcy.
 Mój nan jo na žele. To jo mója sotša. Tam stoj mójjo kólaso. Žo su móje wucbnice.
 To stej mójej starjejšej.
 To jo wobraz twójogo bratša. Žinsa pójzomy do twójeje šule. Barwa twójogo awta jo ředna.
 Som do twójich šulskich zešywkwow póglědnuł. Cora wjacor som z twójeju sotšu rejował.
 W radiju su našomu nanoju gratulěrowali. Našej mašeri jo se twójo spiwanje spódošlo. Našomu gólešoju se zasej derje žo. Našym woknam felujo barwa. Som našyma krowoma piše dał.
 Tam wižimy waš dom a wašogo nana. Wašu maš znajom wjelgin derje. Pijomy na wašo dłujske žywjenje. Wjaselišo se južo na waše prozliny? Som wašeju gólcowu w kinje wižeł.
 Sy z mójim naraženim wobjadny? Sy južo z mójeju sotšu powědał? Z mójim kólasom se derje jěžo. To jo pód mójimi knigłami lažało. Pód mójjima nogoma jo same błoto.
 Smy wó twójom nanje powědali. Šota pišo w lisce wó twójej mašeri. Casnik laży na twójom bliže.
 W twójich zešywkwach jo wjeliki njeporěd. Wó twójjima řednyma kónjoma su dłujsko powědali.
 How jo jogo syn a tam jo jogo žowka. Jogo kólaso stoj w kólni. To su zawěsće jogo crjeje.
 Wucabnik jo cora z jeje mašerju a jeje nanom powědał. Jeje włose su swětle. Za tyžeń su jeje narodniny. Smy ceły wjacor z jeje psijšelkami rejowali.
 Jich spiwanje jo se wšym spódošlo. Sy wó jich njepluce słyšał? Te zwěrjeta su jich nejlepše psijašele. Njejo to jich nowy wucabnik? Jogo pismo derje znaju. Jeje wugbaša w šuli su se pólěpšyli. Smy cora w jogo nowem bydlenju byli. Chto jo jogo piwo wupił? K jogo narodninam

póžzomy jomu gratulowat. Co jo se z jogo awtom stało? Z jeju bratšom som w dowolu był. Smy do jeje špy póglědnuli, ale wóna jo spała. Wóni su pilnje wuknuli a togodla su se jich znamki pólpšyli. Z jogo mašerju som do šule chójził. Z jeje nanom jo Mato powołanje wuknuł. Kito njejo hyšći swóje domacne nadawki gótował. Anka caka tam na swóju mamu. Maš glěda ceły cas za swójimi žišimi. Jan swójogo bratša dlujko wizeł njejo. Marko swěši žinsa swój narodny žeń. Anka pyta swójogo bratša. Wjaselim se, až sy swójo žěło wuspěšnje skóncyl. Witse pójězom ze swójima starjejšyma do města.

Zwucowanja: jogo lub njogo; jeje lub njeje; jich lub nich; jeju lub njeju; ju lub nju?

1. Cora som wót postrowy z dowola dostał.
2. Žinsa som wót sotšy list dostał.
3. Musym hyšći na bratša pócakaš.
4. Do nowego bydlenja njejsom hyšći pšepšosony był.
5. Smy kšěli pó na dwórnišćo jěš.
6. Póžzomy něnt do žiśownje pó mału žowku.
7. Wó drastwu njetrjebaš se wěcej staraš.
8. Maš jo se cełe žywjenje wó starała.
9. Nan jo se wjele lět wó derjeměše starał.
10. Smy cora na coňje wizeli.
11. Som bžez do muzeuma woglědał.
12. dla smy naš šěg skomužili.
13. Zložej jo se z namócu do bydlenja zadobył.
14. Sy to wót zgónił abo wót bratša?
15. Z bydlenja jo se mócnje kuriło.
16. Wót som pópšawem wěcej wócakował.
17. Jan jo se pla zagronił.
18. Smy se pšecj na dobre słowo spuščali.
19. Na njamóžoš se spuščíš.
20. Wokoło jo pšecj řědownja žiši.
21. Wokoło nowego awta su se gólcy zgromažili.
22. Slězy njamóžoš dlujko wutraš.
23. Njedaloko bydlenja jo se wjelika njejluka stała.
24. Smy w kinje pókla seježeli.
25. Na zgromažinje som za głosowała.
26. Zwenka dwóra jo pšecj nejlěpšy pórěd.
27. Smy ceły cas w špě seježeli a se wulicowali.
28. Smy až do nocy pla swěšili.
29. Som se na narodny žeń dopomniła.
30. Za domom jo wjelike pólo.

Zwucowanja – refleksiwny posesiwny pronomen:

1. Wuknik njejo domacne nadawki gótował.
2. Žowčo caka tam na mamu.
3. Marko swěši žinsa narodny žeń.
4. Njejsom ze žělom nikomu kšiwdu nacyniła.
5. Gerat gratulujo bratšoju k narodninam.
6. Mały Marko jo gjardy na nana.
7. Lubujucy wobglědujo objekt rozpalenja pšez rožowu brylu.
8. W tom domje jo Goethe w casu drogowanja bydlił.
9. Krabat jo sebje wšu wědu mejstarja pšiswójl.

10. Starjejšej stej se wjaseliłej, až stej gólca pó dłužkem casu zasej wizełej.
11. Mato jo psijašeloju z wulěta řednu kortu pósłał.
12. Krabat jo se spokojnje k kněžozju wrošił.
13. Maš jo se młynika wopšašała, lěc móžo syna dostaš.
14. Wikował jo w kjarcmje starych towarišow zmakał.
15. Młynik jo wó přřednem statku něgajšnego wuknika słyšał.
16. Krabat jo wuknuł z guslowarskich knigłow, kótarež jo mejstarjeju wzelał.
17. Pólске góspodarje wulicuju psijašelał wó wuwisu města.
18. Redakcija rozgłosa žyzy wšykny m psislucharjam strowe nowe lěto.

Konjunktiv – Tryb przypuszczający

*Tryb przypuszczający jest formą złożoną składającą się z partykuły **by** oraz imiesłowu czasu przeszłego na **-a**. Najczęściej jest też potrzebne użycie zaimka osobowego dla ścisłego określenia osoby.*

Příklady:

ja	by	kšěl, kšěła	cakał, cakała	psijěl, psijěła
ty	by	kšěl, kšěła	cakał, cakała	psijěl, psijěła
wón,-a,-o	by	kšěl, kšěła, kšěło	cakał, cakała, cakało	psijěl, psijěła, psijěło
my	by	kšěli	cakali	psijěli
wy	by	kšěli	cakali	psijěli
wóni	by	kšěli	cakali	psijěli
mej	by	kšětej	cakałej	psijětej
wej	by	kšětej	cakałej	psijětej
wónej	by	kšětej	cakałej	psijětej

Negacija – zaprzeczenie:

*Zgłoska **nje-** zawsze stoi przed zgłoską **by** a jest z nią związana w postaci **njeby**.*

To ja **njeby** wěrił. To wóni **njeby** kšěli gótowaš. Žiši **njeby** to za taki krotki cas nawuknuli. Žowći **njeby** kšělej z nami hyš. To **njeby** ty jomu směł groniš. Wón tam žednje **njeby** šel pógłědat.

Zwucowania: Zmienić orzeczenie na tryb przypuszczający!

1. Wukniki žewjetego lětnika *kšě* do wukraja ješ.
2. *Coš* ty ze mnu do kina hyš?
3. Tu wustajeńcu *musymy* se woglědaš.
4. Wujko *wjaseli se*, gaž k njomu psijěžomy.
5. Ja pšemyślujom, lěc *njedejm* doma wóstaš.
6. Ja myslim, až *móžošo* nam to groniš.
7. *Móžoš* mě raz pomoc?
8. *Njejo* to tak lěpje?
9. Pópšawem *dej* hyšći šulske nadawki gótowaš.
10. Naša Anka ten tekst malsnje *nawuknjo*.
11. Wopšašaj se nana, lěc *móžoš* z nami ješ!
12. Mój bratš tak dłužko *njecaka*, wón ned zasej domoj žo.
13. Myslim, až *móžoš* nam to groniš.
14. Ja *naražijom*, až nam Jan to hyšći raz pšecyta.
15. Z tym *smy* wjelgin spokojom.
16. Tak *móžomy* to teke gótowaš.
17. Co *coš* z tym groniš?

18. Z tym planom *smj* wšykne wobjadne.
19. Ten nadawk rad *pšewzejom*.
20. Kak *coš* jim to wujasniš?
21. *Njocoš* z nami do města jěš?
22. *Njamóžoš* nam na kóncu něco na klawěrje zagraš?
23. Wón *skóńcyjo* to žělo wěsće za gožinu.
24. Wujko a šota *pšijězotej* nježelu rad k nam.

Serbska muzika

Až do zachopjeńka žewješnjastego stolěša su Serby jano ludowu a cerkwinu muziku znali. Kjarliže su trjebali za spiwanje na nježelskich namšach a za druge nabóžninske jadnanja, ludowe spiwy su spiwali na pšězach a wšyknych towarišnych zmakanjach. Wšykne spiwy su znali z głowy. Teksty kjarližow su musali južo ako žiši wuknuš a ludowe spiwy su žowća na pšězach pód nawjedowanim kantorki nawuknuli. W žewješnjastem stolěšu su Jan Arnošt Smoleř, Adolf Černý, Arnošt Muka a Ludvík Kuba pši drogowanjach pó celej Łužycy wjeliku licbu ludowych spiwow zezběrali. Z toho jo mjazy drugim nastala zběrka 331 górnoserbskich a 200 dolnoserbskich ludowych spiwow, kótaruž jo Smoleř ako tłušte knihły wudał. Pózdzej su dalšne mjeńše zběrki nastali. Pó licbje wobydlarjow słušaju Serby k tym europskim ludam, kótarež maju nejbogatyšy póklad ludowych spiwow. Hyšći žinsa póceraju komponisty rad z toho wobšyrneho žřědła.

Prědnu serbsku wumělsku muziku jo w žewješnjastem stolěšu górnoserbski ceptař a kantor Korla Awgust Kocor stwórił. Na teksty Handrija Zejlerja jo řed swětnych oratorijow nastal, kótarychž melodije su až do žinsajšnego we Łužycy žywe a se spiwaju ako ludowe spiwy. Kocor jo teke wšaku instrumentalnu muziku komponował. Naslědnik Kocora jo był Bjarnat Krawc. Wón jo se wjelgin wó chorowe spiwanje starał, jo wjele ludowych spiwow wobžěłał, wšake swójske kompozicije na teksty serbskich basnikarjow stwórił a ceły řed serbskich spiwnikow za chorowe a solowe spiwanje wudał. Za cas Krawca su teke dalšne serbske komponisty statkowali a póklad serbskeje muziki wobogašowali.

Intensiwne wuwisě serbskeje muziki wšakich žanrow jo se zachopiło pó druhej swětovej wójnje. Młode komponisty su chopili nowu originalnu serbsku muziku twóriš a su ju w koncertach šyrokej zjawnosći pšedstajowali. Wósebne zaslužby za šyrjenje serbskeje muziki ma Serbski ludowy ansambel, kótaryž jo se w lěše 1952 založył. Pó wójnje wutwórjony serbski rozgłos jo twórby serbskich komponistow wót klasiki až do rejowańskeje a šlagroweje muziki popularizował.

W archiwach serbskego rozgłosa w Budyšinje a Chóšebuzu chowa se žinsa wěcej ako 5000 titelow wšakorakeje serbskeje muziki. Teke nimske komponisty su zachopili se za serbsku muziku zajmowaš a su ceły řed dobrych kompozicijow stwóriłi. W zajžonach lětach jo se bejna licba zukowych platow, fonokasetow a CD-platow wudała, kótarež móžo sebje kuždy kupiš.

Serbske chorowe spiwanje jo měło swój přědny wjerašk z wjelikim koncertom w lěše 1847, kótaryž stej Zejler a Kocor w Budyšinje z pomocu wejsnych spiwarjow organizowalej. Z toho jo se wuwilo šyroke chorowe gibanje, kótarež jo se samo w casu zakaza wšogo serbskego pó lěše 1937 w cerkwjach dalej wjadło. Pó wójnje jo nastala tradicija serbskich nazymskich koncertow, w kótarychž mógu chory, solisty a teke rejowańske kupki pšislucharjam a pšiglědarjam we jsach swóje wugbaša pokazaš.

W žewješzasetych lětach jo se w Chóšebuzu zachopił řed rozgłosowych koncertow serbskeje muziki, w kótarychž mógu wósebne młode instrumentalisty a spiwarje swóje wugbaša pokazaš. Twórby serbskich komponistow a docelego serbska muzika graju se něnto w koncertach pó celej Nimskej a za jeje granicami. Serbska muzika pokazujo z tym celemu swětoju kulturne a duchne zamóžnosći małego słowjańskego luda we Łužycy.

Wjele? - Kak wjele? Ile?

1 – jaden dub	1 – jedna wójca	1 – jedno wokno	1 – jadne nożyce (plt.)
2 – dwa duba	2 – dvě wójcy	2 – dvě woknje	2 – dwoje nożyce
3 – tři duby	3 – tři wójce	3 – tři wokna	3 – tšoje nożyce
4 – styri duby	4 – styri wójce	4 – styri wokna	
5 – pěš dubow	5 – pěš wójcow	5 – pěš woknow	3 – tšo gólcy
6 – šesć dubow	6 – šesć wójcow	6 – šesć woknow	4 – styrjo gólcy
7 – sedym dubow	7 – sedym wójcow	7 – sedym woknow	5 – pěšo gólcy
8 – wósym dubow	8 – wósym wójcow	8 – wósym woknow	6 – šesćo gólcy
9 – žewješ dubow	9 – žewješ wójcow	9 – žewješ woknow	0 – nula
10 – žaseš dubow			

11 – jadasćo	21 – jadenadwažasća	40 – styržasća
12 – dwanasćo	22 – dwaadwažasća	50 – pěšzaset
13 – tšinasćo	23 – tšiadwažasća	60 – šesćzaset
14 – styrnasćo	24 – styriadwažasća	70 – sedymzaset
15 – pěšnasćo	25 – pěšadwažasća	80 – wósymzaset
16 – šesnasćo	26 – šesćadwažasća	90 – žewješzaset
17 – sedymnasćo	27 – sedymadwažasća	100 – sto; hundred
18 – wósymnasćo	28 – wósymadwažasća	101 – sto a jaden
19 – žewješnasćo	29 – žewješadwažasća	102 – sto a dwa
20 – dwažasća	30 – tšizasća	103 – sto a tři

200 – dvě scě	dwa hundred	1000 – tysac;	towzynt
300 – tři sta	tši hundred	2000 – dwa tysaca;	dwa towzynt
400 – styri sta	styri hundred	3000 – tři tysace;	tši towzynt
500 – pěš stow	pěš hundred	4000 – styri tysace;	styri towzynt
600 – šesć stow	šesć hundred	5000 – pěš tysac;	pěš towzynt
700 – sedym stow	sedym hundred	10000 – žaseš tysac;	žaseš towzynt
800 – wósym stow	wósym hundred	20000 – dwažasća tysac;	dwažasća towzynt
900 – žewješ stow	žewješ hundred		

Deklinacija:

			pl.	m	f/n	
N.	jaden	jadna	jadno	jadne	dwa	dwě
G.	jadnogo	jadneje	jadnogo	jadnych	dweju	dweju
D.	jadnomu	jadnej	jadnomu	jadnym	dwěma	dwěma
A.	jaden	jadnu	jadno	jadne	dwa	dwě
	jadnogo ^o)			jadnych ^o)	dweju ^o)	
I.	z jadnym	jadneju	jadnym	jadnymi	dwěma	dwěma
L. wó	jadnom	jadnej	jadnom	jadnych	dwěma	dwěma

^o) *Istoty žywe.*

	m/f/n		<i>osoby rodzaju męskiego</i>	
N.	tši	styri	tšo	styrjo
G.	tšich	styrich	tšoch	styrjoch
D.	tšim	styrim	tšom	styrjom
A.	tši	styri	tšoch	styrjoch
I.	z tšimi	ze styrimi	z tšomi	ze styrjomi
L. wó	tšich	wó styrich	wó tšoch	wó styrjoch

Uwaga: Od liczby 5 w górę należy stosować dopełniacz liczby mnogiej. Odnośnie liczb rocznych od 1100 do 1999 stosowana jest forma: jadasćo stow, žewješnasćo stow žewješ a žewješzaset itp.

Zwucowanja:

1. Šulcojc maju 4 žiši: 1 gólca a 3 zowća.
2. W gumnyšku mamy 4 wišniny, 3 kšušcyny, 2 slěwcyne a 8 jabłucynow.
3. W Nimskej mamy 16 Zwězkowych krajow.
4. Bramborska ma 4 wjelike města: Podstupim, Chóšebuz, Braniboř a Frankobrod.
5. Dolnoserbski gymnazium ma wušej 600 wuknikow.
6. Mjasec měrc (pózymyski, nalětnik) ma pšecej 31 dnjow.
7. Normalne lěta maju 365 dnjow, pšestupne lěta 366 dnjow.
8. Kužde lěto ma 12 mjasecow, to jo 52 tyženjow.
9. Kuždy tyžeń ma 7 dnjow, to su ponjezele, wałtora, srjoda, stwórtk, pětka, sobota, nježela.
10. Balokoparske mustwo ma pšecej 11 grajarjow, 1 wrotarja a 10 pólnych grajarjow.
11. Wót Chóšebuza do Barlinja jo wokoło 120 kilometarjow.
12. Bramborske serbske radijo wusćeła na frekwency 93,4 MHz.
13. W Smolerjowej zběrce jo 331 górnoserbskich a 200 dolnoserbskich ludowych spiwow.
14. Žyłow ma wěcej ako 1000 wobydłarjow.
15. Lěto žělimy na 4 lětnje case, to su nalěto, lěše, nazyma a zyma.
16. Mjazy jatšami a swětkami laży pšecej 7 tyženjow.
17. Bur jo z 2 kónjoma na pólo jěł.
18. Wón ma w groži 7 krowow a 1 młodego byka.
19. Naš sused ma kužde lěto wokoło 20 kackow.
20. Naš drugi sused ma 1 psa a 4 kócki.
21. W Bramborskem krajnem sejmje su 4 partaje (strony).
22. Naša bydleńska špa ma 2 žurja a 3 wokna.
23. Druga swětowa wójna jo se w lěše 1939 zachopiła a 1945 skónčyła.
24. Handrij Zejler jo se w lěše 1804 naroził a 1872 zemrěł.
25. Mato Kósyk jo se w lěše 1853 we Wjerbnje naroził a 1940 w Americie zemrěł.
26. Serbska narodna organizacija Domowina jo se w lěše 1912 we Wórzejcach założyła.
27. Jan Arnošt Smoleř jo wót 1836 do 1840 a wót 1841 do 1845 we Wrocławju studował.
28. Pó 25 lětach manželstwa swěši se slobrana a pó 50 lětach złošana swajzba.
29. W maju lěta 1945 jo se Domowina pó wójnje znowa założyła.
30. W starstwje 65 lět dostawaju w Nimskej muske normalnu rentu.
31. W starstwje 18 lět su młode luže poľnoľtne.
32. Serby su pšed něži 1500 lětami do Łužyce pšišěgnuli.
33. Serbski komponist Bjarnat Krawc jo w lěše 1948 w starstwje 87 lět zemrěł.
34. Arnošt Muka jo wót 1854 do 1932 žywy był.
35. W lěše 1492 jo Christof Kolumbus Ameriku wuslěžił.
36. W lěše 1952 jo se w Chóšebuzu Dolnoserbska wuša šula założyła.
37. Na zachopjeńku su na njej 4 ceptarje a 2 ceptarce wucyli.
38. Wót lěta 1947 do 1953 su serbske studenty pó wójnje we Wrocławju studowali.
39. W lěše 1517 jo Martin Luther z wózwajjenim swójjich 95 tezew reformaciju zawjadł.
40. Wót lěta 1991 wudawaju se we Wařawje 'Zeszyty Łužyckie'.

Wjelich jo? Wjele jo na casu? - Która godzina?

W jězyku dolnołužyckim w odróžnieniu od polskiego do okrešlenia czasu słužą liczebniki głowne.

Pšikłady: Něnt jo : zeger + liczebnik w dopeńniaczu

zeger jadnogo / zeger jadnog'		wokoło jadnogo / wokoło jadnog'
zeger dweju	zeger dweju a žaseš minutow	wokoło dweju
zeger tšich	zeger tšich a styri minuty	wokoło tšich
zeger styrich	zeger styrich a pšenasćo minutow	wokoło styrich

zeger pěšich
 zeger šesćich
 zeger sedymich
 zeger wósymich
 zeger žewješich
 zeger žasešich
 zeger jadnasćich
 zeger dwanasćich

Odpowiednik polskiego: w pól do

napoľ jadnego; napoľ dweju; napoľ tšich; napoľ šesćich; atd.

Odpowiednik polskiego: kwadrans na

běrył na jadno; běrył na dwě; běrył na tši; běrył na šesć; atd.

Odpowiednik polskiego: trzy kwadrans na

tši běrytle na jadno; tši běrytle na dwě; tši běrytle na tši; tši běrytle na šesć; atd.

Dodatkowe formy: do; pól

Pšikłady: do + genitiw

tši minuty do jadnego / jadnog';
 styri minuty do dweju;
 dwě minuše do dwanasćich;

pól + lokatiw

pěš minutow pól jadnom;
 styri minuty pól dwěma;
 sedym minutow pól dwanasćich; atd.

Wymienione stare formy określenia czasu w języku potocznym są ograniczone na 12 godzin.

Na oficjalne określenie czasu obecnie stosowana jest nowa (międzynarodowa) forma, przy czym liczy się od 0 do 24.

Pšikłady:

jo jedna gožina dwanasćo (minutow); jo dwě gožinje styri minuty;
 jo tši gožiny dwažasća (minutow); jo pěš gožin tšizasća (minutow);
 jo žaseš gožin pěšastyžasća; jo pěšnasćo gožin pěšnasćo; atd.

Zwucowanja:

1. Bramborske serbske radio wusćeła kuždy žeń pođnjo wót zeger 12 do 1.
2. Nježelu zachopijo se serbski radijowy program kuždy raz zeger 11.
3. Górnoserbski radijowy program jo kuždy žeń zajtša wót zeger 5 do 8.
4. Pětk wjacor zeger 7 jo se w Dolnoserbsem muzeumje nowa wustajeńca wótworila.
5. Bužoš ty witše wjacor wokoło 8 doma?
6. Witše zajtša budu wokoło 10 na tebje cakaš.
7. Kuždy žeń wokoło 12 wobjedujomy doma.
8. Sinfoniske koncerty w Chóšebuskem žiwadle zachopiju se stawnje wjacor zeger 7.
9. Zachopjeńk wucby na Dolnoserbsem gymnaziumje jo kuždy žeń zajtša zeger ½ 8.
10. Předna pšestawka jo 8.15. Wóna trajo 10 minutow do 8.25.

Interrogatiwny a relatiwny pronomen – Zaimek pytajny i względy

Interrogatiwny pronomen

.

Relatiwny pronomen

m f n pl du m f n pl du
kótary – kótara – kótare – kótare – kótarej . . . kótaryž – kótaraž – kótarež – kótarež – kótarejž

Deklinacija: Deklinacija zaimków pytajnych i względnych jest identyczna, przy czym zaimki względne jednak we wszystkich formach posiadają końcową literę *ž*.

	<i>m/interr.</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>pl</i>	<i>du</i>	<i>m/relat.</i>
N.	kótary	kótara	kótare	kótare	kótarej	kótaryž
G.	kótarego	kótareje	kótarego	kótarych	kótareju	kótaregož
D.	kótaremu	kótarej	kótaremu	kótarym	kótaryma	kótaremuž
A.	kótary kótarego ^o)	kótaru	kótare	kótare kótarych ⁾	kótarej kótareju ^o)	kótaryž kótaregož ^o)
I. z	kótarym	kótareju	kótarym	kótarymi	kótaryma	kótarymž
L. wó	kótarem	kótarej	kótarem	kótarych	kótaryma	kótaremž

^o) Dotyczy istot żywych. ⁾) Dotyczy osób rodzaju męskiego.

Zwucowania: Wpisać w miejscu wolnym właściwy zaimek pytajny!

1. žeń žinsa jo?
2. pšedawarka jo tebjje póslužowała?
3. wokno jo było wótcynjone?
4. kwětki su te řednjejše?
5. znanka stej to wizelej?
6. psa sy se nabójał?
7. Wót krowy jo to mloko?
8. Z póla mašo take ředne górki?
9. Do knigłow sy žinsa južo póglědnuł?
10. Do městowu nježelu pójžežošo?
11. knězoju jo Krabat słužył?
12. ceptarce sy to gronił?
13. žowčoju sy te knigły dał?
14. pšijašelam sy nejwěcej pšichylony?
15. gólešoma sćo cora pomagali?
16. kónja by sebje kupił?
17. wobraz sy sebje wubrał?
18. swinju cošo lětosa zarěžaš?
19. bydlenje sćo něnt dostali?
20. wobrazje spódobaju se jim nejlěpjej?
21. kónjej wón do wóza pšěga?
22. jazora matej nejlěpšu wódu?
23. Z šěgom jo wujko pšijěł?
24. Nad rěku lažy Chóšebuz?
25. Pód woknom sy to namakał?
26. Za krickami su se žiši schowali?
27. Z woknoma su wóni na was wen glědali?
28. W casniku sy to cytała?
29. W jsy bydli twój pšijašel?
30. Wó sportarju su wóni powědali?
31. Na górach sćo te kamjenje namakali?
32. Wó wócyma jo wón spiwał?
33. Njewěm, kólaso dejm za syna kupiš.
34. Wěš ty zewšym, w lěše jo se twój nan narožył?
35. Jan njejo nam gronił, cenzuru jo w matematice dostał.

36. Sy sebje južo pšemyšliła, do kraja čoš na dowol jěś?
37. Njewěš wěcej, wót śoty sy ten rědny dar dostała?
38. Som južo zasej zabył, bajku su w telewiziji pokazowali.
39. Njerozmjejom, wó tšojenju se wóni wulicuju.
40. Wón jo nam gronił, kónja co sebje za łapanje kokota wupóžycyś.
41. Co myśliš, mustwo zinsa dobydnjo?

Zwucowania: Wpisać w oznaczonym miejscu właściwy zaimek względny.

Uwaga: W mianowniku i bierniku istnieje zamiast podanych powyżej form też krótka nieodmienna forma 'kenž' (podana w nawiasie).

1. Běgař, (kenž) jo w běgu na sto metarjow dobył, póchada z Ameriki.
2. Filmowu grajarku, ma w tom filmje głownu rolu, njejsom hyšći wižeł.
3. Wokno, (kenž) jo wótcynjone było, jo se rozbiło.
4. Wobraz, (kenž) su w muzeju wustajone, słušaju bogatemu kněžoj.
5. Żowći, tam na ławce se jžitej, stej z Janoweje rědownje.
6. W měsće, z jo lětađło startowało, jo se mócnje deščowało.
7. Žěnska, głos sćo rowno słyšali, jo ze mnu do šule chójžiła.
8. Wuknik, maś jo pla direktora była, ma špatne cenzury w matematice.
9. Rolnikarje, póła pši rěce laže, njetrjebaju se sušy bójaś.
10. Jo to ten gólc, sy naše knihły póžycył?
11. Starka, som šěžku tobołu njaś, jo se mě wutšobnje wužekowała.
12. Tam žo to žowčo, som cora pši šulskich nadawkach pomagał.
13. Žiši, jo Janšojski Bog woglědał, su se wjelgin wjaselili.
14. Krabat jo se pšeměnił na woła, jo nan pótom w Kulowje na marku pśedał.
15. Tam wizi my wobraz, (kenž) jo naš syn w šuli mólował.
16. Sławna spiwarka, som w radiju słyšał, bužo nježelu w Chósebuzu spiwáš.
17. Wobydlarje Rogowa, jo VATTENFALL ze jsy wugnał, su se dłuško woborali.
18. Něnto pśedawaju zasej wóry z našeje produkcije, sebje kupowarje žyce.
19. Nježelu som pla swójogo pšijašela był, z do šule chójžim.
20. Gano som na najšpě modelowu zeleznicu namakał, z som ako gólc grajkał.
21. Mójo žišece kólaso, z som cesto do šule jězdził, jo něnto dokusow.
22. Na wobrazku su luže wótmólowane, z smy se lětosa w dowolu zeznali.
23. W radiju su spisowašela pśedstajili, wó jo se wjele w casnikach pisało.
24. How na wobrazu wiziš tu góru, na smy w proznanach byli.
25. W pśedgódownem casu mamy jedno wokno, w wisy gódowna gwězda.
26. W Africe su rěki, w jano rědko wóda běży.
27. Max a Moritz groni se gólcoma, wó jo Wilhelm Busch luštne štucki napisał.
28. Su to te knihły, wó sy pšeccej powědała?
29. Njejo to ta kócka, jo wam cora wuběgnuła?
30. Tam stoj ten bom, do jo dawjeto błysk derił.

Oprócz podanych powyżej zaimków pytajnych i względnych istnieje jeszcze szereg innych.

Właściwie każdy zaimek pytajny posiada swój odpowiednik - zaimek względny zakończony literą **ž**.

Pšikłady:

chto?	-	chtož	co?	-	což	žo?	-	žož
kogo?	-	kogož	cogo?	-	cogož	ga?	-	gaž
komu?	-	komuž	comu?	-	comuž	kak?	-	kaž
z kim?	-	z kimž	z cym?	-	z cymž	cogodla?	-	cogoždla
wó kim?	-	wó kimž	wó com?	-	wó comž	wjele?	-	wjelež
- kaki? kaka? kake? kakej? kake? -- ceji? ceja? ceje? cejej? ceje? ze *wszystkimi formami deklinacji*.

Příklady nařozowanja:

1. Wěš ty, chto jo ten wobraz mólował?
2. Chtož jo to wšykno nazětał, jo był wjelgin pilny.
3. Marka njewě, komu jo swóju wucbnicu póžycyła.
4. Komuž muza pjero woži, ten pišo dobre teksty.
5. Wó com sćo cora na zgromažinje tak dłuško diskutěrowali?
6. To, wó comž smy se cora wulicowali, som zasej zabył.
7. Wěš hyšći, z kim sy cora tak cesto rejowala?
8. Ten, za kimž smy w kinje sejželi, chójži hyšći do šule.
9. Njewěm wěcej, z cym smy se w matematice zaběrali.
10. Wšykno to, z cymž njejsom wěcej licył, su mě k narodninam darili.
11. Dopomnjejom se na togo, kogož som pši balokopanju póznał.
12. Cakam něnt, až se to społnijo, což jo se w telewiziji wěšćilo.
13. Ga psijěžošo zasej raz k nam?
14. „Gaž wěštyk dujo psez póla, pón kwišo zas nam nažeja do nowego nalěta.“
15. Žo nježelu pójěžošo, gaž bužo wjedro ředne?
16. „Žož ta swětła wóda běžy, smej se zwěru zawdaťej.“
17. Wjelež ja wěm, bužo wóna jubilejne narodniny w kjarcmje swěšís.
18. Wjele pjenjez sy za to wudała?
19. Cogodla sy žinsa taka wobtužna?
20. Wšo to, cogoždla smej se cora wažitej, jo mě žinsa luto.
21. Groń mě hyšći raz, kak se tej familiji groni.
22. Wšykno jo se tak stało, kaž som ší to dopředka gronił.
23. Komuž jo to žělo pšesěžke, móžo jo wóstajís.
24. Chtož njejo domacne nadawki gótował, daš se pokažo.
25. Wšo jedno, kakiž nadawk bužo, my jen społnimo.
26. Žo jo to městno, žož sy nykusa wizeł?
27. „Pójž, mója hajtka, pójž do cuzego kraja, žož se luže derje maju, žětaš njetrjebaju.“
28. Z kimž sy tam powědał, to jo ten sławny spisowašel.
29. Chtož jo to wuslěžił, jo był wjelgin mudry.
30. Což ty wěš, wěm južo dawno.
31. Daj mě tu papjeru, kakuž rowno maš!
32. Kakiž ten žěd, taki ten řed.
33. Gótujom to tak, kaž sebje žycyš.
34. Žož wóni bydle, jo cełe lěto šopło.
35. Cogodla njejsy tam byla, žož sy dejala cakaš?
36. Gaž nan domoj psizo, se jogo ned wopšašam.
37. Gaž bužoš gótowy, zawołaj nas!
38. Comuž psigłosujoš, to musyš sam sobu realizowaš.
39. Komuž smy to nejwěcej žycyli, ten jo teke dobył.

Co w gumnyšku na lěškach a bomach rosćo a zdrjajo

Na jabłucynach rostu a zdrjaju jabłuka, na kšušcynach kšuški. Na wišninach rostu a zdrjaju słodke a kisałe wišnje. Na slěwcnach rostu a zdrjaju slěwki, na rjaschenowych bomkach rjascheny. Na aprikozowych bomkach rostu a zdrjaju aprikoze. Na krickach wise grańkate hendryški abo janaški, carne hendryški a štapate hendryški abo bubańki. Na lěškach rostu a zdrjaju južo w juniju stynjaški. W někotarych gumnach maju luže maliny abo teke šernjowki. Pódobnje ako w góli su w gumnyškach teke carnice. Wóni su wó wjele wětše ako te gólańske. Na lěškach wósrjež druhich rostlinow rosćo cesto kopr abo dyla. Kšěń trjebamy za kšěnowu jušku a za kisałe górki.

Górki, toматы, cybula, marchweј a groch njefeluju w žednom gumnyšku. Krjate a tyckate boby trjebaju za klěše šopłu zemju. Radiski su dobry dodank k wјaceri. Salat jo wěcej woblubowany ako spinat. Před saјžanim mlodych slynjaškowych rostlinow w juliju abo awgusće musymy dobry gnoj do zemje zaryš. Slynjaški pak njelubuju kalk ale skerjej tšochu kisału zemju. Pótom nastawaju strowe rostliny a na druge lěto ředne, wjelike plody. Fryšnje zaryty gnoj lubuju kulki, górki, banje a toматы, ale nic marchweј abo cybula. Te su na fryšnem gnoju cesto cerwjate. Górki bóje se zymneje wódy. Togodla dejmy je lubjej ze šopłetu abo wótstojaneju wódu chropiš, aby rostliny lěšojski cas strowe pšetrali a wjele plodow měli. Suche lěta su za gumnyškarja lěpše ako mokše. W mokšych lětach wuwijaju se na wšakich rostlinach a plodach škódné griby. Wósebnje pšitrjefijo to za slynjaški a toматы. W mokšych lětach gniju slynjaški, a tomatowe rostliny ginu pšez brunu gniłosc.

Naše sadowe bomy trjebaju za woploženje insekty, wósebnje pcołki. Bžez pcołkow njerostu na pšikład žedne słodke wišnje. Wóni su wótwisne wót wopložowańskego žěla insektow. Togodla musymy se wó to staraš, aby luže zasej wěcej pcołkow kubłali, ako su to naše serbske předowniki z wjelikim wuspěchom gótowali. Mјod jo wušej togo wjelgin strowy pširodny produkt.

Jězd na pólo

Bur Mato co na pólo jěš. Wón pšigótujo sebje wóz. W brožni wzejo kósu, grabje a widły a kłažo je na wóz. Do wóza zapsěga kónja. Slězy za wóz pšipówěsyjo wón chołuj. Na kóncu chysijo hyšći bronu na wóz. Pótom jězo z dwóra. Droga na pólo jo sucha a pěskowata. Na póli rosco ředna žiselina. Z kósu póseco Mato flak žiseliny a naklažo ju z widłami na wóz. Žiselina jo nejlěpšy futer za krowy. Pótom pšěga kónja do chołuja. Na pódlánskem zagonje pódwórujo wón scernišco. Pó skóncenju togo žěla wupšěga wón kónja z chołuja a pšipówěsyjo jomu zeleznu bronu. Wón pšewłocyjo pódwórane scernišco a zasejo na njom z ruku futrowu měšańcu a řěpku. Na kóncu pšipowěsyjo chołuj zasej za wóz a položyjo na njen kósu, grabje a widły. Kón jo se w tom casu fryšneje žiseliny nažrał. Bur Mato zapsěga kónja zasej do wóza a jězo domoj. Doma caka jogo žeńska južo z dobrym wobjedom. Wón wupšěga kónja a dowježo jogo do groži. Wótkładowanje žělowego ředa a futera z wóza a zrumowanje wšogo drugego wótstarcyjo wón na cas pó wobježe.

Dwanasta lekcija – Lekcja dwunasta Póředowe licby - Liczebniki porządkowe

Uwaga: Do liczebnika porządkowego zapisanego cyfrą arabską zawsze pisze się kropka! Cyfry rzymskie są mało stosowane.

Liczebniki porządkowe mają właściwości przymiotników. One są odmienne i posiadają rodzaj i liczbę.

Pšikłady: 1. přědny žeń; přědna noc; přědne žowco; přědne tyženje; přědnej góleši

W tabeli ponižej na ogól jest podany tylko rodzaj męski.

0. nulowy	10. žasety	20. dwažasty
1. přědny	11. jadenasty	21. jadenadwažasty
2. drugi	12. dwanasty	22. dwaadwažasty
3. tšeši	13. tšinasty	23. tšiadwažasty
4. stwórty	14. styrnasty	24. styriadwažasty
5. pěty	15. pěšnasty	25. pěšadwažasty
6. šesty	16. šesnasty	26. šesćadwažasty
7. sedymy	17. sedymnasty	27. sedymadwažasty
8. wósymy	18. wósymnasty	28. wósymadwažasty
9. žewjety	19. žewješnasty	29. žewjašadwažasty
30. tšizasty	100. stoty	abo hundertny
40. styržasty	200. dvě stoty	abo dwa hundertny
50. pěšzasety	300. tši stoty	abo tši hundertny

60. šescźasety	400. styri stoty	abo	styri hundrednty
70. sedymźasety	500. pěš stoty	abo	pěš hundrednty atd.
80. wósymźasety			
90. źewješźasety	1000. tysacny	abo	towzyntny
	2000. dvě tysacny	abo	dwa towzyntny
101. sto a přědny	1001. tysac (towzynt) a přědny		
102. sto a drugi	1133. tysac (towzynt) sto a tśiatsźasty		
103. sto a tśeši atd.	1812. tysac (towzynt) wósym stow a dwanasty atd.		

Pśikłady nałožowanja – pzykłady užycia:

1. Naš gólc jo źinsa 1. raz w šuli był.
2. Ten film wizim něnt južo 3. raz. / k 3. razuju.
3. Naša 2. pśestawka jo wjelika pśestawka.
3. W 4. pśestawce mamy w jěžarni wobjed.
4. Žinsa bužomy w žiwadle w 5. rěže sejžeš.
5. Wótjěžo naš šěg wót 3. abo wót 4. nastupišća?
6. Přědny nalětny poľny mjasec bužo lětosa 16. apryla.
7. Gódownica jo kuźde lěto 25. decembra.
8. Domowina pśewježo w měrcu swóju 15. głownu zgromažinu.
9. W Strjažowje su lětosa 120. jubilejny zapust swěšili.
10. Něga njejsu na zeleznicy jano 1., 2. ale teke 3. a 4. rědownju měli.
11. Nejlěpšemu wuknikoju rědownje jo se něga groniło 'Primus', to jo 1.
12. 31. decembra swěšimy kuźde lěto silwester.
13. W 7. cysle Nowego Casnika jo wjele wobrazow z wejsnych zapustow.
14. Naš dobry kolega ma bydlenje na 4. nastwarku.
15. Znaty balokopař jo nježelu južo 14. wrota stšělił.
16. Mato Kósykowa baseň „Indiańska powěsć“ stoj w chrestomatiji na 269. bóce.
17. Dnja 8. maja 1945 jo se 2. swětowa wójna skóncyła.
18. 12. apryla 1961 jo přědny cłowjek do swětnišća lešeł.
19. Z 1. januarom lěta 2001 jo se 1. stolěše 3. lěttowzynta našogo licenja casa zachopiło.
20. Chtož jo se 29. februara naroził, ma jano kuźde 4. lěto pšawy narodny žeń.
21. Kral abo prezident jo 1. reprezentant stata.
22. Pśi łapanju kokota dostawaju 1., 2. a 3. kral a jich kónje dubowe wěnki.
23. Dnja 23. 3. 1948 jo Sakski krajny sejm 1. Serbsku kazń wobzamknuł.
24. My pójěžomy źinsa z 3. busom.
25. 1. dnju tyženja groni se pónjezele, 2. wałtora, 3. srjoda.
26. Stwórtek jo 4. žeń tyženja, pětka 5. a sobota 6.
27. Nježela jo 7. žeń w tyženju.
28. 1. mjasec kuźdego lěta jo Wjeliki rožk abo Wezymski.
29. 2. mjasecoju lěta groni se we Łužycy Mały rožk abo Swěckowny.
30. 3. mjasecoju lěta gronje dolne Serby Nalětnik abo Pózymski. W njom zachopijo se nalěto.
31. Jatšownik abo Nalětny groni se 4. mjasecoju. W njom mamy cesto swěžeń Jatš.
32. Rožownik abo Rozhelony groni se 5. mjasecoju lěta.
33. W 6. mjasecu lěta, kótaremuž gronimy Smažnik abo Smažki, zachopijo se lěse.
34. 7. mjasec lěta abo 1. mjasec drugego poľěta jo Pražnik abo Žnjojski.
35. Romskemu mjasecoju awgust gronimy serbski Žnjeńc abo Jacmjeński, to jo 8. mjasec lěta.
36. W 9. mjasecu lěta, kótaremuž gronimy Póznjeńc abo Nazymski, zachopijo se nazyma.
37. Winowc abo Winski jo 10. mjasec lěta. Z nim zachopijo se 4. běryl lěta.
38. Nazymnik abo Młošny gronimy 11. mjasecoju lěta.
39. Slědny mjasec kuźdego lěta, ten 12., ma serbskej mjeni Gódownik abo Zymski.
40. Wumjeń hyšći raz wšykne serbske mjenja mjasecow pó rěže wót 1. do 12.!

Formy zajźnosći imperfektywnych a perfektywnych werbow

Formy czasu przeszłego czasowników niedokonanych i dokonanych

Oprócz omówionej w lekcji VI formy czasu przeszłego można spotkać szczególnie w starszej literaturze jeszcze formy: imperfektum – czasu przeszłego niedokonanego, oraz aorystu – czasu przeszłego dokonanego. W języku potocznym formy te są używane bardzo rzadko.

Příklady:

infinitiw	wósoba	perfekt	<u>imperfekt</u>	<u>aorist</u>	
hyś / pśís	ja ty wón, -a, -o my wy wóni mej wej wónej	som sy jo smy sóo su smej stej stej	šeł, śła šeł, śła šeł, śła, śło šli šli šli ślej ślej ślej	žech žeso žeso žechmy žeso žechu žechmej žestej žestej	pśizech pśize pśize pśizechmy pśizešo pśizechu pśizechmej pśizestej pśizestej
jěść/ zjěść	ja ty wón, -a, -o my wy wóni mej wej wónej	som sy jo smy sóo su smej stej stej	jědł, -ła jědł, -ła jědł, -ła, -ło jědli jědli jědli jědłej jědłej jědłej	jězech jězešo jězešo jězechmy jězešo jězechu jězechmej jězeštej jězeštej	zjech zjě zjě zjechmy zjěšo zjechu zjechmej zjěstej zjěstej
jěš/ wótjěš	ja ty wón, -a, -o my wy mej wej wónej	som sy jo smy sóo smej stej stej	jěł jěł, -ła jěł, -ła, -ło jěli jěli jěłej jěłej jěłej	jězech jězešo jězešo jězechmy jězešo jězechu jězechmej jězeštej jězeštej	wótjězech wótjěze wótjěze wótjězechmy wótjězešo wótjězechmej wótjězeštej wótjězeštej
znaś/ póznaś	ja ty wón, -a, -o my wy wóni mej wej wónej	som sy jo smy sóo su smej stej stej	znał, -ła znał, -ła znał, -ła, -ło znali znali znali znałej znałej znałej	znajach znajašo znajašo znajachmy znajašo znajachu znajachmej znajaštej znajaštej	póznach pózna pózna póznachmy póznašo póznachu póznachmej póznaštej póznaštej
byś/ póbyś	ja ty wón, -a, -o	som sy jo	był, -ła był, -ła był, -ła, -ło	běch běšo běšo	póbych póby póby

	my	smy	byli	běšćo	póbyšćo
	wy	sćo	byli	běšćo	póbyšćo
	wóni	su	byli	běchu	póbychu
	mej	smej	byłej	běchmej	póbychmej
	wej	stej	byłej	běštej	póbyštej
	wónej	stej	byłej	běštej	póbyštej
brojś/ rozbrojś -j	ja	som	brojł, -ła	brojach	rozbrojch
	ty	sy	brojł, -ła	brojašo	rozbroj
	wón, -a, -o	jo	brojł, -ła, -ło	brojašo	rozbroj
	my	smy	brojli	brojachmy	rozbrojchmy
	wy	sćo	brojli	brojašćo	rozbrojšćo
	wóni	su	brojli	brojachu	rozbrojchu
	mej	smej	brojłej	brojachmej	rozbrojchmej
	wej	stej	brojłej	brojaštej	rozbrojštej
	wónej	stej	brojłej	brojaštej	rozbrojštej
biś/ rozbiś -i/-y	ja	som	bił, -ła	bijach	rozbiach
	ty	sy	bił, -ła	bijašo	rozbi
	wón, -a, -o	jo	bił, -ła, -ło	bijašo	rozbi
	my	smy	bili	bijachmy	rozbiachmy
	wy	sćo	bili	bijašćo	rozbišćo
	wóni	su	bili	bijachu	rozbiachu
	mej	smej	biłej	bijachmej	rozbiachmej
	wej	stej	biłej	bijaštej	rozbištej
	wónej	stej	biłej	bijaštej	rozbištej
žęłaś/ wuzęłaś -a	ja	som	žęłał, -ła	žęłach	wuzęłach
	ty	sy	žęłał, -ła	žęłašo	wuzęła
	wón, -a, -o	jo	žęłał, -ła, -ło	žęłašo	wuzęła
	my	smy	žęłali	žęłachmy	wuzęłachmy
	wy	sćo	žęłali	žęłašćo	wuzęłasćo
	wóni	su	žęłali	žęłachu	wuzęłachu
	mej	smej	žęłałej	žęłachmej	wuzęłachmej
	wej	stej	žęłałej	žęłaštej	wuzęłaštej
	wónej	stej	žęłałej	žęłaštej	wuzęłaštej

Krotki tekst:

Běštej něga liška a wuchac. Liška mějašo lodowy domcyk, wuchac drjewjany. Pšíze kšasne nalěše. Lišcyny domcyk rozta, wuchacowy domcyk stojašo ako pjerwjej. Liška pópšosy toś wuchaca, lěc njeby se pši njom wugrěš mógła. A pótom wóna wuchaca wugna. Wuchac žęšo a płakašo. Pó casu zmaka wón psa. Togo pšosašo wón wó pomoc a pjas jomu tu pšilubi.

Zwucowania:

Na miejscu kropek podstawić właściwą formę podanego czasownika – imperfektum lub aoryst

1. „Pši bóce wóna mě , lubosnje na mnjo how “ sejžeś, ględaś
2. „Luby mój, póškaj mě, , ach jeje gubka tak “ groniś, wónjaś
3. Kněžkam tši bęrtyle wšych pólow. słušaś
4. Něga w Chóšebuzu na kuždem stwórtku tyžeński mark. byś

5. Raz	sused a susedka ze serbskeje jsy pšed sudnistwom.	stojaš
6. Rěčnik	wjele žěła a togodla wjele pó pólach.	njeměš, chójžiš
7. Raz	k njomu bur, žurja a	pšichwataš, wótcyniš, groniš
8. Pšed sudnistwom w starem grože	kopica luži.	cakaš
9. Pawoł	takich luži na smjerš wustojaš.	njamóc
10. Pawoł	woblico kaž njewinowate jagnjetko.	gótowaš
11. Pawoł	se město a pši tom do małego parka.	wobglědowaš, pšiš
12. Policist	Pawoła napisaš.	kšěš
13. Pawoł	se ducy z policistom a ten jogo	zmakaš, pšašaš
14. Policist	swójo pšašanje.	wóspjetowaš
15. Pawoł	znazdala a se	pšiglědowaš, smjejkaš
16. Cazař	, kak by mógał fararjeju sćogna zebraš.	pšemyslowaš
17. Farar se	a swěcku.	wubužiš, zaswěšiš
18. Wón	carneho muža, kenž se na njogo	wuglědaš, zadrěš
19. Seck	se do chłodka a bruki.	sednuš, łapaš
20. Wence se hyšći raz	a pšez wokno	zawobrošiš, zawołaš
21. We jsy	bejna tšocha Nimcow.	bydliš
22. Górki z fararjoc zagrodki se pó něcom		zezgubjowaš
23. Farar	z kapse górku a	wušěgnuš, zawołaš
24. Gaž kněz farar	, wše kólaska.	pšiš, byrcaš
25. Marja se	, žurja a	wobrošiš, zaprasnuš, wuběgnuš
26. Ceptař se	a dalej.	škrěš, pšašaš
27. Ceptař se	a nic wěcej	zawobrošiš, njepiknuš
28. Farar	zažiwany z głowa a	wiš, barcaš
29. Zamyslony gońtwař	nachwatki k Drječcam.	póraš se
30. Małe zwěrjetka	a gódowne wórjechy.	kšadnuš, gryzaš
31. Muski	w kjarcmje a žeńska doma.	seđaš
32. Žowćko	z pupku, gólc z awtom.	grajkaš
33. Wón	na bubon a pótom wšykne na bubon.	biš
34. Pšed přědnymi mrozami	naše kulki.	dozběraš
35. Wójak	dny až do kónca słužby.	licyš

Co to jo, socialdemokrat?

z Wylem Bjero: „Surowa štrofa“

Mój stary nan jo mě raz wulicował jadnu historiju, kótaraž jo se wokoło lěta 1890 w Rogowje w Gubinskem wokrejsu stała. To jo było w tom casu, ako jo była w Nimskej Socialdemokratiska strona zakazana. Wšykne šoły su dostali wót krajnego starosty pismo, až deje spěšnje daš powěsć, wjele socialdemokratow we jsy jo. Rogojski šoła njejo se wěžeł z tym pismom žedneje rady. W tej zanjasonej jsy su lěbda raz něco zgónili, co se wence we swěše stawa. Wón jo se tam a how napšašował, ale nicht njejo mógał jomu něco groniš. Tak sebje myslašo: „Nejlěpjej bužo, gaž zewšym nic njenapišu, pón njezmějom žedneje sromoty.“

Pó krotkem casu dosta šoła wót wokrejsnego starosty bejnje wótše pismo, až dej tšochu póchwataš z wótegronom na to wažne pšašanje, howac dostanjo štrofu. „Co ga carta dejm how cyniš?“ pšašašo se šoła. „To nejlěpše wšak bužo, gaž pójędu sam na wokrejsne zastojnstwo a tam se wopšašam, co ta wěc na se ma.“ To teke cynjašo. Wokrejsny starosta jomu wumjatowašo, až jo taki smarclaty a gronjašo, až jo drěmak. Druge šoły su južo dawno na to pismo wótegronili. Šoła se wijašo tak a hynac a k slědkoju nabra se mócy a pšašašo: „Co ga to jo, socialdemokrat? Ja to njewěm.“ Wokrejsny starosta chapjašo se smjejkotaš, klapnu šoše na ramje a gronjašo: „Socialdemokraty su take luže, kótarež wšykno lěpjej wěže, kenž wšuzi swój nos nutš tykaju a kšě wšo pšeměniš.“ „Něnt wěm“, gronjašo šoła wjasoły. „To mam we głowje, chto pla nas taki jo. To stej dwa wót teje sorty w našej jsy, ten farar a ten ceptař.“

Surowa štrofa

Wylem Bjero

To běšo w casu přédneje swětoweje wójny. Pši bitwach we Francojskej jo pšišło wjele nimskich a serbskich wójakow do jenzelskego wójnskego pópajženstwa. Wóni běchu na jaden part spokojom, až jo za nich wójny kónc. Jano to njejo se jim spódobało, až su dostawali mało k jězi a lěbda raz su wiželi tubak, kótaryž ga su skóro wšykne raži kurili. Njetrjebamy se žiwaš a njewzejomy jim za zle, až su pšecej glědali, kak by kšajzu a pó njedowólonej wašni k něcomu pšišli. Jenzelske oficěry togo lěgwa pak su byli wjelgin rozgórjone, a komandant jo sebje wumyslił za pópajzonych 'surowu štrofu'. Wón jo pšikazał, až dostanu wše pópajžone za take pšestupjenje zakazow ako štrofu jano lupinate kulki a sol. Dejmy wěžeš, až jenzelske luže wjele wó kulkach njerože, to jo za nich 'swinjecy futer'. Naše serbske a nimske pópajžone pak su byli dawno togo nabyte, až su dostawali k wobjedodu kuždy žen rajs, nudle abo boby. Jenzelske oficěry su se njemało žiwali, ako su se pópajžone pón skóro wó te kulki bili a ryli. Serbski wójak Wylem z Błotow pak jo k swójomu pšijašeloju gronił: „Njedra teke, Fryco, bužomy zasej dejas něco zwóras, aby nam wótnowotki nawdali taku surowu štrofu.“

Pluskwampreteritum

*Oprócz podanych form czasu przeszłego istnieje w języku dolnołużyckim jeszcze forma pluskwampreteritum, czas zaprzeszły. Jest to forma złożona składająca się z form imperfektum czasownika **byś** oraz imiesłowu czasu przeszłego na **-ł** danego czasownika niedokonanego lub dokonanego.*

Pšikłady:

ja	běch	cytał, -ła	schórjeł, -ła	wótlicył, -ła
ty	běšo	cytał, -ła	schórjeł, -ła	wótlicył, -ła
wón, -a, -o	běšo	cytał, -ła, -ło	schórjeł, -ła, -ło	wótlicył, -ła, -ło
my	běchmy	cytali	schórjeli	wótlicyli
wy	běšćo	cytali	schórjeli	wótlicyli
wóni	běchu	cytali	schórjeli	wótlicyli
mej	běchmej	cytałej	schórjelej	wótlicyłej
wej	běštej	cytałej	schórjelej	wótlicyłej
wónej	běštej	cytałej	schórjelej	wótlicyłej

1. Pjerwjej ako běch dwórowe žurka wótcynił, pšigna pjas, aby mě wuwitał.
2. Ptašack běšo na wusoki bom zalešeł, žož jogo kócka dosegnuš njamóžašo.
3. Pšedsedař běšo zgromažinu južo wótwórił, ako hyšći někotare wobžělniki pšichadachu.
4. Balokoparske graše běšo se rowno zagwizdało, ako mócny dešć zachopi padaš.
5. Gólcy běchu rědne cesne wrota natwarili, aby góšći swěženja se derje culi.
6. Wónej běštej sebje ławku w parku wupytałej, žož móžaštej se wó měrje rozgranjas.
7. Ceła wjas běšo se na pšigótowanju jubilejnego zapustojskego pšešěga wobžěliła.
8. Kuždy žen běšo wón pó žěle ako přédne za swójimi pcołkami glědał.
9. Burska žowka běšo se do bógatego kněza zalubowala, ale wón wó nju njerožešo.
10. Sused běšo wrota južo zamknuł, ako se doglěda, až hyšći něchten za nim žo.

Tšínasta lekcija - Lekcja trzynasta

Adjektiwy, deklinacija a stopnjowanje – Przymiotniki, deklinacja i stopniowanie

Pšašanja: Kaki jo? - Kaka jo? - Kake jo? - Kake su? - Kakej stej?

1. Deklinacija w celem:

a) **twardy zdonk** – temat *twardy*

	singular			plural	dual
	m	f	n		
N.	dobry	dobra	dobre	dobre	dobrej
G.	dobrego	dobreje	dobrego	dobrych	dobreju
D.	dobremu	dobrej	dobremu	dobrym	dobryma
A.	dobry	dobru	dobre	dobre	dobrej
	dobrego ^o)			dobrych')	dobreju ^o)
I. z	dobrym	dobreju	dobrym	dobrymi	dobryma
L. wó	dobrem	dobrej	dobrem	dobrych	dobryma

b) měki zdonk abo g, k - temat miękki wzgl. zakończony na g lub k

	singular			plural	dual
	m	f	n		
N.	tuni	tunja	tunje	tunje	tunjej
G.	tunjego	tunjeje	tunjego	tunich	tunjeju
D.	tunjemu	tunjej	tunjemu	tunim	tunima
A.	tuni	tunju	tunje	tunje	tunjej
	tunjego ^o)			tunich')	tunjeju ^o)
I. z	tunim	tunjeju	tunim	tunimi	tunima
L. wó	tunjem	tunjej	tunjem	tunich	tunima

Pširovanje z posesivnym pronomenom - Porównanie z zaimkiem dzierżawczym

	singular			plural	dual
	m	f	n		
N.	mój	mója	mójo	móje	mójej
G.	mójogo	mójeje	mójogo	mójich	mójeju
D.	mójomu	mójej	mójomu	mójim	mójima
A.	mój	móju	mójo	móje	mójej
	mójogo ^o)			mójich')	mójeju ^o)
I. z	mójim	mójeju	mójim	mójimi	mójima
L. wó	mójom	mójej	mójom	mójich	mójima

^o) Istoty żywe rodzaju męskiego; ') Osoby rodzaju męskiego

Prepozicije - Przymki

<u>Genitiw</u>		<u>Datiw</u>		<u>Akuzatiw</u>		<u>Instrumental</u>	
z, ze	z, ze	k, ku	do, na	za	za, dla	z, ze	z, ze
do	do	pšešiwu	przeciw	pšed	przed	pšed	przed
wót	od	napšešiwu	naprzeciwko	pód	pod	pód	pod
bžez, mimo	bez	naplošėn	na ukos	mjazy	między	mjazy	między
pla, pódla	u			pšez	przez	nad	nad
wu	u (tylko w stosunku do osób)			wó	o	za	za
wokoło	wokół			pó	po		
dla	z powodu			na	na		
wušej	powyżej			pšez	przez		
spózy	pod			wob	wokół , przez		
blisko	blisko	<u>Lokatiw</u>					
zboka	obok	w, we	w, we				
slězy	za	pši	przy, u				
město	zamiast	wó	o				
zwenka	na zewnątrz	pó	po				
wósrjež	wśród	na	na				

Oprócz podanych w tabeli przyimków istnieją jeszcze dalsze, zwłaszcza w stosunku do dopełniacza, jak np. njedaloko, niżej, přězy, spóromje, dósřejž, zesrjež, dalej

Zwucowania:

1. Gólc jo ze	Z	pśijěł	stare kólaso, město
2. Njezelu pójěžomy do	na		Janšojce, wjeliki zapust
3. Wuknik jo tekst z	do	pśestajił.	pólsčina, serbsčina
4. Łoni smy z	do	pśešěgnuli.	mała wjas, wjelike město
5. Nan jo rowno ze	domoj	pśišel	žěło
6. Wót	do	njejo daloko.	dwórnišćo, nowy hotel
7. Balokopař jo balo do	stšělił.		wrota
8.	dla njesmějomy do	chójžił.	wjelika suš, góla
9. Wót	do	smy zymne wjedro měli.	srjoda, pětk
10. Žowćo ma rědny rješazk wokoło			šyja
11. Wót	sežimy zasej na		łońske lěto, šulska ławka
12. Wokoło	se tšašy.		stary młyn
13. Žeń wóte	cakamy južo na		žeń, lěpše wjedro
14. Dopołdnja smej ze	pla	byłej.	sotša, gójc
15. Bžez	by se nam šěžko žěłało.		waša pomoc
16. Tekst serbskeje hymny jo wót			Handrij Zejler
17.	dla smy žinsa doma wóstali.		mócnny dešč
18. Wuknik jo mimo	do	skócył.	tšach, dłymoka wóda
19. Z	nastawa pó	twarožk.	twarog, wěsty cas
20. Blisko	jo Domowniski muzej .		Dešańska cerkwja
21. Wuknik jo dežał k	pśiš.		rědowniski wucabnik
22. Lětosa wócajukomy k	rědne sóple wjedro.		jatšy
23. Wóni su se z	ku	na drogu wupórali.	Grodk, Chóšebuz
24. Direktor ma k	dobry poměr.		młode wucabniki
25. Serbske bonarje su pśešiwo	wójowali.		nagrabne kněžki
26. W šěgu do	som napšešiwo	sejžeł.	Lipsk, rědne žowćo
27. Napšešiwo	jo mały park.		Chóšebuski Serbski dom
28. Napłóšeń	jo se wjelika njejluka stała.		wejsna kjarcma
29. Rozymne luže demonstrěruju pśešiwo			grozeca wójna
30. Ku	zgromažiny smy dobry kafej dostali.		kónc
31. Nježeli pójěžomy pó	do		snědanje, griby
32. Małego gólca su pó	pytali.		ceła wokolina
33. Jatšowne spiwarki su spiwajucy pó	chójžili.		wjas
34. Akle pó jogo	su sławnego wuměłca pócesćili. smjerś		
35. Na	smy pśijašela zmakali.		głowne dwórnišćo
36. Zukowy inženjer stara se wó			dobry zuk
37. Rolnikař sypjo kulki na			kaščaty wóz
38. Žinsa smy w šuli wó	powědali.		basnikař Kósyk
39. Dejmy nastawk wó	pisaš.		prozninske dožywjjenja
40. Ceptař stara se wó			nowy wuknik
41. Maš žo do kuchnje pó			fryšny klěb
42. Pó	smy směli domoj hyś.		šesta góžina
43. Na	stoj waza z		blido, rědne struski
44. Marko jo kanu z	na	stajił.	tej, blido
45. Som za	struski k	kupił.	luba maš, narodniny
46. Pšed	smy se wšykne póklónili.		Zejlerjowy pómnik
47. Kócka jo pód	zalěžła.		mója póstola

48. Pód	jo wjelika zěra.	stara wólša
49. Mjazy	a štycy cedlik.	prědne, druge łopjeno
50. Myš jo se mjazy	zalěžła.	stare delki
51. Budyšin a Chóšebuz lažytej nad		rěka Sprjewja
52. Wumóžar jo gólca pšez	njašł.	dłymoka grobla
53. Wužar sejži južo dłužki cas pši		rybny gat
54. Derje trenowane luže kupaju se w		lodzymna wóda
55. We	su pó młode Serby študěrowali.	Wrocław, wójna
56. Wob	jo se padało.	ceła noc
57. Pšed	jo dujarska kapata šěgnuła.	swěžeński pšešeg
58. Mato jo se pšed	stupił.	mały bratš
59. Mója wjelika sotša stoj cesto pšed		wjelike glědadło
60. Wónej stej se rědny wobraz nad	pówjesnułej.	manželska póstola

Stopnjowanje adjektiwow - Stopniowanie przymiotników

Sposób stopniowania:

Příklady:

<i>stopień równy</i>	<i>stopień wyższy</i> -š- wzgl. -ejš- (+ końcówka rodzajowa);	<i>stopień najwyższy</i> nej + stopień wyższy
1. młody, -a, -e pódobnje: nowy, luby, stary, bogaty, chudy, kradosciwy . . .	młodšy, -a, -e	nejmłodšy, -a, -e
2. -ki, lub -oki <i>odpada</i> gładki, -a, -e pódobnje: krotki, šyroki, dłymoki, daloki, šańki . . .	gładšy, -a, -e	nejgładšy, -a, -e
3. Zmiana tematu rdzenia bliski, -a, -e pódobnje: wusoki - wušy šěžki - šešy šichy - šišy wjasoły - wjaselšy kisały - kisałšy	blišy, -a, -e niski - nišy drogi - drošy běły - běłšy gniły - gniłšy šykowany - šykowańšy	nejblišy, -a, -e
4. Więcej niż 1 spółgłoska na końcu – poszerzenie końcówki o -ej- pódobnje: mójny, -a, -e glucny - glucnejšy mudry - mudrzejšy główny - głównejšy pójny - póznjejšy kradny - kradnejšy bědny - bědnjejšy słyńcny - słyńcnjejšy šamny - šamnjejšy gjarďy - gjarźejšy wótšy - wótšejšy lažki - lažčejšy kšuty - kšusejšy	mójnejšy, -a, -e glucnejšy, -a, -e mudrzejšy, -a, -e głównejšy, -a, -e pójnejšy, -a, -e kradnejšy, -a, -e bědnjejšy, -a, -e słyńcnjejšy, -a, -e šamnjejšy, -a, -e gjarźejšy, -a, -e wótšejšy, -a, -e lažčejšy, -a, -e kšusejšy, -a, -e	nejmójnejšy, -a, -e pilny - pilnejšy šopły - šoplejšy dawny - dawnjejšy ważny - waźnejšy rědny - rědnjejšy tłusty - tłusćejšy suchy - sušejšy pšijazny - pšijaznejšy jasny - jasnjejšy cysty - cystejšy górki - górczejšy mokšy - mokšejšy

Njeregularne formy:

dłujki	-	dlejšy	wjeliki	-	wětšy
zły	-	góršy	mały	-	mjeńšy
dobry	-	lěpšy	měki	-	měkšy

Uwaga: Akcent przymiotników w stopniu najwyższym pada na drugą, a nie na pierwszą zgłoskę wyrazu!

Zwucowania:

1. Mój bratš jo	ako ja.	młody
2. Ta wuknica jo	ako jeje bratš.	pilna
3. Słyńcko jo	ako mjasec.	swětłe
4. Šele jo	ako krowa.	małe
5. Jogo nan jo	ako jogo maš.	stary
6. Łobjo jo	ako Nysa.	dłujke
7. Roža jo	ako kopšywa.	rědna
8. Bóson jo	ako wrobel .	wjeliki
9. Drjewo jo	ako zelezo.	lažke
10. Wołoj jo	ako aluminij.	šěžki
11. Łužyske góry su	ako Alpy.	niske
12. Luže w Africe su	ako w Europje.	bědne
13. Mórjo jo	ako Picańske gaty.	dłymoke
14. Nazyma jo	ako lěše.	chłodna
15. Pšedawař jo na	nawal pšigótowany.	wjeliki
16. Ten dom stoj na	płoninje ako naš.	mała
17. Gólc jo lětosa z	censurami domoj pšišel.	dobre
18. R. Messner jo južo na	górach był.	wusoke (sup.)
19. Šcelomy wam	glukužycenja.	wutšobne "
20. Smy jano wó	wěcach powědali.	ważne "
21. Einstein jo jeden z	cłowjekow był.	mudry "
22. Wón jo ze swójeju	do dowola jěl.	luba "
23. Jo twója sotša	ako ty?	stara
24. Jo Móst	ako Rogow?	wjeliki
25. Kótare piwo jo	, Radebergske abo Barlińske?	dobre
26. Kótara droga jo	, pšez Móst abo pšez Picnjo?	krotka
27. Kótara góra jo	, Brocken abo Sněžka?	wusoki
28. Kótare město jo	, London abo Tokio?	wjelike
29. Jo Monika	ako Christa?	młoda
30. Jo Trabant był	ako Wartburg?	tuni
31. Chóšebuz jo wjeliki, Lipsk jo	, Barliń jo	
32. Klěb jo dobry, guska jo	, tykańc jo	
33. Wóda jo zymna, piwo jo	, lod jo	
34. Šota jo luba, sotša jo	, maš jo	
35. Kólaso jo droge, motorske jo	, awto jo	
36. Pomnik jo wusoki, dom jo	, torm jo	
37. Wobraz jo nowy, casopis jo	, casnik jo	
38. Jan jo młody, Mato jo	, Lizka jo	
39. Pjas jo głodny, kócka jo	, law jo	
40. Wołojnik jo dłujki, lineal jo	, delka jo	
41. Měto jo pilny, Jana jo	, Monika jo	
42. Gizela jo wjasoła, Anka jo	, Carmen jo	
43. Scažka jo šyroka, droga jo	, awtodroga jo	
44. Juro jo mójny, Harald jo	, Kito jo	

45. Ten wobraz jo rědny, ten jo, a ten jo
 46. Kalk jo běły, krida jo, sněg jo
 47. Ten telewizor jo drogi, ten jo, a ten jo
 48. Nimska jo wjelika, Kanada jo, Rusojska jo
 49. Ten film jo zajmny, ten jo, a ten jo
 50. Elefant jo wjeliki, kón jo, myš jo

Na serbsku Łužycu - Serbska hymna

Handrij Zejler

1. Rědna Łužyca, spšawna psijazna,
 mójich serbskich wóscow kraj,
 mójich glucnych mysłow raj,
 swěte su mě twóje strony!

2. Cas ty psichodny, zakwišoš nam ty?
 Och, gab' muže stanuli,
 za swój narod zěłali,
 gódne nimjer wobspomnješa!

Mój rodny dom

Bogumił Šwjela

Běchmy doma w Skjarbošcu dwanasćo zisi, wót kótarychž pak jo pěš južo w přědnem abo drugem lěse swójogo žywjjenja wumrěło. Jaden bratš jo dwanasćolětny psi zwónjenju w cerkwinem tormje wopadnuł a se zabił, druge su něnto teke na tej pšawže. Doma běšo chudoba, ale wjelika zěłabnosć. My zisi dejachmy wót małego pilnje sobu zěłaš w gumnje a na roli. Nan běšo 400 sadowych bomkow nasajžał a kublašo rože, wót kótarychž k tyženju dwa raza połne kórby kwišinkow Chóšebuskim zagrodnikam pšedawašo. Ako redaktor Bramborskego Serbskego Casnika běšo nan wusko ze serbstwom zwězany, tak až njenažejucy do narodneho zěła zrosćech. Wše wósebne Serby psichadachu k nam, a młogi Nimc, kótaryž se za serbstwo zajmowašo, woglěda k nam. Hyšći som póznał Mata Kósyka, Wilibalda von Schulenburga, som wižeł Muku z Parczewskim, ako dla 'statistiki' serbski kraj pšechóžowašej. Južor za cas mójogo zisjetstwa póstupowašo w Skjarbošcu germanizacija. Młoge pak powědachu hyšći serbski. Wjele znajachu tam bajkow a wulicowanjow ze starego casa. W zymje psizechu někotare žony do našogo bydła pšest. Toś póznach naše stare ludowe spiwanja. Wšykne ludowe naložki tegdy hyšći bejnje rozkwitachu. Njemějach w swójom zisjetstwje žednych hynakšych zašišćow nježli domacnego burskego ludstwa. Pó lěse 1871 běšo se stojnišćo zarědnistwa pšesiwo Serbam psiwóstišo. W lěse 1875 wótpóra kněžarstwo w Lěgnicy wšykne nimsko-serbske šulske knigły. How w Dolnej Łužycy mējachu se wewšom pó psiklaže Lěgnicańskego kněžarstwa, běchu pak mjenjej surowe. Dopomnjeju se hyšći na jaden psipad: Ako šulski inspektor šulu našogo nana pšeprowowašo, bjabatowašo maš na kólenoma, aby se nanoju nic złego njestało. Take zašišće njamógu zabyš.

Styrnasta lekcija – Lekcja czternasta Adwerby - Przysłówki

Pšíklady:

1. Modalne adwerby - przysłówki modalne:

derje	<i>dobrze</i>
ścicha	<i>cicho</i>
šopło	<i>ciepło</i>
jasno	<i>jasno</i>

Kak? – Jak?

zlě	<i>źle</i>
głosno	<i>głośno</i>
zymno	<i>zimno</i>
šamno	<i>ciemno</i>

2. Casowe adwerby - przysłówki czasu:

žinsa	<i>dziś</i>
witše	<i>jutro</i>
wjacor	<i>wieczorem</i>

Ga? – Kiedy?

lětos	<i>w tym roku</i>
łoni	<i>w ubiegłym roku</i>
nježelu	<i>w niedzielę</i>

3. Lokalne adwerby - przysłówki miejsca:

how	<i>tu</i>
tam	<i>tam</i>
slězy	<i>z tyłu</i>

Žo? – Gdzie? Dokąd?

dołoj	<i>na dół</i>
górjej	<i>do góry</i>
wósrjejz	<i>wśród</i>

4. Kwantitatiwne adwerby - przysłówki stopnia: Wjele? – Ile?

mało	<i>mało</i>
wjele	<i>dużo</i>
wjelgin	<i>bardzo</i>

dosć	<i>dość</i>
tšocho	<i>trochę</i>
pšisamem	<i>prawie</i>

Przysłówki tworzy się głównie od przymiotników:

rědny	rědnje	gładki	gładko
wjasoły	wjasele	suchy	sucho
glucny	glucnje	lažki	lažko
pilny	pilnje	tuni	tunjo
špatny	špatnje	bliski	blisko
wšedny	wšednje	daloki	daloko
wótpowědny	wótpowědnje	wěrnny	wěrnno - wěrnje
aktiwny	aktiwnje	tužny	tužno - tužnje
nadrobnny	nadrobnje	luby	lubo - lubje

Zwucowanie: Adverb abo adjektiw?

1. Ten tykańc jo	dobry	?	derje
2. To sy gótowała.	dobra	?	derje
3. Pla was jo žinsa	rědny	?	rědnje
4. To sy se rozsuziła.	mudra	?	mudrje
5. Tu baseń som nawuknuł.	malsny	?	malsnje
6. Něnt smy wšykno pšetráli.	glucne	?	glucnje
7. Łońske lěto jo było	suche	?	sucho
8. Wóna pšecej žěła.	pilna	?	pilnje
9. Wšykne su nas pódpěrowali.	aktiwnne	?	aktiwnje
10. Něnt mě dosega.	pómały	?	pómalem
11. Wšykne su rejowali.	wjasołe	?	wjasele
12. Maš jo wobjed nawariła.	dobry	?	derje
13. Gólc jo na swójogo nana.	gjarďy	?	gjarže
14. Cora smy sebje film woglědali.	luštny	?	luštnje
15. Šěg jo wótjěl.	dypkowny	?	dypkownje
16. Tam su zadoru natwarili.	kumštna	?	kumštnje
17. Burske žěło jo něga było	šěžke	?	šěžko
18. Basist ma wjelgin głos.	dłymoki	?	dłymoko

19. Lětosa jo nalěše.	kšasne	?	kšasnje
20. Sused jo awto kupił.	tunje	?	tunjo
21. Stara žėnska jo se wužėkowała.	wužšobna	?	wužšobnje
22. Gólcy su se wobžělili.	aktiwne	?	aktiwnje
23. Wuknik jo se z nadawkami zaběrał.	mały	?	mało
24. Zložej jo to musał zapłaśiś.	drogi	?	drogo
25. Wěrimy do lěpšego psíchoda.	kšute	?	kšuse
26. Pšewozař jo to turistam wujasnił.	krotki	?	krotko
27. Jogo spiwanje jo było	kšasne	?	kšasnje
28. W dowolu jo lětosa było	rědne	?	rědnje
29. Tam su luže wjelgin žywe.	bědne	?	bědnje
30. Na zymskem njebju połny mjasec swěši.	bytšy	?	bytšo, bytše

Stopnjowanje adwerbow - Stopniowanie przysłówek

Komparatiw – stopień wyższy – ma końcówkę **-ej**.

Superlatiw – stopień najwyższy – ma dodatkowo przedrostek **nej-** lub **nejž-**.

Příklady:

rědnje	rědnjej	nejrědnjej	kšuse	kšusej	nejkšusej
pilnje	pilnjej	nejpilnjej	špatnje	špatnjej	nejšpatnjej
mócnje	mócnjej	nejmócnjej	bědnje	bědnjej	nejbědnjej
tunjo	tunjej	nejtunjej	jěsno	jěsnjej	nejjěsnjej
šopło	šoplej	nejšoplej	sucho	sušej	nejsušej
tužno	tužnej	nejtužnej	bytšo	bytšej	nejbytšej
daloko	dalej	nejdalej	dłymoko	dłymjej	nejdłymjej
wusoko	wušej	nejwušej	nisko	niżej	nejniżej
lažko	lažcej	nejlažcej	blisko	bliżej	nejbliżej
mało	mjenjej	nejmjenjej	wjele	wěcej	nejwěcej
zlě	górjej	nejgórjej	derje	lěpjej	nejlěpjej
rady	lubjej	nejlubjej	dłujko	dlej	nejdlej

Uwaga: Akcentowanie w stopniu najwyższym – por. s. 66 (stopniowanie przymiotników)!

Zwucowanja:

- Mato pišo rědnje, Kito, Monika
- Sotša stawa jěsno, nan, maś
- Měto powěda malsnje, Lizka, Uta
- Horst žėła derje, Hanzo, Michał
- Klaus wě wjele, Měrko, Sonja
- Juro grajo špatnje, Manfred, Fryco
- K snědanju pijom mało, k wobjedoju, k wjaceri
- Wujkoju žo se zlě, šoše, starkemu
- Kólaso jězo malsnje, motorske, awto
- Plon leši wusoko, lětadło, zemski satelit
- Nopawa gibjo se pómału, wužėnc, slinik
- Dwórnišćo laży blisko, šula, žišownja
- Bratš psíchada domoj ako sotša. dypkownje
- Monika skoka ako Anka. daloko
- Janka chójži do kina ako Hanzo. rědko
- Našo awto jězo ako wašo. malsnje

17. Juro wuknjo	ako Měto.	pilnje
18. Wósobowy šěg psjijězo	ako spěšnik.	pózdže
19. Witše psjijězom k wam	ako žinsa.	jěsno
20. Angelika spiwa	ako Marja.	derje
21. Słyńco swěši	ako mjasec.	bytšo
22. Fryco jo se	zažaržał ako jogo bratš.	głupje
23. Žinsa comy	nakupowaš ako cora.	tunjo
24. Roža kwišo	ako makojca.	dłujko
25. W lěšu jo	ako w nalěšu.	šopło
26. Mjod słoži	ako marmelada.	słodko
27. Kowal musy	žělaš ako listař.	šěžko
28. Kito žěla	wjacor ako wótpođnja.	rady
29. Balon leši	ako plon.	wusoko
30. Stary nan wiži hyšći	ako stara maš.	derje
31. Naše susedy bydle	w Škódowje ako my.	dłujko
32. Lětosa jo w dowolu było	ako łoni.	rědnje
33. Žinsa jo wuknik	sobužělał ako cora.	aktiwnje
34. Našo mustwo jo	grało ako mustwo gósci.	špatnje
35. Sotša jo	na nana cakała ako ja.	dłujko

Juro Surowin – wjeliki nimski psijašel Serbow

Juro Surowin narozi se ako Georg Julius Justus Sauerwein dnja 15. januara 1831 w Hannoverje. Jogo nan běšo tam tencas wucabnik na gymnaziumje a zrownju ewangelski duchowny. Wót nanowego boka póchadašo swóžba z Pórynskeje. Wóna woplěwašo doma humanistiske tradicije a na swět wótworjone myslenja. W lěše 1842 zastupi Juro Surowin do gymnazija w Hannoverje, žož běšo we wšykných rědownjach Primus. Pó abiturje w lěše 1848 žěšo na uniwersitu w Göttingenje na studije teologije, stawiznow a filozofije. Pšipóđla chójžašo teke na pšednoski fyziki, chemije a botaniki. Wósebnje pak zajmowašo se za rěcy. Južo jěsno pokazowašo młoženć swójo poetiske wobdarjenje. W lěše 1857 powołachu jogo na domacnego wucabnika za princesnu Hilžbjetu z Neuwieda, pózdžejšu rumuńsku kralowku. Wóna pišo w swójjich 1908 wudanych 'Dopomnjeńkach', až jo Surowin był 'krađu njewšedna wósobina'. Wón powědašo tencas južo wěcej ako 30 rěcow a psiwuknu kuždu nowu w nejkratšem casu.

W lěše 1859 zastupi wón ako lichotny sobužělašeř do słužby britiskego bibliskego towaristwa. W tom zastojnstwje mějašo wobšyrne móžnosći drogowanja, což běšo za cełe jogo dalšne žywjnje wjelgin wuznamne. Jano raz hyšći pó swójom žěle ako domacny wucabnik psiwze žělo, kótarěž jogo na wěste městno wězašo: Wót lěta 1868 do 1872 běšo wón knižłownik pši bibliotece Göttingenskeje uniwersity. W tom casu psigótowašo se na swóju promociju na 'doktora filozofije a magistera lichotnych wumělstwow'. W maju lěta 1873 wobwěsci se jomu ten titel z wótpowědnym wopismom.

Serby stojachu wót lěta 1875 w srjejzišću jogo zajmow. Pši tom běšo jogo aktiwita głownje na Dolnu Łužycu wusměrjona. Mjazy Serbami cujašo se pšeccej derje, wóni wobglědowachu jogo ako jadnogo ze swójjich a witachu jogo pšeccej wjelgin wutšobnje. Z wjele prominentnymi Serbami togo casa wužaržowašo dobre psijašelstwo a wuske zwiski. Lěbda běšo někake wažne tšojenje w serbskem narodnokulturnem gibanju, na kotaremž se Surowin njeby na někaki part wobžělił. Jogo procowanja měřjachu se na to, w Dolnej Łužycy wubuziš podobne aktiwity, ako južo w Górnej Łužycy wobstojachu. Wó njom groni se, až jo wokoło 60 abo 70 wšakorakich rěcow znał, we tom wjeliku licbu rěcow małych ludow, do kótarychž ga teke serbska rěc słušašo. Wjeliki nimski wucabnik ze serbskeju wutšobu, Georg Sauerwein, kótaryž jo sebje sam dał serbske mě Juro Surowin, zemřě dnja 16. decembra 1904 w norwegskem městce Kristiania, žinsajšnej stolicy togo kraja, Oslo.

Kak som serbski nawuknuł

Juro Surowin

Ja som nimski narožony, cuzeg' kraja syn ja som,
som pak serbskem' pšiwucony, serbske słowo lubujom.
Ja mam serbsku wutšobu, Serby móje bratši su.

Serbske žowća su wuryli z mójich wustow nimsku rěc,
wutšobu su pšeměnili mě we wšyknom. - Boga wěc!
Tak mam serbsku wutšobu, serbski lažko nawuknu.

Jan śi njedej to wupłošyś, kak ja serbski nawuknjom,
kak ten jězyk pšawje wrośiś, zajžowanja pšewinjom.
Powědaś wšak zamógu jan' ze serbskej' wutšobu.

Słuchaj! - Mě su pšipóškali, ja som wótpóškał tu rěc.
Chtož ga móju serbskosć chwali, chwali wucabnikow wěc.
Žowća, ako póškaju, daju rěc a wutšobu.

Roztyla

Juro Surowin

Ach, mója góla, ty zelena,
ach, mója lubka, ty cerwjena!
Luba jo góla, ta zelena,
lubša jo lubka, ta cerwjena.
Aj, aj ta běła a cerwjena.

Pši mójom bóce mě sejžešo,
lubosnje na mnjo how glědašo.
„Luby mój, póškaj mě!“ gronjašo.
Ach, jeje gubka tak wónjašo.
Aj, aj kaž roža, tak wónjašo.

Nad nama gwězdki tak kiwachu,
nad nama ptaški tam spiwachu.
Daloko we jsy se drěli su,
nama jan syłjki zněli su.
Słodko wót ga'zow tam zněli su.

Modre bě njebjo tak wusoko
modre jej' wócko tak dłymoko.
Kak jeje wócko mě swěšašo,
kak mójo myslenje lešešo!
Wusoko k njebju mě lešešo!

Nět wóna pšec jo a daloko,
zyna jo, sněg lažy dłymoko.
Ga bužo góla zas zelena,
ga pšizo lubka, ta cerwjena?
Aj, aj ta běła a cerwjena.

melodija: Korla Awgust Kocor

Pěšnasta lekcija – Lekcija piętnasta
Konjunkcije - Spójniki

1. Koordinujuce konjunkcije – Spójniki współrzędne

<p>konjunkcija a – i</p>	<p>pśikłady nałożowanja nan a maś Nejpperwej pójzomy do kina a pótom na reje.</p>
<p>abo – albo, lub</p>	<p>ja abo ty Maś hyšći zěło, abo pójžoś z nami do kina?</p>
<p>ale – a <i>natomiast</i> <i>jednak</i></p>	<p>Som na njogo cakał, ale wón njejo pśišeł. Žinsa jo rědny, ale zymny żeń. To wón njejo wizeł, ale słyšał. Smy to kšěli kupiś, ale nic za telik pjenjez.</p>
<p>daniž – daniž – <i>ani – ani</i> <i>nawet</i></p>	<p>Ja daniž Lipsk daniž Drježdžany njeznajom. Ten pšosař njama daniž skibki klěba.</p>
<p>mjaztym až – <i>podczas gdy</i></p>	<p>Smy dypkownje dojěli, mjaztym až jo drugi bus zakomužony był.</p>
<p>pak – natomiast <i>jednak</i></p>	<p>Ja dejm hyšći zěłaś, ty pak móžoś južo wen hyś. Mato powěda južo derje serbski, Kito pak hyšći nic.</p>
<p>pak – pak – <i>albo - albo</i></p>	<p>Pak pśizoś ku mnjo, pak zoś k mašeri. W aprylu pak se deščuju, pak słyńco swěši.</p>
<p>togodla – dlatego</p>	<p>Kito derje wuknjo, togodla chwali jogo wucabnik.</p>
<p>pšeto – bowiem</p>	<p>To muse wóni sami docyniś, pšeto ja witše doma njebudu.</p>
<p>tola – jednak</p>	<p>Słyńco rědnje swěši, tola wence jo wjelgin zyma.</p>

2. Subordinujuce konjunkcije – Spójniki podrzędne

<p>konjunkcija ako – jako, za, niż</p>	<p>pśikłady nałożowanja Syn zěła něnt w chórowni ako gójc. Lizka jo mjeńša ako Měto. To licy ako zmólka. Maś jo była wjasoła, ako jo syna wumóžyła. To zo lěpjej, ako som se pjerwej myślił. Sused jo se wulěkał, ako jo tu wobradu wizeł.</p>
<p>aby – ażeby</p>	<p>Ja ned pśižom, aby śi pomógł. Smy dłužko zwucowali, aby wóna to derje nawuknuła. Zawołaj tych gólcow, aby tu spižku wunjasli na dwór. Žycymy śi, aby pšecej strowa wostała</p>

až – <i>že, iż, až</i>	Myslim, až se jomu to bužo spódoša. Wóna pišo, až by rada zasej do Chósebuza psijěta. Něnt wiziš, až by to zmólka była. Cakaj how na mnjo, až njeby se zabłužiła. Musyš docakaš, až mejstar psízo.
dokulaž – <i>ponieważ</i>	Wón se nikogo njebój, dokulaž jo tak mójny. Chopim južo se woblekaš, dokulaž bužo ned kónc.
gaby – <i>gdyby</i>	Ja by se wjaseliła, gaby ceptarka mě ten nadawk dała. „Gaby mója gubka wódu piła, mója móšynka by pjenjez měta.“
gaž – <i>kiedy, podczas gdy</i>	Gaž spiš, mě njemóliš. Gaž sy to zlužiła, musyš to teke spońiš. My skomužijomy šěg, gaž dalej tak se póramy. Gaž wóna k nam njepsízo, njepójzom teke wěcej k njej.
lěc, lěc - lěc – <i>czy</i>	Wopšašaj se nana, lěc móžoš z nami hyś. Njewěm, lěc wón južo zinsa psízo, lěc akle sobotu. Napiš nam, lěc psijěžoš nježelu domoj.
lěcrownož – <i>choć</i>	Lěcrownož som wšykno wujasnił, njejsu wukniki nadawk rozměli. Młogi cłowjek jo slěpy, lěcrownož ma wizecej wócy. Njejsmy mówali dožěłaš, lěcrownož su nam wšykne pomagali.
nježli – <i>nim, zanim aniżeli</i>	Nježli bužo zyma, comy drjewo mēs rozdžělane. Nježli kóšulu zešyjoš, musyš pšawje psiměriś. Na gluku smy byli gótowe, nježli jo było śma. Pla njogo njejo nichten był, nježli jogo maś. Film jo był lěpšy, nježli som do wócakowała.
šym – šim – <i>im – tym</i>	Šym lěpša jo rola, šim lěpše budu žni. Šym wěcej pjenjez nazběramy, šim wěcej móžomy za nich kupiś.

Supinum - Supinum

Język dolnołużycki posiada archaiczną nominalną formę czasownika - supinum. Pełni ona funkcję, bezokolicznika celu (kierunku) po czasownikach określających ruch. Supinum tworzy się od bezokolicznika za pomocą końcówki **-t** dodanej po ujęciu końcowego **ś** wzgl. **ć**. W przypadku bezokoliczników zakończonych na **-c** (np: **pjac, sec**) **t** dodaje się bez skreślenia **-c**, a więc: **pjact, sect**.

Příklady:

Maś pójězo do města nakupowat.

Rolnikar jo na mark jěl jabłuka pšedawat.

Pójżco něnt wjacerjat!

Kuždy zeń ned pó wjaceri chójžitej góleši spat.

Na zymskich wjacorach su młode zowca chójžili pšest a spiwat.

Su wóni zinsa na pólo jěli kulki zběrat?

Zwucowanja:

1. Něnt musym domoj hyś krowam	dawaś
2. Jan źo k susedoju casnik	donjasć
3. Žinsa wjacor póžzomy do kjarcmu	rejowaś
4. Anka jo domoj šła se	pšewoblac
5. Bur jězo na łuku tšawu.....	sec
6. Maś jo do piwnice šła butru	žęłaś
7. Gólc chójzi na rěcny kursus engelsku rěc	wuknuś
8. Rolnikar jo na pólo jěł scěrníšćo	pódworaś
9. Nan jo do města jěł nowe awto	kupiś
10. Nježelu póježomy k starjejšyma	woględaś
11. Pólešimy do dowola cuze kraje	póznawaś
12. Krabat jo šel se na tucnego woła	pšeměniś
13. Sotša źo do swójeje špy radio	sluchaś
14. Jan jo šel w telewiziji balokopanje	ględaś
15. Maś jo južo šła blido	pšigótowaś
16. Ži něnt te knjigły	wótędaś
17. Bratš póježo malsnje domoj se	pšewoblac
18. Něnt póžzomy wšykne	spaś
19. Nan jo do garaže šel sebje tu škódu	wobględaś
20. Sobotu póžzomy wšykne susedoju pši twarjenju	pomogaś

Aktywny particip – Imięstów czynny (przymiotnikowy lub przysłówkowy)

Imięstów czynny w języku dolnołużyckim na ogół jest mało używany, występuje głównie w opracowaniach pisemnych różnego rodzaju. On tworzy się za pomocą przyrostka -ucy wzgl. -ecy dodanego do rdzenia czasu teraźniejszego.

Příklady:

mólowaś	wóni móluju	mólujucy, -a, -e	konjugacija -o, -jo
piś	wóni piju	pijucy, -a, -e	konjugacija -o, -jo
žęłaś	wóni žęłaju	žęłajucy, -a, -e	konjugacija -a
topiś	wóni topje	topjucy, -a, -e	konjugacija -i, -y
licyś	wóni lice	licecy, -a, -e	konjugacija -i, -y
brojś	wóni broje	brojucy, a, -e	konjugacija -j

Wósebnne formy:

hyś	wóni du	ducy
jěś	wóni jědu	jěducy
spaś	wóni spē (spiju)	spicy (spijucy)
měś	wóni maju	mějucy
pśiś	wóni pśidu	pśiducy ^o)
byś	wóni budu	buducy ^o)

^o) W użyciu tylko jako przymiotnik wzgl. przysłówek.

Wósebnności:**1. Rod – Rodzaj**

spiwajucy gólc; spiwajuca żeńska; spiwajuce zowćo

2. Gramatiska licba – Liczebność gramatyczna
 spiwajucy gólč; spiwajuce gólcy; spiwajucej gólca

3. Deklinacija kaž adjektiwy – Deklinacija przymiotnikowa

4. Atributiwna pozicija – Pozycja przydawkowa

Wizimy spiwajucego gólca.
 Pomogamy lětajucemu ptaškoju.
 Powědamy wó spiwajucych żowćach.

5. Predikatiwna pozicija – Pozycja orzecznikowa: Posiada tylko formę rodzaju męskiego, jest nieodmienna

Pó gumnyšku chójžecy nan kuri.
 Żowćo w pěsku sejžecy grajka.
 Ceptarka cełu góžinu stojecy wucy.
 Wóna jo tam sejžecy wóstała.

6. Adwerbialna forma – Postać przysłówka

Maś jo suseda ducy do města zmała.
 Žiśi su se mjelcecy domoju bližyli.
 Žiśi su starjejšej njenažecy z dobrymi wugbaśami zwjaselili.
 Żowća su cełu noc spiwajucy pó jsy chójžili.
 Zogolecy su wóni z rejoy domoj šli.

Intransitiwny particip - Imiestów nieprzechodni

Imiestów nieprzechodni, posiadający cechy zarówno czasownika jak i przymiotnika, tworzy się od tematu czasu teraźniejszego (nominalny zdonek) za pomocą końcówki -n- wzgl. -t- uzupełnionej o końcówkę rodzaju gramatycznego, liczby wzgl. przypadku.

Pśikłady:

infinitiw	nominalny zdonek	intr. part.	
biś	bi-	bity, -a, -e, -ej, -e	bić
duś	du-	duty, . . .	dmuchać
wześ	wze-	wzety, . . .	wziąć
znaś	zna-	znaty, . . .	znać
daś	da-	dany, . . .	dać
łdgaś	łdga-	łdgany, . . .	kłamać
tkaś	tka-	tkany, . . .	tkać
lubowaś	lubowa-	lubowany, . . .	kochać
pisaś	pisa-	pisany, . . .	pisać
braś	bra-	brany, . . .	brać
słyšaś	słyša-	słyśany, . . .	słyszeć
zgniś	zgni-	zgnity, . . .	zgnić
žėłaś	žėła-	žėłany, . . .	pracować
wutergaś	wuterga-	wutergany, . . .	wytergać
njaś	njaso-	njasony, . . .	nieść
kłaś	kłažo-	kłażony, . . .	kłaść
wjaś	wježo-	wjeżony, . . .	wieść, prowadzić
pjac	pjaco-	pjacony, . . .	piec
wumóc	wumóžo-	wumóżony, . . .	ocalić
šerpjeś	šerpjo-	šerpjony, . . .	cierpieć

zestarješ	zestarjo-	zestarjony, . . .	starzeć
licyš	lico-	licony, . . .	liczyć
topiš	topjo-	topjony, . . .	ogrzewać
sejžeš	sejžo-	sejžony, . . .	siedzieć
wižeš	wižo-	wižony, . . .	widzieć

Wósebne formy - Formy nieregularne

wěžeš	wěžo-	wěžony, . . .	wiedzieć
zjěšć	zjěžo-	zjěžony, . . .	zjeść
měš	mě-	měty, . . .	mieć
rozměš	rozmě-	rozměty	rozumieć
kšěš	kšě-	kšěty, . . .	chcieć
wótjěš	wótjě-	wótjěžony, . . .	odjechać
zajš	zajžo-	zajžony, . . .	przejść
pšiš	pšizo-	pšizony, . . .	przyjść
zabyš	zaby-	zabyty, . . .	zapomnieć
nastaš	nasta-	nastaty, . . .	powstać
zawóstaš	zawósta-	zawóstaty, . . .	pozostać

Pšikłady nałožowanja:

wobškóžony płot; pósecona łuka; rozbite wokno; zamazanej ruce; warjone kulki

Žiši du do wupyšnjonje špy.

Firma jo derje wukubłanego studenta pšistajła.

W radiju graju cesto słyšanu melodiju.

Gólc jo se z wumytyma rukoma za blido sednuł.

Raz wudane pjenjeze njamóžoš hyšći raz wudaš.

Pšednosował jo wó znatem muzikarju powědał.

Wukniki njejsu žinsa pšawje wuspane.

Maš kupujo něnto pšeccej mlaty kafej.

Tykańc njejo hyšći dłužko došć pjacony.

Trajdowe pólo jo južo zasej zwórane.

Na kóncu tyženja budu kulki dozběrane a z tym kulkowe žni skóńcone.

Jo twója šokolada južo zjěžona?

W zajžonem lěše smy w Italskej na dowolu byli.

Ta wěc jo južo dawno zabyta.

Hanzo jo z rozterganym zecom ze šule pšišel.

Tu pšemoknjonu drastwu dejš se ned zeblac.

Witše změjomy k wobjeduju pšažonu rybu.

Som pšecytany casnik zasej k susedowym donjašla.

W spižarni laży hyšći kusk sušonego męsa wót corajšneje wjacerje.

Pód bomami laży wjele zgnitych jabłukow.

Wuslědki sportowego wuběžowanja njejsu hyšći wulicone.

wupyšniš
wukubłaš
słyšaš
wumyš
wudaš
znaš
wuspaš
mlaš
pjac
zwóraš
dozběraš; skóńcysz
zjěšć
zajš
zabyš
roztergaš
pšemoknuš
pšażyš
pšecytaš
sušyš
zgniš
wulicyš

Uwaga: Pod wpływem wszechobecnego języka niemieckiego używanego często form trybu biernego przenikała do ludowego języka łużyckiego podobna do niemieckiego forma wyrazu. Przy tym używany jest pochodzący od niemieckiego „**werden**“ czasownik '**wordowaš**'. Jako przykład niech służy krótki, troszkę przesadzony tekst:

Bur jězo na pólo žělat

Nejppjerwej **wordujo** wóz pšigótowany a pótom **wordujo** kón chomotowany. Na wóz **wordujo** wšytkno nakłazone, což **wordujo** na póli trjebane. Slězy wóza **wordujo** chołuj pšipówěšnjony. Kón **wordujo** do wóza pšęgany a něnt móžo bur z dwóra na pólo wótjěš. Pólo musy **wordowaš** zwórane, włocone a na kóncu musy **wordowaš** rěpka wóseta. To jo wjele žěła, z kótarymž bur snaž za jaden žen **njewordujo** gótowy. Na póli **wordujo** kón do chołuja pšęgany a pólo **wordujo**

wórane. Dokulaž jo žělo za kónja šěžke, **wórdujo** pó wěstem casu pěstawka gótowana. Kón **wordujo** nafutrowany a potom **wordujo** dalej wórane. Wokoło pođnja **wordujo** na wobjed domoj jěžone. Pó wobježe **wordujo** dalej žělane. Wótpođnja **worduju** zbytno žěla gótowane a wjacor jo pólo zwórane a řepka wóseta. Doma **wordujo** wšyken řed zasej zrumowany a kón derje nafutrowany. Pótom **wordujo** wjacerjane a z tym jo dnjowne žělo skóncone.

Werbalny substantiw - Rzeczownik odstawny

Rzeczownik odstawny posiada cechy czasownika i rzeczownika. Wszystkie rzeczowniki odstawne mają rodzaj nijaki. Rzeczownik odstawny wywodzi się od tematu nominalnego czasownika (nominalny zdonk), któremu dodaje się końcówkę -še wzgl. -nje. Zaimek 'se' czasowników zwrotnych odpada.

Příklady:

infinitiw	nominalny zdonk	werbalny substantiw	
piś	pi-	piše	picie, napój
cuś	cu-	cuše	wyczucie
rozměś	rozmě-	rozměše	rozumienie
pśedewześ	pśedewze-	pśedewzeše	przedsięwzięcie
myś	my-	myše	zmywanie, spłukanie
smjaś se	smja-	smjaše	śmiech
byś	by-	byše	bycie, istnienie
dobyś	doby-	dobyše	zwycięstwo
graś	gra-	graše	gra, sztuka teatralna
drěś	drě-	drěše	darcie
kšěś	kšě-	kšěše	chcenie, pragnienie
tkaś	tka-	tkaše, tkanje	tkanie
wugnaś	wugna-	wugnaše, wugnanie	wygnanie, wypędzenie
spaś	spa-	spaše, spanje	spanie, sen
brojś	broj-	brojše, brojenje	marnowanie
lubowaś	lubowa-	lubowanje	kochanie
mólowaś	mólowa-	mólowanje	malowanie
pisaś	pisa-	pisanje	pisanie
sejžeś	sejže-	sejženje	siedzenie
wuknuś	wuknj-o	wuknjenje	uczenie się
kwiś	kwiś-o	kwiśenie	kwitnienie
licyś	lic-o	licenje	liczenie
šerpjeś	šerpj-o	šerpjenje	cierpienie
zamóc	zamóž-o	zamóženje	zdatność, majątek

Příklady nałożowania:

„Měj ty dobru noc za to lubowanje, za to šwarkotanje . . .“

Žiśi su zamóženje nana malsnje rozbrojli.

Wuknjenje njesłuša k jogo nejlubšym zaběram.

Licenje z łamkami gótujo jej šěžkosći.

Nan jo na pósejženju gmejnskeje rady.

Stary ludowy spiw ma titul: „Serbow dobyše“.

Wylem Šybař jo pśecej ze starym kólasom do Błotow na mólowanje jězdził.

Hochoska lajska žiwadłowa kupka jo nowe graše nazwucowała.

Rogowarje su wjele lět pśešiwo wugnašu ze jsy wójowali.

Burowka jo ze skibami a piśami na pólo pśijěła.

Pśi póceranju jatšowneje wódy njejsu zowća směli powědaś

W Błotach maju kužde lěto wuběžowanje w bělenju górkow.

Pśi tšuganju kšěna jo żeńska chopiła płakaś.

W bliskej góli słyšymy kuždy žen tyrlikanje ptaškow

Pałkanje z moderneju pałkawu jo lažčejše žěło ako něga pałkanje z rukoma.

Ze zwónjenim psíchadaju namšarje na namšu do cerkwje.

Něga su w lěšu až do změrkanja na pólach žěłali.

Na zmakejanju něgajšnych wuknikow jo było wjasołe zasejwizenje.

Žiši bóje se cesto blyskanja a grimanja.

Twarjenje nowego doma jo było za celu familiju wjelike napinanje.

Głowny nadawk Serbskego instituta jo slěženje na polu serbskeje rěcy a kultury.

Serbske pcołkarstwo a Adam Bogachwał Šěrach

Pcołkarstwo ma we Łužycy dlujku tradiciju. Južo w swójej pradomowni běšo Serbam žěło z pcołkami znate. Prědne pisne dokumenty, kótarež dopokazuju uspěšne statkowanje serbskich pcołkarjow, póchadaju z casa pódejspiwanja pódwjacornych Słowjanow pšez nimskich zadobywarjow pšed wěcej ako towzynt lětami. Tak cytamy w wopismje z dnja 28. julija 965, až jo nimski kejšor Otto I. benediktinskemu kloštarjoju sw. Mauriciusa w Džewinje (Magdeburg) darił „mjodowy žasetk“ z krajow Łužyce, dolneje Sprjewje a wokoliny Habolineje Góry (Havelberg). Něži 200 lět pózdžej jo bamž Innocentius II. z pismom z dnja 11. oktobra 1137 dar wobkšušił, což dopokazujo jogo gódnotu. Dalšnej wopismje z lěta 971 a wokoło 1150 pokazujotej na zawězki dolnołužyskich pcołkarjow k dodawanju mjoda a wóska do Mišnjańskeje cerkwje a do kloštarja w Nienburgu nad Solawu. Wšykno to pokazujo na wjeliki wuznam pcołkarstwa w pódwjacorno-słowjańskich krajinach pšed wěcej ako 1000 lětami.

Słowjańske pcołkarstwo toho casa jo až do 18. stolěša było lěsne pcołkarstwo. Wobšyrne lěse a góle z mócnymi bomami teje krajiny su byli zakład za taku wósebnu gałuż rolnikarstwa a gólni-stwa. Nejdalej k pódwjacorcu položona krajina stej byleje wjelikeje góli sw. Sebalda a sw. Ławrjeńca w wokolinje města Norymberga (Nürnberg). Jima gronjašo se Swětego romskega kejšorstwa wul. Město Norymberg same jo se pši tom na centrum mjodownikarstwa a paprjeńcarstwa wuwilo. Głowne srjejišća we Łužycy běchu krajiny wokoło Dobrojułogojskego a Nowocalskego kloštarja, wobšyrne strony mjazy Habolu a Odru a we Łužycy wósebnje Wórjejska, Mužakojska a Zgórjelska góla. W pódwjacornych žělach Nimskeje njejo se take pcołkarstwo wuwis mógało, dokulaž brachowachu tam wjelike gólne pšestrěnje ako jogo zakład. W pódzajtšnych słowjańskich krajach, teke w Pólskej, jo se ta typiska słowjańska forma pcołkarstwa, kotarež se w pólskej rěcy groni „bartnictwo“, pódobnje intensiwnje woplěwała.

Łužyske lěsne pcołkarstwo jo wusko zwězane z mjenim serbskego fararja Adama Bogachwala Šěraha (1724 – 1773) w Budyšynku blisko Budyšyna. Wón napisa wucbnicu, w kótarež jo ceły kompleks lěsneho pcołkarstwa nadrobnje wujasnjony. Sam mějašo wón swóje słomjane wule we farskej zagrože, ale jogo psijašelstwo ze serbskimi lěsnymi pcołkarjami w Mužakojskej góli jo jomu psiswójenje wobšyrneje wědy wó žěle lěsnych pcołkarjow zmóžniło. Wón jo wót nich wuknuł a wóni su wót njogo nawuknuli nejnowše metody kubljanja matkow a twórnjenja kumštnych rojow za powětšenje licby pcołkowych ludow. W lěse 1766 jo Šěrach na swěše předne wědomnostne pcołkarske towaristwo založyl, kótaregož cłonki běchu wuznamne pcołkarje ze wšyknych europskich krajow. Wón sam běšo sekretar, žinsa by gronili pšedsedař, towaristwa a redaktor casopisa, kótaryž towaristwo wudawašo. Wuslědki jogo njewomucneho, uspěšneho statkowanja dostawachu se do młogich krajow a na wšake kralojske a wjerchojske dwóry, kótarež jogo z gódnymi medaljami cesćichu. Wón běšo cłonk wšakich wědomnostnych akademijow. Rusojska carica Katarina II. pósla k njomu dweju studentowu, aby wón jeju w nejnowšych metodach pcołkarstwa wuwucował. Kaž wón sam w pšedsłowje swójeje wucbnice pišo, běšo głowny zaměr cełego jogo statkowanja wólažcenje žyweńskego wósuda wót sedymłětneje wójny surowo pótrjefjonych serbskich krajanow, z kótarymiž mějašo ako jich dušepastyř nejwusčejše zwiski. Za pózwignjenje dušyneje a duchneje situacije serbskich kšesćijanow wuda wón ceły řed nabóžninskih knigłow, mjazy nimi 8 wudašow namšarskich spiwarskich knigłow. Adam Bogachwał Šěrach běšo we 18. stolěšu nejwuznamnejšy organizator serbskego rozswětłarskego žěla. Bóžko njeběšo jomu dane, wšykne wjelike zaměry dokóncys. W starstwje njecetyh 49 lět wótwoła jogo Bog do njebjaskego kralejstwa. W lěse 1774 wuda jogo psijašel Jan Jurij Vogel jogo wucbnicu wó lěsnem pcołkarstwje. W njej wudawař pišo: „... . . daš serbski lud, za kótaryž jo

Šěrach tak spómóžnje statkował, žednje njezabydnjo jogo mě.“

Wdruzej połojcy 18. stolěša, za cas žywjjenja Šěrachy, mějašo Mužakojške pcołkarske towaristwo hyšći 170 člownikow, kótarež regularnje na kóncu februara a awgusta swóje zgromažiny pšewjedowachu. Wokoło 7000 wulow mějachu w tłustych bomach wobšyrneje Mužakojškeje góle. W běgu 19. stolěša pak jo lěsne pcołkarstwo dospołnje zajšlo. Ze zawježenim nowych metodow pcołkarskego žěla njejo se wóno mógało měriš. Wóno jo sebje wjelike napinanja póminało ale póromje modernemu pcołkarstwu jano snadne wunoski dawalo. Do zinsajšnego njejo se žeden wulowy bom ako znank njewómucnego statkowanja serbskich lěsnych pcołkarjow wuchował.

Rozgrona

1. Zajtša we familiji

- maš: Halo, stawaś! Dobre zajtšo.
- syn: Jo to južo cas? Ja som hyšći tak mucny.
- žowka: Ja som južo wuspana. Dobre zajtšo, mama.
- maš: Stawajtej a wumyjtej se malsnje. Mam južo snědanje pšigótowane.
- syn: A woblekaś se njetrjebamej? Jo ga zinsa nježela?
- maš: Se rozmějo, až dejtej se woblekaś. Pótom ga musytej hyś do šule.
- žowka: Ale nježela zinsa njejo. Zinsa jo akle srjoda.
- syn: Och, pón musymy ten tyžeń hyšći tši raz do šule.
- maš. Co ga by kšětej snědaś, klěb abo gusku?
- syn: Ja by kšěł gusku z butru a mjodom abo z marmeladu.m
- maš. Co ga něnt, mjod abo marmeladu?
- syn: Lubjej mjod wót našych pcołkow.
- žowka: Za mnjo teke gusku ale ze želejom wót jabłukow. A piś by kšěła mloko.
- syn: Za mnjo teke mloko, ze lžycku mjoda.
- maš: Gusku namazaś móžotej se samej, nic ga?
- syn: Jo butra měka dosć? Howac to njamógu. Ale gusku rozkšajaś mógu južo sam.
- žowka: Mama, sy južo skiby za šulu pšigótowała?
- maš: To jo wšo južo gótowe. Som wama hyšći słodke jabłuko pšipožyła.
- žowka: To jo wažne dla witaminow, nic ga, mama?
- syn: Ja som južo ze snědanim gótowy. Mógu něnt hyšći chylku grajkaś?
- maš: Glědaj raz na zeger! Zwoblekaj se, wzej šulske wěcy a pón se póraj do šule!
- žowka: Ja som teke gótowa. Pójz, Marko, pórajmej se k busoju, aby jen njeskomužili!
- maš: Wjele góžinow zinsa matej? Ga bužotej zasej doma?
- syn: Ja mam šesć góžinow, předna jo matematika.
- žowka: Ja mam zinsa jano pěš. Ale zinsa trjebam sportowe wěcy.
- maš: Te ga sy sebje cora pšigótowała. Abo sy je zabyła?
- žowka: Ně, mam wšykno. A něnt na zasejwiženje, mama!
- syn: Na zasejwiženje! Chwataj, Anka, bus južo jěžo!

maš: Na zasejwizenje wama. Zazaržtej se pórědnje a wuknitej pilnje w šuli! – Něnt malsnje wšykno zrumowaš a pón bužo za mnjo cas hyš na žěło. Kuždy zeń to samo. Ale derje, až mam hyšći žěło a njetrjebam jano doma sejžeš. Góleši ga stej zastaranej.

2. Ducy na młožinske zmake:

Anka: Halo, Monika, docakaj! Žo ty jěžoš? Mamy ga žinsa młožinske zmake.

Monika: To wěm. Ja teke psízom, ale nejpjerwej jěžom hyšći k Lizce woglědat.

Anka: Lizka wěsće bužo na zmakeju. Tam móžoš se z njeju rozgraniaš.

Monika: Ně, Lizka tam njebužo. Wóna jo chóra, ale njewěm hyšći co jej felujo.

Anka: Wót kogo to wěš, až jo Lizka chóra?

Monika: Wóna njejo w šuli była. A tam jo se groniło, až jo chóra.

Anka: Póstrow ju wóte mnjo, aby se malsnje zasej wustrowiła!

Monika: To rada wobstaram. Groń tym drugim, až psízom chylku pózdzej!

Anka: Derje! Ja južo tam póžjom. –

Mato: Halo, Anka! Seń se ku mnjo na kólaso! Ja ší wzejom sobu, pón njetrjebaš gnaš. Žo ga Monika jěžo? Njepsízo wóna na zmakeje? Žinsa ga comy wažne wěcy pšepowědaš a łapanje kokota psígótowaš. Za to wšyknych trjebamy.

Anka: Monika psízo teke, ale chylku pózdzej. Wóna jo hyšći k Lizce jěła, dokulaž jo wóna chóra.

Mato: To musy teke byš. Na Moniku móžomy se we tom pšecej spušćaš, wóna se wó kuždego stara. To žaržy našu kupku gromaže.

Anka: Wěš ty južo, kak wjele kónjow jětosa změjomy?

Mato: To wěsće ned zgónijomy, gaž tam wšykne budu.

Anka: Ja budu se zasej wó žowća staraš, kótarež deje wěnki wiš.

Mato: Michał wobstarajo ze swójimi gólcami zasej dubowe gałuze za wašo žěło.

Anka: Jo, wón jo to južo łoni perfektnje zwónožeł. Jogo gólcy su nam ned małe gałuzki psígótowali, ako je za wiše wěnkow trjebamy. To jo nam žowćam žěło wjelgin wólažcyło.

Mato: Pópšawem ga to k tomu słuša. A ja myslim, až su gólcy to raži gótowali. Tak su mógali dlej z wami gromaže byš.

Anka: Glědaj! Tam južo ceła kupka gólcow a žowćow na nas caka. A pópšawem jo hyšći cas.

Mato: Wóni njamógu nutš. Ja mam kluc wót młožinskeje špy. Ale som spokojom, až su tak wjele psišli a kšě sobu gótowaš.

- Anka: A dalšne wěšće hyšći pšidu. Pši takem žele ga kšě wšykne pomagaš, aby se naš swěžen zasej derje ražił.
- Mato: To jo kužde lěto tak bylo a teke lětosa zasej bužo. To se tak słuša.
- Anka: To jo teke mójo mēnjenje. Pótakem, wšykne do žěla! – Zastań, ja skócy m dołoj!

3. Glukožycenja k narodnemu dnju

- žowka: Mama!
- maš: Co ga maš, mója luba?
- žowka: Mama, mója kuzina Lubinka změjo skóro narodny žen. A ja by jej kšěla k tomu jadnu kortku z glukožycenjami póslaš.
- maš: To pak jo rēdnje! A co za to trjebaš? Njamaš žednu kortu?
- žowka: Kortu južo mam a listowu wobalku teke. Ale ja njewēm, kak dejm pisaš.
- maš: Pón wzej se nejpjerwej někaku papjeru, na kótarejž sebje wšykno napišoš, pjerwej ako cysto na kórtu spóraš.
- žowka: To jo derje. Pón móžoš ty pšeglēdaš, lēc som někaku zmólku napisała.
- maš: Ty ga sy teke južo kortki dostała. Co jo tam bylo napisane?
- žowka: Něnto južo wēm. Nejpjerwej napišom: „Luba Lubina“. Jo to pšawje?
- maš: Jo, tak móžoš zachopiš. A kak dalej?
- žowka: Ja myslim tak: „K twójomu narodnemu dnju žycym ši“
- maš: A co by jej žycyła?
- žowka: Gluku. A co hyšći? – Snaž strowosć a w šuli dobre censury?
- maš: Derje, to móžoš napisaš.
- žowka: A pšecej lube pšijašelki a dobrych pšijašelow a kuždy žen wjele wjasela.
- maš: Jo, to jo teke pšawje.
- žowka: Njedejm lēpjej napisaš, až žycym wjele gluki?
- maš: Se rozmějo, až to móžoš. To se hyšći rēdnjej cyta.
- žowka: Něnt napišom to wšykno gromaže. – Glēdaj raz, jo how někaka zmólka?
- maš: Ně, wšykno jo pšawje napisane. Něnt wótpiš cysto na kortku!
- žowka: Ale pón dejm hyšći pódписаš, howac Lubinka njewě, wót kogo kortka jo.
- maš: Móžoš hyšći lube póstrowy za mamu a papu a za bratšika Floriana pšipisaš.
- žowka: Derje. Pótakem: „Lube póstrowy teke za twóju lubu mamu, za papu a za małego Floriana.“
- maš: Tak jo pšawje. A kak pódpišoš?
- žowka: Ja pódpišom: „Twója luba kuzina Milena.“
- maš: Dopiš něnt do kónca, a pón tykni do listoweje wobalki!

- žowka: Na listowu wobalku dejm hyšći adresu napisać a listowu znamku teke trjebam.
- maš: Napiš nejprerwjkej pšedmě a mě
- žowka: Ja pišom: Lubinka Nowakojc.
- maš: Něnto drogu a domowe cysło.
- žowka: To mam. Ale něnt felujo hyšći wjas a postowa wózeca licba.
- maš: Tu wózecu licbu znajom, ta jo samska ako naša.
- žowka: Pón ju teke znajom. – Jo tak pšawje? A maš listowu znamku za mnjo?
- maš: Tam na pisańskem bliže ma nan pšecej listowe znamki. Wzej se jednu!
- žowka: Ta jo nejrědnjejša, z cerwjeneju rožu. Tu by wzeła.
- maš: How nježjo wó to, kótara jo nejrědnjejša ale płašizna za porto musy se makaš.
- žowka: Na znamce jo licba 55 napisana. To ga jo wěšće 55 centow?
- maš: Pón jo znamka pšawa. Tu móžoš wzeš a nalipaš.
- žowka: Do pšawego rožka górzejce, nic ga? Dejm ten lipk namacaš?
- maš: Ně, to njejo trěbne. Take nowe znamki njetrjebaš namacaš. Wopytaj raz!
- žowka: Maš pšawje. Něnt jo list gótowy.
- maš: Sy ga list južo zacyniła?
- žowka: Ně, ale ned scynim. To žo rowno tak ako ze znamku mimo namacanja.
- maš: A něnt donjas list ned hyšći do postowego kašćika! Pón Lubinka jen witše dostanjo.
- žowka: Jo ten narodny zeń južo witše?
- maš: Póglědni jan raz na kalendař, kótary zeń witše bužo!
- žowka: Maš pšawje, witše změjo Lubinka narodny zeń. Pón dejm chwataš.
- maš: A wěšće bužo se wjaseliš, gaž wót tebjje taki luby póstrow dostanjo.
- žowka: Derje, ja južo žom. Na zasejwizenje, mama!
- maš: A ži pšecej pšawje na boce drogi, kaž se sliša!

4. Co dej mama k wobjedoju wariš?

- syn: Mama!
- maš: Co ga jo? Bóli ší něco?
- syn: Ně, mama. Co změjomy žinsa k wobjedoju?
- maš: Ja som łupinate kulki pšigótowała a k tomu twarog z lanym wólejdom. Njesloží ší to wěcej?
- syn: Cogodla? To mě pópšawem derje složí. Ale rady by teke zasej raz mlińce jědł, take ze srowatkowego šěsta, ako starka pšecej pjaco, z cukorom.
- žowka: Te by teke rada jědła, ale z marmeladu. Móžoš je witše pjac?

- maš: Cogodla nic? Za witše njamam hyšći žedne druge plany. Glědaj raz, lěc mamy hyšći srowatku doma?
- żowka: Żo dejm glědaś, w spiżarni abo w chłodniku?
- syn: Njewěš ty, że psi takich temperaturach mloko a podobne wěcy chowamy?
- żowka: How w chłodniku stojtej hyšći dwa bjacharika srowatki. Dosega to?
- maš: Dwa bjacharika pšecej trjebam. A su tam hyšći jajka?
- żowka: Jo, jajkow jo dosć. Ale starka do mlińcowego šesta žedne jajka njecyni. Jano muku a pitšku natrona.
- maš: To wěsće njejsy pšawje glědała. Jadno jajko na bjachar srowatki słuša do šesta.
- syn: To by ty ako żowco pópšawem musała wěžeś, to ga ja južo wěm.
- maš: Wušegn južo ten twarog z chłodnika a lany wólej teke.
- żowka: Dejme do piwnice pó cybulu hyś?
- maš: Jo, pšinjas jadnu cybulu, taku srjeźnu.
- syn: A tu móžoś pón ned woběliš a rozkšajaś.
- żowka: To tak rada njegótujom, psi tom dejm pšecej płakaś.
- syn: Pón pšinjas ju a ja budu to gótowaś. Ja se njebójm.
- maš: A ty scyn mjaztym ten twarog do šklicki a změšaj jen z pitšku mlokom!
- żowka: Ale wósolis dejś ty. Ja njewěm kak wjele.
- maš: No, pón glědaj raz, kak wjele ja wzejom! A něnt změšaj derje, až žedne twarogowe kuski wěcej njejsu.
- syn: How jo ta cybula, celo drobnje rozkšajana. A glědaj, ja njejsom wót cybule płakał.
- maš: Ty sy pěkný gólc. – A něnt móžotej južo blido pšigótowaś!
- żowka: Ja dejm hyšći twarog měšaś, z tym njejsom hyšći gótowa. Wólej teke hyšći felujo.
- syn: Pón scynim to sam. Pšizo papa teke k wobjednu?
- maš: Ně, wón jo do zeger dweju na žele a bužo wobjednowaś, gaž domoj pšizo.
- żowka: Dejme raz poglědnuś, lěc su kulki južo zwarzjone?
- syn: Něnt ga njamógu južo zwarzjone byś, pó zaseś minutach. To warnujo wokoło poł goźiny.
- maš: Maš pšawje. Musymy hyšći chylku cakaś. Co cotej k wobjednu piś?
- syn: Ja wzejom jabłukowu mězgu.
- żowka: A ja wzejom malinowu limonadu, ta jo taka rědna cerwjena.
- maš: Ja wupijom teke głažk jabłukoweje mězgi.
- syn: Ja skócy malsnje do piwnice pó piša.
- żowka: Něnt pak by kulki musali zwarzjone byś. Ja raz poglědnjom.
- maš: Wzej se nož a póštapni raz!

- żowka: Te su mēke dosć. Dejm jesća zgasnuś?
- maś: Jo, scyń to! A pón puść mě tšošku bliżej, aby wódu wótlala!
- syn: Něnt na blido z tymi kulkami! Ja mógu južo sam běliś.
- maś: Chylku hyšći docakamy, kulki su hyšći góruce.
- żowka: Ja raz wopytam. Ně, hyšći su pse góruce.
- maś: To ga som groniła. Ale ty mjamžoś žednje docakaś. Wzej se mjaztym twarog na talań!
- syn: Mógu k tomu kusk butry dostaś. To mě pón hyšći lěpjej słozi ako jano z twarogom.
- żowka: Tam něchten źo. Chto to móžo byś?
- nan: Dobry šeń, móje lube! Dajśo se derje słožeś!
- maś: Co ga jo se stało, až sy južo doma?
- nan: Ja som źinsa w Bórkowach był na jadnom posejženju, a to njejo tak dlujko warnowało, ako jo było planowane. Wuslědki mógu teke doma zastajaś a zapisaś.
- maś: Pójj ned k wobjedoju, my comy rowno zachopiś.
- nan: Ja se malsnje zeblekam a wumyjom a pón psízom.
- syn: Ja som sebje mjaztym pės kulkow wobělił. To mě dosega.
- żowka: Ja budu teke ned gótowa.
- maś: Něnto docakamy hyšći na papu, a pón gromaže zachopimy wobjedowaś.
- żowka: No derje, pón wobělimy za njogo ned hyšći kulki. To bužo se wjaseliś. Wón jo wěsće bejnje głodny.
- nan: Něnto how som. Wutšobny źek za wobělone kulki.
- maś: Dajśo se wšykne derje słožeś!
- góleśi, nan: Žěkujom se. Tejerownosći!

5. Rozgrono z wuknikami

- wuknik: Kněz M., ja som słyšał, až sćo Wy w Polskej studěrowali. Jo to wěрно?
- ceptań: To jo wěрно. A chto jo śi to gronił?
- wuknik: Mój nan. Wón jo teke južo waś wuknik był.
- ceptań: Na tego mógu se hyšći dopomnjeś. To jo było w přědnych lětach našeje šule.
- wuknik: A źo sćo Wy to byli, w kótarem měsće?
- ceptań: We Wrocławju. Ale ja njejsom był sam. Smy ceła kupka młodych Serbow byli.
- wuknik: Sćo Wy tegdy južo polsku rěc znali? Tam ga jo se jano polski powědało, nic ga?
- ceptań: Polsku rěc som akle tam nawuknuł. Za mnjo ako Serba njejo to šěžko było.
- wuknik: Ja njamógu sebje to pšawje pśedstajiś. Lažko to wěsće teke njejo było.
- ceptań: Chtož ma dobru wólu a wótpowědne nastajenje k tomu, móžo wšykno zwónožeś.

- wuknik: W kótarych lětach jo to było? Wy ga sćo 1952 južo ceptař na Serbskej wušej šuli w Chóšebuzu byli, jaden z tych 6 přědnych.
- ceptař: 1948 som zachopił studěrowaś, 1952 som studium wuspěšnje skóncył a se zasej domoj do Łužyce wrošił.
- wuknik: Wy sćo gronili, až sćo tam ceła kupka byli. Chto jo Was tam pósłał?
- ceptař: Pó wójnje su wšake słowjańske kraje serbskich studentow na studije pšepšosyli. Česka, Pólska a Jugosłowjańska. A wšuzi tam su młode Serby a Serbowki byli.
- wuknik: Su w Pólskej teke žowća byli abo jano gólcy?
- ceptař: W Pólskej stej dvě stucentce bylejš, jedna we Wrocławju a druga w Poznanju.
- wuknik: Co sćo wy wšykne studěrowali?
- ceptař: Ja som studěrował fyziku, druge chemiju, matematiku, twarske inženjerstwo, historiju, słowjańske rěcy, mólarstwo, wikowarstwo a dalšne směry.
- wuknik: A tam sćo jano pólski powědali. A pšepytowanja su teke w pólskej rěcy byli?
- ceptař: Jo, wšykno pšecej w pólskej rěcy. Ale rowno togodla smy malsnje pólski nawuknuli.
- wuknik: Kak su pólske studenty na was glědali a z wami wobchadali?
- ceptař: Wjelgin pšijaznje a kolegialnje. Wóni njejsu nas ako cuzych wobglědowali, my smy k nim slušali. Smy sebje w šěžkich wěcach pomagali ale smy teke gromaže swěšili.
- wuknik: Žo sćo wy tam bydlili? A chto jo wam to zapłašił?
- ceptař: Bydlili smy w studentskich domach a za zežywjenje smy wót pólskego stata stipendium dostawali, studenty w Českej abo Jugosłowjańskej wót českego abo jugosłowjańskego stata. Te staty ga su nas tam pšepšosyli, aby Serbow pšepěrali. Za to som žinsa hyšći wjelgin žěkowny, dokulaž jo mě dało zakład za cełe dalšne žywjenje.
- wuknik: A pšipódlu sćo hyšći pólski nawuknuli.
- ceptař: Jo, a pólsku rěc žinsa hyšći póměrnje derje znajom, snaž aktiwnje nic wěcej tak derje ako pšed 50 lětami, dokulaž njamógu wěcej kuždy zeń pólski powědaś a zwucowaś.

6. Nakupowanie

- maś: Ja pójězom něnto nakupowat. Cotej wej sobu jěś?
- syn: Pójězomy z awtom abo z kólasom?
- maś: Z awtom do kupnice, musymy ga za ceły tyžeń nakupowaś.
- žowka: Pón pójědu sobu.

- syn: Ja teke pójědu.
- maš: Zwoblekajtej se pórědnje, a cyste crjeje! Ja póžom južo do garaže. Pšínjastej ten kašćik sobu wen, wón laży tam na spižce! A zamknitej žurja, na bliže laży kluc.
- syn: Ty wzejoš kašćik a ja zamknjom žurja. Trjebamy howacej hyšći něco?
- žowka: Pjenjeze změjo maš. Měj žedne njetrjebamej.
- maš: Stej wej něnt gótowej? Seńtej se slězy do awta a pšipasajtej se ako se słuša!
- syn: Mógu ja pó wózyk hys? Dajoš mě raz jaden euro, mama?
- maš: How maš taki chip, to teke źo.
- žowka: Mógu ja pón teke raz ten wózyk šišćaš?
- syn: Pši nakupowanju móžoš ty wózyk wjasć. Pońny wózyk wzejom zasej ja.
- maš: Nejpjerwjej mamy how sad a zeleninu. Co trjebamy?
- žowka: Jabłuka mamy doma swóje. Ale ja by rada banany wzeła.
- maš: Wupytaj je sebje a pón ži tam je zwažyt. Tam jo awtomatiska waga.
- syn: To som teke južo raz gótował. A ten cedlik z płašiznu nalip na jadnu bananu!
- maš: Pšínjas raz wóttam tši zelene górki a polož je do wózyka! Te njetrjebamy wažyś.
- žowka: Njetrjebamy teke hyšći citrony? Tam wóni laže, ja měšack pšínjasu.
- maš: Něnt wzej zasej wózyk! Pójěžomy do mydłowego wótzělenja.
- syn: Pó droze jo papjerowe wótzělenje. Ja trjebam za šulu nowe zešywki.
- maš: Wupytaj je sam, ty nejlěpjej wěš, kake deje byś.
- syn: Dwa trjebam ze smužkami a jaden z kašćikami za matematiku.
- žowka: Co trjebamy z mydłowego wótzělenja? Ja by nowu zubnu pastu trjebała.
- maš: Za familiju trjebamy pałkadła. Na nowy tyžeń dejm pałkaś.
- syn: Wzejomy to pałkadło ako pšecej? How wóno jo.
- maš: Jaden pakšik dosega. - Maš ty južo twóju zubnu pastu? Połož ju do wózyka!
- žowka: Něnto k měsu a jěšnicam. To wupytaj ty, mama. Ty ga pšecej wobjed wariš.
- maš: Cošo swinjece měso abo lubjej pjerinowe filety?
- syn: Wzej lubjej zasej pjerinowe filety, te lěpjej słože ako swinjeca pjaceń abo šnycle.
- žowka: Pón trjebamy hyšći srowatku za mlince a twarog.
- maš: Wzej wót kuždego tši a k tomu hyšći dvě kisałej zmjatanje za górki.
- syn: Mloko teke hyšći musymy kupiś. Ja wzejom ned cely paket. Ten položym how dołojce.
- žowka: Bužoš ty tykańc pjac abo kupimy how něco na pójědank?
- syn: Gaž mamy tak wjele dobrych jabłukow, žycym sebje jabłukowy tykańc z pudingom.
- maš: Mloko mamy. Ale njewěm, jo-lic tam hyšći dosć pudinga. Ži hyšći raz slědk

a pšínjas waniliowy pudíng, dvě tutawce, abo pšínjas ned styri!

- zowka: Tykańc z tšuganymi jabłukami a pósypowaním mě teke derje složi. Njamóžoš wót kuždego wupjac połoju?
- maš: To jo móžno. Ale za to trjebamy hyšći margarinu. Wzej tam dvě kóstce!
- syn: A muki mamy dosć doma. Tu njetrjebamy zinsa kupiš.
- maš: Ale něnto hyšći klěb a guski. Wzejomy jaden žytny klěb a tutawku guskow.
- zowka: Ja by kšěła žytne guski ze zernkami. Mógu je wzeš?
- maš: Cogodla nic, gaž je rada jěš?
- zowka: Žytne guski su strowše ako pšenicne, som raz cytała.
- syn: Co comy hyšći kupiš? Njamamy skóro dosć?
- maš: Kafej hyšći trjebamy. A cotej wej kakaw?
- zowka: Ja pijom lubjej cyste mloko z mjodom.
- syn: Ja teke njok kakaw. Ale mógu se tam toflu šokolady wzeš?
- maš: Pšínjas za kuždego jadnu.
- zowka: Za mnjo jadnu bětu.
- syn: Jě papa teke šokoladu? Dejm za njogo teke toflu wzeš?
- maš: Njjesom ja groniła, až za kuždego jadnu? Pón ga jo to za papu teke. Ale my trjebamy hyšći tej. Pócakajtej, ja raz pógłědnjom.
- zowka: Za mnjo pšínjas pšosym šípkowy tej. Ten jo lěpšy ako mjetwjowy.
- syn: Jo to něnt wšykno? Wózyk njejo hyšći połny.
- maš: Myslim, až dosega. Něnt pójěžomy ku kasam zapłašit.
- zowka: Ja wukłážom wšykno na ten pógibny pas a ty skłáž pón wšykno zasej do wózyka!
- maš: A ja zapłašim.
- syn: Něnt wzejom ja zasej wózyk a pówježom jen k awtoju.
- maš: Skłážtej wšykno pórědnje do kašćikowu!
- zowka: Ja powježom wózyk zasej slědk. Wěm južo, kak se to gótujo.
- syn: Ale njezabydni ten chip zasej wušěgnuš!
- zowka: To ga sama wěm.
- maš: A něnt seńtej se zasej do awta a pójěžomy domoj.
- syn: Ale pšípasaš se musymy wšykne, mama ty teke!
- maš: To se rozmějo. Ale derje, až na to myslíš. Pótakem jěžomy domoj.

7. Tšo njejadnake dobre pšijašele (krotka scena I)

Karlo: Dobry zeń, lube žiši!

- Kito: Dobry zeń, móje žiši!
- Kristina: Helow, móje lube psijašele!
- Karlo: Co wy tak žiwnje na nas glědašo? Njeznajošo wy nas?
- Kito: My smy tšo dobre psijašele.
- Kristina: Ně, my smy dwa psijašela a jedna psijašelka.
- Kito: Jo, to maš pšawje, dwa psijašele a jedna psijašelka: Karlo, Kristina a ja. A mě gronje Kito. Wšykne tšo mamy na zachopjenku mjenja pismik K: Karlo, Kito, Kristina. To něnto wěšćo. Ale weto smy wjelgin wšakorake a rozdźelne.
- Karlo: Ale te žiši njejsu nas hyšći pónnali. W takem wobladenju ga njejsu nas žednje hyšći wizeli.
- Kristina: Pón musymy se jim nejpjerwej pšedstajiš. Nic ga?
- Kito: Karlo, zachop ty! Groń tym žiśam, chto ty sy!
- Karlo: No derje, ja zachopim. Ale pitšku deje žiši psi tom gódaš. — Ja som ceły mokšy.
- Kristina: Jo, wón jo ceły mokšy, wótwenka a nutsíkach, cełe šěło, wšuži jano wóda.
- Kito: A swójo bydlenje ma wón w mrokawach.
- Karlo: Ale casy som teke na zemi, žož mam wjele, wjele sotšow a bratšow.
- Kito: A gaž wóni gromaže k wam woglědaju, pón se pada. Jo, dešč se pada.
- Kristina: A pó chylce nastawaju wšuži luže: na droze, na dwórach, na póli, na łuce. Wšuži, wšuži, wšuži. Wšykno chopi byś mokše.
- Karlo: A ceła naša wjelika familija ženjo pótom do bliskeje rěki, teke do wašeje Sprjewje. A z njeju plějomy skóncnje do wjelikego mórja.
- Kito: Na, žiši. Sćo něnt wugóдали, chto naš psijašel Karlo jo? —
- Karlo: Ja som chrapka deščika, ako cesto z mrokawow na zemju pada. A mě gronje Karlo.
- Kristina: Něnt som ja na rěže. Mnjo wěšće teke derje znajošo. Něnto w tom casu, w lěsu, ga njedejała pópšawem how byś.
- Kito: Ale glědajšo, žiši! Kristina ma tłušte wobladenje, aby jej slyńco nježeškóžilo.
- Kristina: W zymje to njetrjebam. W zymje, gaž wence marznjo, mógu naga pó swěše lětaš abo se něži wusednuš a pódrěmaš. Ja mam teke wjele bratšow a sotšow.
- Karlo: Gaž Kristina z cełuju familiju k wam woglědajo, pada wence sněg a wy móžošo pón skóro ze sańkami jězdziš.
- Kristina: Něnt sćo wešće wugóдали, až som mała sněžynka, jedna wót tych, kótarež w zymje z mrokawow na zemju padaju a ju wózewaju. A mě gronje Kristina.
- Karlo: A něnto, Kito, sy ty na rěže. Groń tym žiśam, chto ty sy!
- Kito: Ja som na swěše wšuži.
- Kristina: Ale jano na zemi, nic w mrokawach ako ja a Karlo. Pšecej jano dołojce na zemi.

- Kito: Ale ja mam teke wjele sotšow a bratšow. A wy, lube žiši, raži z nami grajkašo a my z wami. Teke how we wašej žišowni.
- Karlo: Kito se nikogo njebój, nic wódy a nic sušy, nic šopłoty abo zymy.
- Kito: Jo, to wšykno njamóžo mě škóžeš, nic góruce słyńco a nic mroz. Ja som wjelgin twardy. Mě to zewšym njebóli, gaž z wašymi crjejami na mnjo stupašo.
- Kristina: Wence psi grajkanju zalězo Kito wóteraz do wašych crjelow a psi rozuwanju se z nich zasej wusypjo.
- Kito: A waša mama wam pón pšecej mjena, gaž se crjeje we jspě rozuwašo.
- Karlo: Wěsco něnt, chto naš Kito jo? —
- Kristina: Naš Kito jo zernko pėska, z kótarymž wy raži grajkašo a psi tom babki pjacošo.
- Kito: My tšo drogujemy pó celem swěše. Wšuži na zemi smy južo byli:
- Karlo: Ně, tam zož pšecej marznjo, njejsom hyšci był. Tam by ja zmarznuł.
- Kristina: A ja njejsom hyšci w tych krajach była, zož jo pšecej wjelgin goruco. Tam by mě słyńco roztajało. Togodla wóstanjom lubjej tam, zož jo pšecej zyma.
- Kito: Mě to nic nješkózi. Ja som južo wšuži był: pód górucym słyńcom Afriki a teke w pódpólnocnych krajach, zož jo pšecej zyma. Ja mógu wopšawdu pó celej zemi drogowaš. A psi mójich drogowanjach som Kristinu a Karla póznał. Karlo jo cesto mój pšewodnik pó šoplych krajach a Kristina tam, zož jo zyma. A gaž se raz wšykne tšo něži zmakajomy, pón se wulicujomy, co smy na swěše dožywili a wiželi.
- Kristina: A jolic cošo, lube žiši, móžošo nam pšisłuchaš, co se tak wulicujomy. Ale žinsa to wěcej njebužo. Ja musym ned pšec, dokulaž cujom južo šoplotu, kótaraž pómalem pšez móju tłustu drastwu lězo. Togodla gronim wam malsnje: Na zasejwiženje!
- Karlo: Ja musym teke hyš. Na mnjo caka žinsa hyšci wjele žěla. Musym póla a gumnyška woblewaš, aby tam wšykno derje rosło. Na zasejwiženje, žiši!
- Kito: A co dejm ja sam? Sam teke njok how wostaš. Wzejom se wětšykowe lětađlo. Z nim pólēšim daloko na šyroki brjog jazora, zož žiši južo na mnjo cakaju. Wóni twarje tam z pėska wusoke grody. Na zasejwiženje, lube žiši! Grajkajšo mjaztym z mójimi bratšami a sotšami na pšekowem grajkanišću we wašej žišowni!

8. Šulska góžina

- ceptarka: Dobre zajtšo!
- wukniki: Dobre zajtšo!
- ceptarka: Seńšo se! Kake sčo měli domacne nadawki?

- wuknik: Njejsmy pšez kónc tyženja žedne domacne nadawki měli.
- ceptarka: A kaka jo była slědna tema w zajžonem tyženju?
- wuknik: Smy powědali wo wšakich rostlinach a jich serbskich mjenjach.
- ceptarka: Janina, pódaj pšosym někotare psíklady!
- Janina: Tšawa, trajda, žyto, pšenica, jacmjeń, wows, majs, hejduša.
- ceptarka: Mato, pšosym hašći dalšne!
- Mato: Žíselina abo kwišina, klej abo lupina, kulki, kulawa, rěpa, cukorowa rěpa, cerwjeny a běły kał, kšěń, górki, kopr abo dyl, rože, lilije, nalchenki a druge kwětki.
- ceptarka: Jan, co ty hyšći coš? Znajoš hyšći wěcej?
- Jan: Jo, ja znajom hyšći kopsiwu a badak abo wóset. A łobodu teke znajom a k tomu mak a modrac, kenž ako zelišća na pólach rostu. A w nalěsu kwišo na pólach rěpik a něco pózdzej lan.
- ceptarka: Derje, to su wšykno rostliny, kenž pla nas rostu. Žinsa comy něnt serbske mjenja wšakich bomow póznaš, kótarež w našych zagrodach a gumnach abo teke w lěsach a w góli namakamy.
- wuknik: Pla nas mamy wjele lipow, brjelow a dubow. To su tši družyny listowych bomow. A w Błotach stoje psi groblach wólše a wjerby. A te wusoke topoły teke znaju.
- ceptarka: Anja, sy sebje mjenja bomow wobspomnjeła, kótarež jo Marko rowno gronił?
- Anja: Jo, wón jo pómjenił lipu, dub, brjazu, wjerbu, wólšu a topoł. Te som wšykne južo znała, dokulaž wóni teke pla nas rostu.
- ceptarka: Kótare bomy hyšći znajošo? Myslišo teke na jeglinowe bomy!
- wuknik: W našych gólach nejcescej wustupujucy jeglinowy bom jo chójca. Tam žož jo zemja wěcej wložnita, rostu škrjoki abo samo jedły. W parkach namakamy tam a zas jednotliwy šis. Wó njom se groni, až su jogo cerwjene płody gadowate.
- ceptarka: Zapišćo sebje serbske a nimske mjenja tych bomow. Ale mamy hyšći dalšne, kenž by sebje musali wobspomnješ: sadowe bomy.
- wuknik: Ja znaju wišniny, jabłucyny, kšušcyny, slěwcynty a rjascheny.
- ceptarka: Ja by kšěła hyšći dalšne listowe bomy pómjeniš: Narodny bom Kanady jo klon. Psi drogach wížimy cesto jerjebiny. Někotare wejsne mjenja pokazuju na to, až jo tam něga buk zastupjony był.
- wuknik: Nimski mamy dvě družynje bomow z mjenim Buche. Serbski mamy buk za nimske Rotbuche a grab za nimske Weißbuche.
- ceptarka: W našych gólach jo se w zajžonych lětzasetkach jedna družyna bomow mócnje

rozšyřila, kótaruž jo wěsty Francozař *Robin* z Ameriki do Europy pšiwjadł.

W juniju wise te bomy poľne bělych kwísonkow, z kótarychž naše pcoľki wjele mjoda nazběraju.

wuknik: Wěm, kótary bom Wy měnišo. To jo robinija, kótarež luže njepšawje cesto akacija gronje. Akacije pak rostu na pšikład w Africe a nic pla nas.

ceptarka: Myslim, až to něnt dosega. Nejwažnjše družyny listowych a jeglinowych bomow smy sebje gronili. Sčo je sebje ned pšawje zapisali, serbski a nimski?

wuknik: Snaž by sebje teke hyšći pľody tych bomow zapisaš mókali.

ceptarka: Kótare pľody z bomow, myslim na njesadowe bomy, ga znajošo?

wuknik: Na dubach rostu žoľže. Lětos a jo jich wósebnje wjele, a stare luže gronje, až wěšći to kšutu zymu.

ceptarka: Chto znajo dalšne pľody njesadowych bomow?

wuknik: Na jerjebinach wise nazynmu cerwjene jerjebinki, kótarež ptaškam derje sľože.

wuknik: Z bukow padaju nazymu małe bukowicki, kótarež su byli w jažykojnym pľasćiku schowane, pódobnje ako kastanije abo kóštonki.

ceptrarka: Druge bomy maju teke pľody, ale te njejsu tak derje znate.

wuknik: Pľody jeglinowych bomow, chójcow, šškrjokow a jedľow su derje znate. To su šyški, kótarež su chude luže něga w góli zběrali, aby w zymje šopľu špu měli. To jo mě mój stary nan wulicował, a wón to wě wót swójogo starego nana.

ceptarka: Chto žedne z tych bomow njeznajo? Chto je njejo hyšći wízeľ. Měrko, kótary bom njeznajoš?

Měrko: Njewěm pšawje, kak šis wugľěda. Wšykne druge derje znaju.

ceptarka: Derje. Chtož co, móžo na pšiducu gózinu gaľuzku abo list někakego z tych bomow sobu pšínjasć. Ale na kuždy pad mašo nadawk, sebje nimske a serbske mjenja tych bomow zaspomnješ. To pľaši teke za rostliny, wó kótarychž smy zachadny tyžeň powědali. Ned bužo zwóniš. Z tym kóncymy žinsajšnu wucbnu gózinu:

Na zasejwíženje!

wukniki: Na zasejwíženje!

Słownik

a

a

adresa

adwent

akacija

akle

a, i

adres

adwent

akacija

dopiero

ale
 aluminij
 ansambel
 asterka
 atd.
 awto
 awtodroga
 až

b

baba
 badak
 bagnity
 bajka
 bajkojty
 balo
 balokopař
 balokopanje
 balokoparski
 bamž
 banja
 barcaś, barcy
 barwa
 baseń
 basnikař
 basnikarka
 bejnje
 bejny
 beton
 běty
 běg
 běgař
 běliš, běli
 běrtyl
 běžnje
 bitwa
 bjacharik
 bjatowaś, bjatujo
 blaba
 blido
 bliski, blisko
 blok
 Błota
 błoto
 bob
 bocny
 bogactwo
 bójaś se, bój se
 bok
 bóleś, bóli
 bom
 bónař

ale, lecz
 glin, aluminium
 zespół
 aster
 itd.
 samochód
 autostrada
 że

baba
 oset
 bagnisty
 baśń, bajka
 bajeczny
 piłka
 piłkarz
 piłka nożna
 piłkarski
 papież
 dynia, bania
 mruczeć
 kolor, farba
 wiersz
 poeta
 poetka
 dość znacznie
 znaczny
 beton
 biały
 bieg, ciąg
 biegacz
 obierać
 kwadrans
 ciągle, płynnie
 bitwa
 słoik
 modlić się
 gęba
 stół
 bliski, blisko
 blok
 Błota (kraina)
 muł, błoto
 fasola
 boczny
 bogactwo
 bać się
 strona
 boleć
 drzewo
 chłop pańszczyźniany

bóson
 bósonowy
 bóžko
 Bramborska
 bramborski
 bratšik
 bratš
 brjaza
 brjog
 brjuch
 brojś, broj
 brona
 brožnja
 bruk
 brunica
 bruny
 bryla
 bubańka
 buchanje
 budu-li
 buk
 bukowicka
 bur
 burowka
 burski
 burski dwór
 bus
 butra
 bužiś, buži
 bydlenje
 bydleński
 bydleński blok
 bydliś, bydli
 bydło
 byk
 byśe
 byrcaś, byrecy
 bytšy, bytśe
 bžez

c

cakaś, caka
 carnica
 carny
 cart
 cas
 casnik
 casnikar
 casopis
 casy
 cazać
 cedlik

bocian
 bociani
 niestety
 Brandenburgia
 brandenburski
 braciszek
 brat
 brzoza
 brzeg
 brzuch
 marnować, rozrzuć
 brona
 stodoła
 chrząszcz
 węgiel brunatny
 brązowy
 okulary
 agrest
 huknięcie
 czy będą, jeśli będą
 buk
 bukiew
 chłop
 chłopka
 chłopski
 dwór chłopski
 autobus
 masło
 budzić
 mieszkanie
 mieszkalny
 blok mieszkalny
 mieszkać
 pomieszczenie
 byk
 byt, posiadłość
 brzęczeć
 jasny, światły, jasno
 bez

czekać
 borówka
 czarny
 czart, diabeł
 czas
 gazeta
 dziennikarz
 czasopismo
 czasami
 kominiarz
 papierek

ceły, ceło	cały, całym
censura	stopień, ocena
ceptar	nauczyciel
ceptarka	nauczycielka
cerkwiny	kościelny
cerkwja	kościół
cerw	robak, czerw
cerwjaty	robaczywy
cesciś, cesći	czcić, poważać
cesaś, cešo	czesać
cesto	często
chip	żeton
chłodk	cień
chłodnik	lodówka
chołuj	pług
chójca	sosna
chójziś, chójzi	chodzić
chomotowaś, chomotujo	zakładać chomąto
chor	chór
chórownja	szpital
chóry	chory
Chóšebuzanař	Chociebużanin
chowaś se, chowa se	ukrywać się
chrapka	kropelka
chrestomatija	chrestomatia
chrom	budynek
chropiś, chropi	podlewać
chto	kto
chtož	kto, który (zaimek wzgl.)
chudoba	bieda
chudy	biedny
chwaliś, chwali	chwalić
chwalobny, chwalobnje	godny pochwały
chwataś, chwata	śpieszyć się
chylka	chwileczka
chyśiś, chyśijo	rzucić
chytaś, chyta	rzucać
cigareta	papieros
citrona	cytryna
co	co
cogo	czego
cogodla	dłaczego
cołn	łódka
cołnař	przewoźnik łódki
coło	czoło
crjej	but
cuś se, cujo se	czuć się
cuzbnik, cuznik, cuzy	obcy, cudzy, przyjezdny
cybula	cebula
cygel	cegła, dachówka
cysło	numer
cysty, cysto	czysty, czysto

cytař
cytař, cyta

d

daliya
daloki, daloko
dalokowid
dar
datowař, datujo
dawjeto
dawno
dejař, dej
dejm
delka
demonstrowař, demonstrujo
derje
derjeměse
deřć, deřćik
deřćojty
deřćowař se, deřćujo se
direktnje, direktny
diskutěrowař, diskutěrujo
dłujki, dłujko
dłymoki, dłymoko
do
dobry żeń
dobyř, dobydnjo
docakař, docakajo
docełego
dochod
docyniř, docynijo
dodank
dojř, doj
dojřpiř, dojřpijo
do kusow
dolnoserbski
dołojce
dom
doma
domacny
domcyk
domownja
doněnta
dopołdnja
dopomnjeř se, dopomnjejo se
doprědka
dorosćony
dosegař, dosega
dostař, dostanjo
dowjařć, dowježo
dowol
dowolař

czytelnik
czytać

dalia
daleki, daleko
luneta, lornetka
podarunek
datować
njedawno
dawno
musieć, mieć
mam, muszę, powinienem
deska
demonstrować
dobrze
pomyślność
deszcz
deszczowy
padać (deszcz)
bezpośrednio, bezpośredni
dyskutować
długi, długo
głęboki, głęboko
do
dzień dobry
zwyciężyć, wygrać
doczekać
w ogóle
dochód
zrobić, wykończyć
dodatek
doić
osiągnąć
zepsuty
dolnołużycki
na dole
dom
w domu
domowy
domek
ojczyzna, strony rodzinne
dotychczas
przed południem
pamiętać
naprzód
dorosły
wystarczyć
dostać, otrzymać
doprowadzić, zaprowadzić
urlop
wczasowicz, urlopowicz

dowólność
 dozdraś, dozdrajajo
 dożywjenje
 drastwa
 drěmak
 drěš, drějo
 drěš se, źerjo se
 drjewjany
 drjewo
 drobny
 droga
 drogowanje
 drošany
 drot
 drugi
 dub
 dubowy
 duch
 ducy
 dujarski
 duša
 dušepastyř
 dwažasća
 dwěscě
 dwojorěčnosť
 dwórnišćo
 dyla
 dypk
 dypkowny, dypkownje

e

eksistenca

f

familija
 farař
 felowaś, felujo
 fidle (plt.)
 filet
 flak
 flaška
 fryšny, fryšnje
 futer

g

ga
 gaby
 gadowaty
 gałuz
 ganjaś, ganja
 gano
 garaža

zezwoleńie
 dojrzeć
 przeżycie, zdarzenie
 ubiór, strój
 marzyciel
 ździerać
 krzyczeć, drzeć się
 drewniany
 drzewo
 drobny
 ulica, droga, szosa
 wędrówka
 druciany
 drut
 drugi, inny
 dąb
 dębowy
 duch
 w drodze
 dęty
 dusza; też: prysznic
 duszpasterz
 dwadzieścia
 dwieście
 dwujęzyczność
 dworzec
 koper
 kropka, punkt
 punktualny, punktualnie

istnienie

rodzina
 pastor, ksiądz
 brakować
 skrzypce
 filet, polędwica
 plama, łatka
 butelka
 świeży, świeżo
 pokarm

kiedy
 gdyby
 trujący
 gałąź
 ganiać, biegać
 niedawno
 garaż

gat	staw
generacija	pokolenie
gibanje	ruch
gibaš (se), gibjo (se)	ruszać (się)
ginuš, ginjo	ginać
gjarđy, gjarže	dumny, dumnie
gladiola	gladiola, mieczyk
glědadło	zwierciadło, lustro
glědaš, glěda	patrzeć
glucny, glucnje	szczęśliwy, szczęśliwie
gluka	szczęście
glukužycenje	gratulacja
gładki, gładko	śliski, gładki, ślisko
głažany	szklany
głažk	szklanka, szkło, słoik, kieliszek
głosny, głośnje	głośny, głośno
głosowaš, głośujo	głosować
głowa	głowa
głowny, głownje	główny, głównie
głuposć	głupota
głupy, głupje	głupi, głupio
gnaš, ženjo	biec, pędzić
gnězdo	gniazdo
gniłosć	zgnilizna
gniły	leniwy
gniš, gnijo	gnić
gniwaš se, gniwa se	gniewać się, denerwować się
gnoj	nawóz, gnój
gnojš, gnoj	nawozić, gnoić
gódaš, góda	zgadywać
gódnota	wartość
gódownica	gwiazdka
gódowny	gwiazdkowy
gójc	lekarz
gójcowka	lekarka
gójš, gój	goić, leczyć
góla	las
gólc	chłopiec
góleši	dwójce dzieci
gólka	lasek
gólnik	leśniczy
gólnistwo	leśnictwo
gołub	gołąb
góntwař	myśliwy
góra	góra
górzej, górzejce	do góry, na górze
górzejstawanie	zmartwychwstanie
góрка	ogórek, pagórek
górski	górski
górucy, góruco	gorący, gorąco
gósc	gość
góspoza	gospodyni

gótowaś, gótujo
 gożeś se, góži se
 gożina
 grab
 grabje (plt.)
 grajař
 grajkanišćo
 grajkaś, grajka
 grańkaty
 graś, grajo
 graśe
 gratulacije
 gratulěrowaś, gratulěrujo
 grib
 grobla
 grod
 Grodkojski
 gromaże
 groniś (se), groni (se)
 groź
 grozeczy
 gryzaś, gryžo
 guba
 gubka
 gumno
 gus
 guska
 guslowarski
 gwězda
 gymnazium

h

hajtko
 hejduša
 hendryška
 historija
 historiski
 how
 howacej
 hymna
 hynacej, hynakšy
 hyšći
 hyś, zo

i

insekt
 Italska

j

jabłucyna
 jabłuko
 jabrikaty

robić
 nadawać się, pasować
 godzina
 grab
 grabie
 grac, zawodnik
 plac zabaw (dzieci)
 bawić się (dzieci)
 gronowaty
 grać
 igrzysko, mecz
 życzenia
 gratulować
 grzyb
 strumyk, rów, fosa, kanał
 zamek, pałac
 Grodecki
 wspólnie, razem
 powiedzieć, nazywać się
 obora, chlew
 zagrażający
 obgryzać
 usta
 buzia
 ogródek
 gęś
 bułka
 czarodziejski
 gwiazda
 gimnazjum

kotek
 gryka
 porzeczka
 przygoda
 historyczny
 tu, tutaj
 w przeciwnym razie
 hymn
 inaczej, inny
 jeszcze
 iść

owad
 Włochy

jabłoń
 jabłko
 drabiniasty

jacmień
 jadnotny
 jadnučki
 jagar
 jagnjetko
 jajko
 janaška
 jano
 jaskolicka
 jatšownica
 jatšowny
 jatšy
 jazoro, jazor
 jažykojty
 jedła
 jeglinowy bom
 jerjebina
 jesća (plt)
 jěsny, jěsno
 jěśc, jě
 jěšnica
 jěš, jěžo
 jězdziš, jězdzi
 jěžarnja
 jubilej
 juška
 južo

k

kacka
 kafej
 kał
 kak, kaka
 kakaw
 kaki
 kalendar
 kalk
 kamjeń
 Kamjeńc
 kana
 kantorka
 kapała
 karpa
 kasa
 kastanija
 kaščaty
 kaščik
 kazaś, kažo
 kazń
 kazyś, kazy
 keń, krick
 kino

jęczmień
 jednolity
 jedyny
 myśliwy
 jagnjatkó
 jajko
 porzeczka
 tylko
 jaskółka
 niedziela wielkanocna
 wielkanocny
 Wielkanoc
 jezioro
 jezykaty
 jodła
 drzewo iglaste
 jarzębina
 kuchenka
 wczesny, wczesnie
 jeść
 kiełbasa
 jechać
 jezdziś
 stołówka
 jubileusz
 sos
 już

kaczka
 kawa
 kapusta
 jak, jaka
 kakao
 jaki
 kalendarz
 wapno
 kamień
 Kamjeńc (miasto)
 dzban
 kierowniczká chóru
 orkiestra
 karp
 kasa
 kasztan
 skrzynkowy
 skrzynka, kratka
 nakazać, zapraszać
 ustawa
 psuć
 krzak, krzew
 kino

kisała wišnina
 kisały, kisało
 kiwaś, kiwa
 kjarchob
 kjarcma
 kjarcmař
 kjarcmarka
 kjarcmarski
 kjarl
 kjarliž
 klapnuś, klapnjo
 klej
 klěb
 klěś, klějo
 klon
 klubownja
 kluc
 kłaść, kłažo
 kłobyk
 kłojś, kłoj
 kłosk
 kmótš
 kmótša
 kněni
 kněz
 kněžk
 kněžna
 knigłownik
 knigły(plt.)
 kołac
 koło
 kócka
 kokoś
 kokot
 kólasko
 kólaso
 kólasowař
 koleje
 kólono
 kólnja
 kolonist
 komora
 komponist
 kón
 kónc
 kopaś, kopjo
 kopica
 kopje
 kopr
 kópsiwa
 kórbik
 korta, kortka

wišnia (drzewo)
 kwaśny, kwaśnie
 kiwać, machać ręką
 cmentarz
 gospoda, karczma
 gospodarz w gospodzie
 gospodyni w gospodzie
 restauracyjny
 chłopak
 śpiew liturgiczny
 klepnąć
 łubin
 chleb
 kiełkować
 klon
 świetlica
 klucz
 kłaść
 kapelusz
 kłuć, rozszczepiać
 kłosek
 ojciec chrzestny
 matka chrzestna
 pani
 pan
 panicz
 panna
 bibliotekarz
 książka
 podłużny placek
 koło
 kotka
 kura
 kogut
 kołowrotek
 rower
 rowerzysta
 tory, koleiny
 kolano
 szopa
 osadnik
 pokój, izba, komora
 kompozytor
 koń
 koniec
 kopać
 mnóstwo
 oszczep, lanca
 koper
 pokrzywa
 koszyk
 pocztówka

kósa	kosa
kóstka	kostka
kóšula	spódnica
kótary, -a, -e	który, -a, -e
kowaś, kowa	kuć
kóza	koza
kóža	skóra
kózyny	kozi
kradny, dokradnje	ścisły, ściśle
kradosćiwy, kradosćiwje	sumienny sumiennie
kraj	kraj
krajny	krajowy
kralowka	królowa
krick	krzak, krzew
krjate boby	fasola niska
krjaty	krzaczasty
krowa	krowa
krowjecy	krowi
kšadnuś, kšadnjo	kraść
kšajaś, kšajo	krajać, ciąć (nożem)
kšoma	krawędź, peryferia
kšuścyna	grusza (drzewo)
kšuty, kšuśe	trwały, twardy, trwale
kšyty	pokryty, kryta
kšywo	dach
kšesćijan	chrześcijanin
kšěn	chrzan
kšěś, co	chcieć
kšicowaś se, kšicujo se	krzyżować się
kšiwda	krzywda
ku	do, w kierunku do
kubłaś, kublo	hodować, kształcić
kubło	majątek
kuchnja	kuchnia
kukawa	kukułka
kulawa	brukiew
kulka	ziemniak, kulka
ku mnjo	do mnie
kumpan	kolega
kumpanka	koleżanka
kumštny	sztuczny
kupa	wyspa
kupadło	łazienka
kupaś (se), kupa (se)	kapać (się)
kupc	kupiec
kupka	zespół, grupa
kupnica	dom handlowy
kupowař	klient,
kupowarka	klientka
kuriś, kuri	palić
kurjenje	palenie
kurjetko	kurka

kusk
kuzina
kuželka
kuždy, -a, -e
kwětk
kwětkowy
kwětkowy kał
kwisć, kwišo
kwišina
kwiśonka

I

lajski
lan
lany
lapa
late zelezo
lažaś, laży
lažčejšy
lažki, lažko
lešeś, leši
lěbda
lěc
lěcrownož
lěgwo
lěpjej
lěpšy
lěs
lěsny pcołkar
lěška
lěše
lěšojski
lětadło
lětaś, lěta
lětnik
lětny cas
lěto
lětosa
lěttowzynt
lětzasetk
lěwy
lichotny, lichotnje
licyś, licy
limonada
lineal
lipa
lipk
list
listar
listowa wobalka
listowa znamka
listowy bom

kawałek
kuzynka
kądziel
každy, -a, -e
kwiat
kwiatowy
kalafior
kwitnać
koniczyna
kwiatek

amatorski
len
lniany
chustka na głowę (strój)
żelazo lane
leżeć
łatwiejszy, lżejszy
lekki, lekko, łatwo
lecieć
ledwie
czy
chociaż
obóz
lepiej
lepszy
las
bartnik
grządka
lato
letni
samolot
latać
rocznik
pora roku
rok
w tym roku
tysiąclecie
dziesięciolecie
lewy
wolny, swobodnie
liczyć
lemoniada
linijka
lipa
klej
list, listowie
listonosz
koperta
zaczek pocztowy
drzewo liściaste

liška
 lod
 loda
 lodzymny
 Lubijska góra
 Lubin
 Lubnjow
 lubosć
 lubosny, lubosnje
 lubowař
 lubowaś, lubujo
 luby, lubo
 lud
 ludstwo
 lupina
 luštny, luštnje
 luže

ł

łacny
 łamk
 łapanje
 łapanje kokota
 łapaś, łapjo
 ławka
 łdgaś, łdžo
 Łobjo
 łoboda
 łojś, łoj
 łoński
 łopata
 łopjeno
 łupinaty
 łuža
 Łużyca
 łżyca

m

majs
 mak
 makojca
 malina
 malsny, malsnje
 mało, mały
 mama
 mamina rěc
 małżeństwo
 maś
 marchwey
 margarina
 mark
 markgroba

lis
 lód, lody
 sklep
 lodowaty
 Góra Lubijska
 Lubin (miasto)
 Lubnjow (miasto)
 miłość
 miły, godny miłości, miło
 miłośnik
 kochać
 miły, miło
 lud, naród
 narodowość
 łubin
 wesoły, wesoło
 ludzie

spragniony
 ułamek
 chwytanie, łapanie
 łapanie koguta
 łapać, chwytać
 ławka
 kłamać
 Łaba
 lebioda
 łowić
 zeszłoroczny
 łopata
 liść
 łupinowy
 kałuża
 Łużyce
 łyżka

kukurydza
 mak
 kwiat maku
 malina
 szybki, szybko
 mało, mały
 mamusia
 język ojczysty
 małżeństwo
 matka
 marchew
 margaryna
 targ
 margrabia

marmelada	marmolada
marznuš, marznjo	marznąć
mašizna	materiał
Mato	Mateusz
mazany	brudny
mejstar	majster
mě	imię; nazwisko, nazwa
měch	wór, worek
měki	mięki
měnjenje	zdanie
měr	spokój, pokój
měrc	marzec
měrnny, měrniwy	spokojny
měšćański	miejski
měso	mięso
město	miasto
měšack	woreczek
měšańca	mieszanina
měšaš, měša	mieszać
měš, ma	mieć
Měto	Marcin
mězga	sok
mjac	miecz
mjetwej	mięta
mjetwjowy	miętowy
mjenaš, mjena	wyzywać, karcieć
mjenjejgódny	mniej wartościowy
mjeňšy	mniejszy
mjud	miód
mjudownikarstwo	miodownictwo
mlinc	placek, naleśnik
mloko	mleko
młodostny	młodociany
młogi	niejeden
młóžeńc	młodzieniec
młóžinski	młodzieżowy
młynik	młynarz
móc, móžo	móc
mócnny, mócnje	silny, silnie
modelowy	modelowy, wzorowy
modrac	bławatek
modry	niebieski
mój, mója, mójo	mój, moja, moje
mokšy	mokry
mólař	malarz
mólowanje	malowanie
mólowaš, mólujo	malować
moped	motorower
mórjo	morze
móst	most, wiadukt
móšynka	portmonetka
móžnosť	możliwość

mrojs se, mroj se
 mrokawa
 mroz
 mucha
 mucny
 mudry
 muka
 murja
 murjowany
 muski
 mustwo
 muzika
 mydło
 mysl
 myśliś, myśli
 myš
 myś (se), myjo (se)

n

na
 nabóžninski
 nabraś, nabjerjo
 nachwatki
 nacyniś, nacynijo
 nadawk
 nadrobiś, nadrobijo
 nadrobnje
 nadrobnny
 nagi
 nagrabnny
 najšpa
 nakósny
 nakupowanje
 nakupowaś, nakupujo
 nalchenk
 nalětnik
 nalětny
 nalěto, nalěse
 nalipaś, nalipjo
 nałog
 nałożowaś, nałożujo
 namacaś, namacajo
 namazaś, namažo
 namóc
 namša
 nan
 nanosyś, nanosy
 napinanje
 napłošeń
 napoł
 napšeśiwo
 naraženje

mrowić się, roić się
 chmura
 mróz
 mucha
 zmęczony
 mądry
 mąka
 mur
 murowany
 mężczyzna
 drużyna
 muzyka
 mydło
 myśl
 myśleć
 mysz
 myć (się)

na
 religijny
 nabrać
 szybko
 wyrządzić
 zadanie
 nakruszyć
 detalicznie, szczegółowo
 szczegółowy
 nagi
 chciwy
 poddasze
 pochyły
 zakupy
 robić zakupy
 goździk
 miesiąc marzec
 wiosenny
 wiosna
 nakleić
 zwyczaj, tradycja
 stosować
 namoczyć
 nasmarować
 przemoc
 nabożeństwo, msza
 ojciec
 nanosić
 wysiłek
 na ukos
 o wpeł
 naprzeciw, naprzeciwko
 propozycja

narcisa
 narodninski
 nastajenje
 nastupaš, nastupa
 natron
 nawal
 nawdaš, nawdajo
 nawóžeń
 na zasejsłyšanje
 na zasejwiženje
 nazwucowaš, nazwucujo
 nažraš se, nažerjo se
 nažeja
 nažejaš se, nažeja se
 nažęłaš, nažęłajo
 ned
 nejbogatszy
 nejlubjej
 nejlubosnjej
 nejpjerwej
 nejważnjejšy
 nejwęcej
 nejwuznamnjejšy
 něco
 něga
 něgajšny
 někotary
 něnt, něnto, nět
 něži
 nichten, nicht
 Nimc
 nimjer
 Nimska
 nimski
 niski, nisko
 njasć, njaso
 njedowólony
 njedra
 njegluka
 njenažejucy
 njepiknuš, njepiknjo
 njepórěd
 njepśistupny
 njerěšny
 njewinowaty
 njewjesta
 njewomucny njewomucnje
 nježela
 noga
 nopawa
 nos
 nož

narcyz
 urodzinowy
 nastawienie
 odnosić się, dotyczyć
 natron
 natłok
 udzielić
 narzeczony, pan młody
 do usłyszenia
 do widzenia
 wyćwiczyć
 nażreć się
 nadzieja
 mieć nadzieję
 pracować, narobić, zrobić
 zaraz
 najbogatszy
 najchętniej
 najmilej
 najpierw
 najważniejszy
 najwięcej
 najznakomitszy
 coś
 kiedyś, dawniej
 dawny, przeszły, były
 niektóry
 teraz
 w przybliżeniu, około
 nikt
 Niemiec
 wiecznie
 Niemcy
 niemiecki
 niski, nisko
 nieść
 niedozwolony
 do diabła
 nieszczęście
 niespodzianie
 nie mruknąć
 nieporządek
 niedostępny
 brudny
 niewinny
 narzeczona, panna młoda
 wytrwały, wytrwale
 niedziela
 noga
 zółw
 nos
 nóż

nożyce (plt.)
nutś
nutśikach

nożyce
do wnętrza, do środka
wewnątrz

P

pacientka
padaś se, pada se
padnuś, padnjo
paket
pałkadło
pałkaś, pałco
pałkawa
pak
pakśik
paleńc
paliś, pali
papjera
paprjeńcarstwo
parkowanje
parlicka
part
partaja
paśc, paso
paslicki
pasta
pcoła, pcołka
pcołkarnja
pcołkarstwo
pěknj, pěknje
pěsk
pěskowaty
pěta
pilny, pilnje
piła
pisany
pisańske blido
pisaś, pišo
pisny
pišćałka
piś, pijo
piše
pitśku
piwnica
piwo
pjac, pjaco
pjaceń
pjakař
pjas
pjenjez
pjeńk
pjerinowy
pjerje

pacjentka
padać (deszcz)
paśc
paczka
proszek do prania
prać
pralka
jednak
paczka
wódka
palić
papier
piernikarstwo
parking
perełka
sposób, wzgląd
partia
paśc
pułapka
pasta
pszczoła
pasieka, pawilon pszczeli
pszczelarstwo
dzielny, dzielnie
piasek
piaszczysty
pięta
pracowity, pilnie
piła
kolorowy
biurko
pisać
pisemny
flet
pić
napój
troszeczkę
piwnica
piwo
piec
pieczeń
piekarz
pies
pieniądz
pień
z drobiu
pierze

pla
 plěš, plějo
 plon
 płakaś, płaco
 płaśc
 płaśiś, płaši
 płašizna
 płod
 płomje
 Płomje
 płonina
 płot
 pócarnawa
 póceraś, pócerajo
 pochadaś, pochada
 pódawk
 pódejspiwanje
 pódla
 pódlański
 pódług
 pódpěrowaś, pódpěrujo
 pódpisaś, pódpišo
 pódpódnjo
 pódpódnjowy
 pódpólnoc
 pódpólnocny
 pódrěmaś
 Podstupim
 pódwjacorny
 pódwóraś, pódwórajajo
 pódzajtšny
 pógibny pas
 pójědank
 policist
 poľlěto
 poľnolětny
 poľny
 poľožyś, poľožyjo
 pójś, pójžo
 pójź!
 pókład
 Pólak
 półaś, pólejo
 pólewanka
 póľěpšyś, póľěpšyjo
 pólo
 Pólska
 poľojca
 pomagaś, pomaga
 poměrnje
 pómjeniś, pómjenijo
 pómjenšowaś, pómjenšujo

u, koło
 pływac
 smok
 płakać
 płaszcz
 płacić
 cena
 owoc
 płomień
 Płomień (Płomyczek - czasopismo)
 płaszczyzna, powierzchnia
 płot, ogrodzenie
 pieczarka
 czerpać, nabrać, kozystać
 pochodzić
 wydarzenie
 podbój
 obok
 uboczny
 wzduż
 popierać, wspierać
 podpisać
 południe
 południowy
 północ
 północny
 podrzemać
 Poczdam
 zachodni
 zaorać
 wschodni
 przenośnik taśmowy
 zakąsek
 policjant
 półrocze
 pełnoletni
 pełny
 położyć
 pójść
 chodź!
 skarb
 Polak
 zalać
 zupa
 poprawić, ulepszyć
 pole
 Polska
 połowa
 pomagać
 stosunkowo
 nazwać
 zmniejszać

pomnik	pomnik
pomoc	pomoc
pomoc, pomóžo	pomóc
popajženstwo	niewola
pópšawem	właściwie
por	para
póraś se, póra se	udać się
pórěd	porządek
pórěžarnja	zakład remontowy
póromje	wobec
Pórynska	Nadrenia
pósejženje	posiedzenie
póslaś, póscelo	wysłać, posłać
póslužowaś, póslužujo	obsługiwać
póstola	łóżko
postowy kašćik	skrzynka pocztowa
póstrow	pozdrowienie
póstrowiś, póstrowijo	pozdrowić
póstupowanje	postępowanie
póstupowaś, póstupujo	postępować
pósypowanje	posypka, kruszonka
póškaś, póška	całować
póštapnuś, póštapnjo	źgnąć, ukłóć
pótakem	więc
pótrjeba	zapotrzebowanie
powědaś, powěda	mówić
powěsc	legenda
powjasć, pówježo	poprowadzić
powjesnuś, powjesnjo	zawiesić, powiesić
pówóženje	powódź
pózdze, pózdzej	późno, później
póznawaś, póznawajo	poznawać
pózny	późny
póžycyś, póžycyjo	pożyczyć
pradomownja	praojczyzna
prědownik	przodek
prjatkowaś, prjatkuj	wygłaszać kazanie
proch	kurz, proszek
procowař	działacz
projś, proj	pruć
prozninski	wakacyjny
prozniny (plt.)	wakacje, ferie
prozny	pusty
pšawo	prawo
pšawopis	ortografia
pšec	precz
pšenica	pszenica
pšeniczny	pszeniczny
pšosař	żebrak
pšosyś, pšosy	prosić
pšuski	pruski
pšecej	zawsze

pšedany	sprzedany
pšedawarka	sprzedawczyni
pšedgódowny	przedświąteczny
pšedmě	imię
pšednjasc, pšednjaso	recytować
pšednosk	wykład
pšednosowař	wykładowca
pšednosowaš, pšednosujo	wykładać, referować
pšedsłowo	przedmowa
pšedsedař	prezes, przewodniczący
pšedstajenje	prezentacja
pšedstajiš se, pšedstajijo se	przedstawić się
pšeměniš, pšeměnijo	zamienić
pšemyslowaš, pšemyslujo	rozważać, zastanawiać się
pšepowědaš, pšepowědajo	omówić
pšeprowowaš, pšeprowujo	przebadać
pšepšosyš, pšepšosyjo	zaprosić
pšepytowanje	egzamin
pšeskjaržony	oskarżony
pšestajiš, pšestajijo	przetłumaczyć
pšestaš, pšestanjo	przestać
pšestawka	przerwa
pšestrěň	powierzchnia
pšestupjenje	przestępstwo
pšestupne lěto	rok przestępny
pšetraš, pšetrajo	przetrwąć
pšewinuš, pšewinjo	pokonać
pšešěg	korowód
pšešěgnuš, pšešěgnjo	przeprowadzić się
pšešiwo	przeciw
pšewódnik	towarzysz
pšewóžař	towarzysz
pšewzeš, pšewzejo	przejąć
pšez	przez
pšežywjenje	przetrwanie
pšěgaš, pšěga	zaprzęgać
pšěšć, pšěžo	prząść
pšěza	przędzalnia
pši	przy
pšibytność	teraźniejszość
pšichadaš, pšichada	przychodzić
pšichod	przyszłość
pšichylony	przychylny, łaskawy
pšiglědowař	widz, kibic
pšignaš, pšišenjo	przypędzić
pšijašel	przyjaciół, kolega
pšijašelka	przyjaciółka, koleżanka
pšijazny	uprzejmy, miły, przyjazny
pšijmowanje	przyjęcie, odbiór
pšijmowaš, pšijmujo	przyjmować, odbierać
pšikład	przykład
pšilubiš, pšilubijo	przrzec

pšínjasć, pšínjaso
 pšínosowaś, pšínosujo
 pšípasaś, pšípasajo
 pšípisaś, pšípišo
 pšípódla
 pšípołožyś, pšípołožyjo
 pšípómagaś, pšípómagajo
 pšípówěsyś, pšípówěsyjo
 pšípóznaty
 pšíroda
 pšírodny
 pšíšluchar
 pšíšlušaś, pšíšlušajo
 pšísamem
 pšístajis, pšístajijo
 pšíswójenje
 pšíswójs se, pšíswój
 pšíš, pšízo
 pšíšěgnuś, pšíšěgnjo
 pšíwóstšis, pšíwóstšijo
 pšíwuknuś, pšíwuknjo
 pšíwześ, pšíwzejo
 pšízamknuś, pšízamknjo
 pšízemiś, pšízemijo
 ptaškowy
 puding
 Pückler
 pupk
 pupka
 pyšny
 pytaś, pyta

r

rad, rady, raži
 radijo
 radiska
 radnica
 radny
 raj
 ramje
 rano
 rejowař
 rejowaś, rejujo
 rejtař
 rejtowaś, rejtujo
 renta
 rentnař
 rěc
 rěcnik
 rěd
 rědki, rědko
 rědnjejšy

przynieść
 przyczyniać się
 załožyc pas
 dopisać
 nadto, obok tego
 dołožyc
 przyczynić się
 przywiesić
 uznany
 przyroda
 naturalny
 słuchacz
 należeć do
 niemal, prawie
 zaangażować, zatrudnić
 przywłaszczenie
 przyswoić sobie
 przyjść
 przyciągnąć
 zaostrzyć
 przynauczyć się
 przyjąć
 przyłączyć
 wylądować
 ptasi
 budyń
 Pückler (nazwisko)
 pąk, pączek
 lalka
 ozdobny
 szukać

chętnie
 odbiornik radiowy
 rzodkiewka
 ratusz
 znaczny
 raj
 ramię
 wcześniej
 tancerz
 tańczyć
 jeździec
 jechać konno
 renta, emerytura
 emeryt, rencista
 język
 adwokat
 rząd
 rzadki, rzadko
 piękniejszy

rědnosć	piękność, uroda
rědny, rědnje	ładny, piękny, ładnie
rědowniski	klasowy
rědownja	klasa szkolna
rěka	rzeka
rěpa	burak pastewny
rěpik	rzepak
rěpka	rzepa zwykła
rězaś, rěžo	rznąć (piłą), piłować
rjaschen	brzoskwinia
rjeśaz, rjeśazk	łańcuch, łańcuszek
robinija	robinia
rojś se, roj se	roić się
rola	rola
rolnikar	rolnik
rolnikarstwo	rolnictwo
rosć, rosćo	rosnąć
rostlina	roślina
row	grób
rowno	właśnie teraz
rownopšawny	równouprawniony
rowno tak	tak samo
rozbiś, rozbijo	rozbić
rozbity	rozbity
rozbrojś, rozbroj	zmarnować
rozdźěl	różnica
rozdźelowaś, rozdźeluju	porozdzielać
rozeznawaś se, rozeznawa se	różnić się
rozgłos	radio
rozglědny	widokowy
rozgórjony	rozgniewany
rozgraniaś se, rozgranja se	rozmawiać
rozgrono	rozmowa
rozksąjaś, rozksąjo	rozkroić
rozměš, rozmějo	rozumieć
roznogaśiś se, roznogaśijo se	rozgałęzić się
roznogowaś se, roznoguju se	rozgałęziać się
rozpadany	rozwalony
rozpalenje	namiętność
rozsuziś se, rozsuzijo se	zdecydować się
rozswětłarski	oświeceniowy
roztajaś, roztajo	roztopić
roztyła	od siebie
rozuś (se), rozujo (se)	zdjąć (z nóg)
rozuwaś, rozuwa	zdejmować (z nóg)
rozymny, rozymnje	rozsądny, rozsądnie
rozynki	rodzynki
rozžognowaś se, rozžognuju se	pożegnać się, zegnać się
roža	róża
rožk	róg
rožeś, roži	lubić
rucnikar	rzemieślnik

rucnikarstwo
 ruka
 rumność
 rybań
 rybarstwo
 ryś se, ryjo se
 ryśań

s

sad
 sada
 sadowy
 sajzaś, sajža
 salat
 samostatny
 samski
 sanatorij
 sańki
 sarna
 schadowaś se, schadujo se
 schajžanje
 schow
 schowaś, schowajo
 schyliś se, schylijo se
 sćažka
 ścerniščo
 scěna
 scogno
 seck
 sedaś, seda
 sednuś se, sednjo se
 sedym
 sejžeś, sejži
 seno
 Serb
 Serbowka
 serbščina
 serbski
 serbstwo
 seś, sejo
 skazyś, skazyjo
 skiba
 składowaś, składujo
 skludny
 skócyś, skócyjo
 skomužiś se, skomužijo se
 skócnje
 skóro
 slědk
 slědny
 slinik
 slěpy

rzemiosło
 ręka
 pomieszczenie
 rybak
 rybołówstwo
 ryczeć
 rycerz, bohater

 owoce
 zdanie
 owocowy
 zasadzać, sadzić
 sałata
 samodzielny
 ten sam
 sanatorium
 sanki
 sarna
 gromadzić się, schodzić się
 wschód (słońca)
 kryjówka
 ukryć
 uchylić się
 ścieżka
 ściernisko
 ściana
 szynka
 żniwiarz
 przesiadywać, siadać
 usiąść
 siedem
 siedzieć
 siano
 Łuzyczanin
 Łuzyczanka
 język łużycki
 łużycki
 łużyckość
 siać
 zepsuć
 kromka chleba
 układać
 spokojny, łagodny
 skoczyć
 spóźnić się
 w końcu, wreszcie
 niebawem
 z powrotem
 ostatni
 ślimak
 ślepy

slěwcyňa	śliwa (drzewo)
slěženje	badanie
slězny	tylny
slězy	za, w tyle
slobrany	srebrny
słaś, sćelo	posyłać
sławny	słynny
słodki	słodki
słodny	smaczny
słomjany	słomiany
Słowjan	Słowianin
słowoskład	słownictwo, zasób słów
słuchaś, słucha	słuchać
słušaś, słuša	należec
służba	służba, dyżur
służyś, służy	służyć
słyńco	słońce
słynicka, słynjaška	truskawka
smarclaty	ospały
směś, smějo	śmieć
směr	kierunek
smjejkaś se, smjejka se	uśmiechać się
smjerś	śmierć
smjerżeś, smjerzi	śmierdzieć
smužka	linia
smykaś se, smyka se	ślizgać się
snědanje	śniadanie
sněg	śnieg
sněžynka	płatek śniegu
sobota	sobota
sobuzěłaśer	współpracownik
sol	sól
sorta	gatunek
sotša	siostra
spalěr	szpaler
spańska spa	sypialnia
spaś, spi	spać
specialność	osobliwość
spinat	szpinak
spěšnik	pociąg pośpieszny
spisowaśel	pisarz
spiw	pieśń, piosenka
spiwar	śpiewak
spiwajucy	śpiewając
spywaś, spiwa	śpiewać
spiwna kupka	zespół śpiewaczy
spižarnja	spizarnia
spižka	szafa
spódobaś se, spódoba se	podobać się
spokojnje	spokojnie
spokojom	zadowolony
spominaś, spomina	wspominać, przypominać sobie

spómóžnje
 społniś, społnijo
 sportnišćo
 spšawny
 spuściś se, spuścijo se
 spšijašelony
 srědk
 srježišćo
 srježny
 sromaś se, sroma se
 sromota
 srowatka
 stanuś, stanjo
 stara maś
 Stare wiki
 starjejšej (dual)
 starka
 starki
 starościś se, starości se
 starosta
 stary
 staś se, stanjo se
 staśan
 statk
 statkowaś, statkujo
 stawaś, stawa
 stawaś se, stawa se
 stawizny
 stawnje
 stog
 stojaś, stoj
 stojnišćo
 stolěše
 stotysac
 strona
 strowje, strowość
 stšělanje
 stšěliś, stšělijo
 studentski dom
 studěrowaś, studěrujo
 studnja
 stupaś, stupa
 stupnica
 stwórtk
 styri
 suchy, sucho
 sudnik
 suknja
 surowy, surowo
 suś
 sused
 susedka

pomyslnie
 dokonać, spełnić
 boisko sportowe
 sprawiedliwy, szczery
 polegać
 zaprzyjaźniony
 środek
 środek, centrum
 przeciętny
 wstydzic się
 wstyd
 maślanka
 wstać
 babcia
 Stary Rynek
 rodzice
 staruszka, babcia
 staruszek, dziadek
 troszczyć się
 starosta
 stary
 zdarzyć się, stać się
 obywatel
 czyn
 działać, uczynić
 wstawać, stawać
 zdarzać się, dziać się
 historia
 stale
 stóg siana
 stać
 stanowisko
 stulecie
 sto tysięcy
 stronnictwo, partia
 zdrowie
 strzelanie
 strzelić
 dom akademicki
 studiować
 studnia
 kroczyć, iść pod górę
 schody
 czwartek
 cztery
 suchy, sucho
 sędzia
 sukienka
 surowy, surowo
 susza
 sąsiad
 sąsiadka

susedny
 susedowy
 susedstwo
 sušyś, sušy
 swajźba
 swinja
 swinjecy
 swěśiś, swěši
 swětki (plt.)
 swětły
 swětნიწó
 swětocnje
 swěžen
 swěžeński
 swójski
 swójźba
 swójźbny
 syłojk
 syn
 sypaś, sypjo
 syrotka

š

šach
 šef
 šepnuś, šepnjo
 škla
 šklicka
 škóda
 škrabanje
 škrěś, škrějo
 škrěś se, škrějo se
 škrjok
 šlodań, šlodarka
 šnycel
 šokolada
 šołta
 šołtowka
 Špańska
 špatny, špatnje
 štapadło
 štapaty
 štrofa
 štucka
 šula
 šulski
 šulstwo
 šyja
 šykowny
 šyroki šyroko
 šyška

šasedni
 šasedzki
 šasedztwo
 suszyć
 wesele, ślub
 świna
 wieprzowy
 świecić, obchodzić święto
 Zielone Świątki
 jasny
 wszechświat
 uroczyście
 święto
 świąteczny
 własny
 pokrewieństwo
 krewny
 słowik
 syn
 sypać
 bratek

szachy
 szef
 szepnać
 miska
 miseczka
 szkoda
 skrobanie
 topić, roztopić
 szaleć
 świerk
 krawiec, krawcowa
 sznycel
 czekolada
 sołtys, burmistrz
 burmistrzyni
 Hiszpania
 kiepski, zły; kiepsko
 żądło
 kolczasty
 kara
 wiersz, piosenka, zwrotka
 szkoła
 szkolny
 szkolnictwo
 szyja, gardło
 zręczny
 szeroki, szeroko
 szyszka

ś

śańki
 śele
 śernjowka
 Śichy pětĥ
 šěg
 šěgnuś, šěgnjo
 šěło
 šěsto
 šipka
 šipkowy
 šis
 šišćarnja
 šišćas, šišći
 šopłota
 šopły, šopło
 šota
 špa

cienki, chudy
 ciełę
 jeżyna
 Wielki Piątek
 pociąg, korowód
 ciągnąć
 ciało
 ciasto
 głóg
 głogowy
 cis
 drukarnia
 drukować, pchać
 ciepło
 ciepły, ciepło
 ciocia
 pokój

t

talań
 taska
 tedij
 tej
 tejerownosći
 teke
 tekst
 telewizor
 telik
 tema
 terasa
 tergaś, terga
 tłusty
 toboła
 tofla
 togodla
 tomata
 topjarnja
 topoł
 torm
 trajda
 trajdowy
 tramwajka
 trjebaś, trjeba
 trjebiś, trjebi
 tšach
 tšašny, tšašnje
 tšašyś se, tšašy se
 tšawa
 tšawnik
 tšocho
 tšocho

talerz
 filizanka
 miś
 herbata
 nawzajem
 teź, takže
 tekst
 telewizor
 tyle
 temat
 taras
 rwać
 gruby
 torba, teczka
 tablica, tabliczka
 dlatego
 pomidor
 kotłownia
 topola
 wieża
 zbožo
 zbożowy
 tramwaj
 potrzebować
 karczować
 strach
 straszny, niebezpieczny, strasznie
 straszyc
 trawa
 trawnik
 tłum, mnóstwo
 trochę

tšojenje
 tšojš, tšoj
 tšojš se, tšoj se
 tšuga
 tšugany
 tšugaš, tšuga
 tubak
 tucny
 tulpa
 tuni, tunjo
 tupy
 turkojski baz
 tutawka
 tužny, tužnje
 twardy, twardo
 twarjenje
 twarog
 twarožk
 twój, twója, twójo
 twóriš, twóri
 tyckate boby
 tyckaty
 tykańc
 tyknuš, tyknjo
 tyżeń

w

waga
 ważyš, waży
 włocyš, włocy
 włos
 walkowanie
 waniljowy
 wariš, wari
 warnowaš, warnujo
 wašnja
 waza
 ważny
 ważyš, waży
 wejsny
 wen
 weto
 węc
 węcuj
 wěda
 wěnk
 wěra
 wěrcowany
 wěriš, wěri
 wěrnno (adw.)
 wěrnosc
 wěśc

wydarzenie, zdarzenie
 stroić, przyrządzać
 zdarzać się
 potok, kanał
 strugany
 strugać, obierać
 tytoń
 tłusty
 tulipan
 tani, tanio
 tępy
 bez turecki
 torebka papierowa
 smutny, smutnie
 twardy, twardo
 budynek
 ser biały, twaróg
 ser
 twój, twoja, twoje
 tworzyć
 fasola wysoka
 tyczkowy
 ciasto
 włożyć
 tydzień

waga
 ważyć
 bronować
 włos
 wałkowanie (zabawa dziecięca)
 waniliowy
 gotować
 trwać
 sposób
 wazon
 ważny
 ważyć
 wiejski
 na zewnątrz
 jednakże
 rzecz
 więcej, bardziej
 wiedza
 wianek
 wiara
 przyprawiany korzeniami
 wierzyć
 prawda
 prawda
 wieść

wěšće	na pewno
wěstosć	pewność
wěsty	pewien, pewny
wěšty	większy
wěš, wěšyk	wiatr
wěšykowy	wiatrowy
wěšyna	większość
wěžeś, wě	wiedzieć
widły (plt.)	widły
widlicki (plt.)	widelec
wikowař	handlarz
winowy	winny
wiś (se), wijo (se)	wić, kręcić się
wisaś, wisy	wisieć
wišnina	wiśnia, czereśnia (drzewo)
witamin	witamina
witaś, wita	przywitać
witše	jutro
wižeś, wiži	widzieć, zobaczyć
wjacor	wieczór
wjas	wieś
wjasć, wježo	prowadzić
wjasele	uciecha, radość
wjaseliś se, wjaseli se	cieszyć się
wjasoły, wjasole	wesoły, wesoło
wjednica	kierownicza
wjednik	kierownik
wjedro	pogoda
wjele	dużo
wjele?	ile?
wjelgin	bardzo
wjeliki	wielki, duży
wjerašk	wierzchołek
wjerba	wierzba
wjerch	książę
wliw	wpływ
wobchadny	komunikacyjny
wobdarjenje	uzdolnienie
woběliš, woběljijo	obłąpić
wobgrozony	zagrożony
wobjadny	zgodny
wobjed	obiad
wobjedowaś, wobjedujo	jeść obiad
wobkněžyś, wobkněžyjo	opanować
woblacenje	ubiór
woblacony	ubrany
woblak	ubranie, garnitur
woblekaś, wobleka	ubierać
wobłuk	zakres
wobogaśiś, wobogašijo	wzbogacić
woboraś se, wobora se	bronić się
wobrada	niespodzianka

wobraz
 wobspomnjeś, wobspomnjejo
 wobspomnješe
 wobstarany
 wobstaraś, wobstarajo
 wobstatk
 wobstojaś, wobstoj
 wobšyrny, wobšyrnje
 wobšěžny
 wobwěściś, wobwěścijo
 wobwod
 wobydlać
 wobžęłaś, wobžęłajo
 wobžęliš se, wobžęłijo se
 wobžęlnik
 wobzamknuś, wobzamknjo
 wobznaniś, wobznanijo
 wócakowaś, wócakujo
 wócko
 wócyniś, wócynijo
 wóda
 wódaś, wódajo
 wódaše
 wódowód
 wódychanje
 wogeń
 woględaś, woględajo
 wójak
 wójca
 wójna
 wójowaś, wójujo
 wokno
 wokoło
 wokolina
 wokrejs
 wóla
 wólažcenje
 wólažcyś, wólažcyjo
 wólej
 wóliś
 wólša
 woł
 wołoj
 wołojnik
 womjelknuś, womjelknjo
 wónjaś, wónja
 wósc
 wopłoženje
 wopacny
 wopak
 woplęwaś, woplęwajo
 wópsimjeś, wópsimjejo

obraz
 zapamiętać
 wspomnienie
 zadbany
 załatwić
 składnik
 istnieć, trwać, składać się
 rozległy, obszerny, obszernie
 uciążliwy
 potwierdzić
 okręg
 mieszkaniac
 opracować, obrabiać
 uczestniczyć
 uczestnik
 uchwaliś
 poświadczyć
 oczekiwać
 oko
 otworzyć
 woda
 wybaczyć
 wybaczenie
 wodociąg
 wypoczynek, rekreacja
 ogień
 odwiedzić
 żołnierz
 owca
 wojna
 walczyć
 okno
 około, wokół
 otoczenie
 powiat
 wola
 ułatwienie
 ułatwić
 olej
 wybrać,
 olsza
 wół
 ołów
 ołówek
 umilknać
 pachnąć, śmierdzieć
 przodek
 zapylenie
 niewłaściwy
 źle, błędnie
 pielęgnować, zajmować się, kultywować
 zawierać

wópšašaś se, wópšašajo se
 wopšawdu
 wopytowaś, wopytujo
 wóra
 wordowaś, wordujo
 wórjeh
 wósada
 wósadny dom
 wósebnosć
 wóset
 wóskowanje
 wósoba
 wósobina
 wósoliś, wósolijo
 wóspjetowaś, wóspjetujo
 wósrjejź
 wóstajis, wóstajijo
 wóstaś, wóstanjo
 wósud
 wósymstow
 wót
 wótcynjony
 wóteběraś, wóteběra
 wótedaś, wótedajo
 wótegrono
 wóteraz
 wótkładowaś, wótkładujo
 wótlaś, wótlejo
 wótměwaś se, wótměwajo
 wótnowotki
 wótnožka
 wótpaliś, wótpalijo
 wótpisowaś, wótpisujo
 wótpołodnja
 wótpócynk
 wótpóślańc
 wótpowědny
 wótrubaś, wótrubjo
 wótrumowaś, wótrumujo
 wóstarcyś, wóstarcyjo
 wóstojany
 wóťy, wóťse
 wóttam
 wótwenka
 wóťželenje
 wows
 wóz
 wózyk
 wóźjawiś, wóźjawijo
 wóźjawjenje
 wóźeca licha (postowa)
 wóźewaś, wóźewa

zapytać się
 naprawdę
 próbować
 towar
 zostać
 orzech
 gmina, osada, parafia
 dom parafialny
 właściwość
 oset
 woskowanie
 osoba
 osobowość
 osolić
 powtarzać
 pośrodku, wśród
 zostawić
 pozostać, zostać
 przeznaczenie, los
 osiemset
 od
 otwarty
 odbierać, zgarniać (zboże)
 oddać
 odpowiedź
 czasem, niekiedy
 odkładać
 odlać
 odbywać
 ponownie
 filia, oddział
 zburzyć
 przepisywać
 po południu
 odpoczynek
 poseł, deputowany
 odpowiedni
 odrąbać
 sprzątać
 odłożyć
 nieświeży (woda)
 ostry, ostro
 stąd, stamtąd
 z zewnątrz
 wydział
 owies
 wóz
 wózek
 opublikować
 ogłoszenie
 kod pocztowy
 przykrywać

wrobel
 wrota (plt.)
 wrotář
 wrotka (plt.)
 wšaki
 wšakoraki
 wšedny, wšednje
 wšykne
 wuběgnuš, wuběgnjo
 wucabnik, wucabnica
 wucbna gožina
 wucbnica
 wuchac
 wuchadaš, wuchada
 wucho
 wuchožowanišćo
 wuchóžowaš se, wuchóžuju se
 wuchowaš, wuchowajo
 wucony
 wucyš, wucy
 wudawař
 wudrogowaš, wudrogujo
 wugbaš, wugbajo
 wugbaše
 wugeń
 wuglowa jama
 wuglowy
 wugnaš, wuženjo
 wugódaš, wugódajo
 wugoř
 wugójs, wugój
 wugranjaš, wugranja
 wugrěš se, wugrějo se
 wugrono
 wujěšć, wujě
 wujězd
 wujko m.
 wuknica
 wuknik
 wuknuš, wuknjo
 wukraj
 wul
 wulicowanje
 wulicowańko
 wulicowaš, wulicujo
 wulěkaš se, wulěkajo se
 wulět
 wumarły
 wumětc
 wuměłski
 wuměš, wumějo
 wumjatawaš, wumjatujo

wróbel
 brama, bramka, wrota
 bramkarz, portier
 bramka
 różny
 różnorodny
 codzienny, codziennie
 wszyscy, wszystkie
 uciec
 nauczyciel, nauczycielka
 lekcja
 podręcznik
 zając
 wynikać
 ucho
 miejsce spacerowe
 spacerować
 uchronić
 uczony
 uczyć, wykładać
 wydawca
 wyemigrować
 dokonać
 postępy, osiągnięcie
 komin
 kopalnia węgla
 węglowy
 wypędzić, wygnać
 zgadnąć
 węgorz
 wyleczyć
 wymawiać
 ogrzać się
 wymówka
 wyjeść
 wyjazd
 wujek
 uczennica
 uczeń
 uczyć się
 zagranica
 ul
 opowiadanie
 krótkie opowiadanie
 opowiadać
 złęknąć się
 wycieczka
 zmarły
 artysta
 artystyczny
 umieć
 zarzucać

wumožar
 wumóžyś, wumóžyjo
 wunosk
 wupłošyś, wupłošyjo
 wupjac, wupjaco
 wupšestrěwaś se, wupšestrěwa se
 wupyšniś, wupyšnijo
 wuryś, wuryjo
 wuscęłaś, wuscęła
 wusednuś se, wusednjo se
 wusewaś, wusewa
 wuslědk
 wuslěžiś, wuslěžijo
 wuslužony
 wusměriś, wusměrijo
 wusměšowaś, wusměšujo
 wusoki, wusoko
 wuspany
 wuspěch
 wuspěšny, wuspěšnje
 wusta (plt.)
 wustajaś, wustajijo
 wustajeńca
 wustawanišćo
 wustojaś, wustoj
 wustrowiś se, wustrowijo se
 wustupowaś, wustupujo
 wušej
 Wušy šoŕta
 wuśěgnuś, wuśěgnjo
 wutłocyś, wutłocyjo
 wutraś, wutraj
 wuwiśe
 wuwiś se, wuwijo se
 wuwucowaś, wuwucujo
 wuznam
 wužeńc
 wužrawanje
 wužytny, wužytnje
 wužywaś, wužywa
 wužiś, wuži
 wužar
 wužekowaś se, wužekujo se

Z

za
 zaběra
 zabyś, zabydnjo
 zachod
 zachodowy
 zachopiś, zachopijo
 zachopjeńk

zbawiciel
 ocalić, uratować
 dochód, zysk
 wypłoszyć
 upiec
 rozprzestrzeniać się, rozciągać się
 udekorować, wystroić
 wyrwać
 nadawać (radio)
 usiąść
 wysiewać
 wynik
 odkryć
 wysłużony
 skierować
 wyśmiewać
 wysoki, wysoko
 wuspany
 sukces
 skuteczny, skutecznie
 usta
 prezentować
 wystawa
 przystań
 znieść, wytrzymać
 wyzdrowieć
 występować
 ponad
 nadburmistrz
 wyciągnąć
 wyprzeć, usunąć
 wytrzymać
 rozwój
 rozwinąć się
 uczyć, prowadzić lekcje
 znaczenie
 dżdżownica
 wypalanie, wyżeranie kwasem
 użyteczny, użytecznie
 korzystać, wykorzystać, używać
 wędkować
 wędkarz
 podziękować

za, dla
 zajęcie
 zapomnieć
 wejście
 wejściowy
 rozpocząć
 początek

zacyniś, zacynijo
 zadobyś se, zadobydnjo se
 zadobywař
 zadora
 zadrěš se, zažerjo se
 zagon
 zagroda
 zagrodnik
 zagrodniski
 zajm
 zajmny, zajmnie
 zajmowany
 zajmowaś se, zajmujō se
 zajtša
 zajtšo
 zajś, zajžo
 zajžonosc
 zajžony
 zajžowanje
 zajžowaś, zajžujō
 zakaz
 zakazany
 zakład
 zakładny
 zakomužony
 zalězc, zalězo
 załamaś se, załamjō se
 założař
 założba
 założyś, założyjo
 zamknuś, zamknjo
 zamóženje
 zamóžnosć
 zamyslony
 zanjasony
 zapłaśiś, zapłašijō
 zaprasnuś, zaprasnjō
 zarězaś, zarěžo
 zaryś, zaryjo
 zasadnje
 zaseś, zasejo
 zaspomnjeś, zaspomnjejo
 zastarany
 zastaś, zastanjo
 zastojnstwo
 zaświcaś, zaświcjō
 zawěśce
 zawězk
 zawjaśc, zawježo
 zawobrośiś, zawobrošijō
 zažaržaś se, zažaržijō se
 zažiwany

zamknać
 włamać się
 włamywacz
 przeszkoda
 wykrzyknać
 pole, łan, zagon
 ogród
 ogrodnik
 ogrodniczy
 zainteresowanie
 ciekawy, interesujący, ciekawie
 zainteresowany
 interesować się
 z rana, rano
 poranek
 przejść, upłynąć
 przeszłość
 przeszły
 zapobieganie
 zapobiegać
 zakaz
 zakazany
 podstawa
 podstawowy
 spóźniony
 wdrapać się, wspiąć się
 włamać się
 założyciel
 fundacja
 założyć
 zamknać
 majątek
 zdolność
 zamyślony
 odległy, oddalony
 zapłacić
 zatrzaskać
 ubić, zarznąć
 wkopać, zakopać
 zasadniczo
 zasiać
 utkwić, utrwalić
 pilnowany
 zatrzymać się
 posada, urząd
 zagwizdać
 napewno
 zobowiązanie
 wprowadzić
 zawrócić
 zachować się
 zdziwiony

zběraś, zběra	zbierać
zběrka	zbiór, kolekcja
zboka	z boku
zbórk	wiadro
zbóžo	bydło
zdalony	oddalony
zdrjały	dojrzały
zdrjaś, zdrjajo	dojrzewać
zdžaržaś, zdžaržyjo	zachować, utrzymać
zeblekaś se, zebleka se	rozbierać się
zec	spodnie
zeger	zegar
zelenina	warzywa
zeleny	zielony
zeleznica	kolej żelazna
zelezny	żelazowy, żelazny
zelezo	żelazo
zemja	ziemia
zemrěś, zemrějo	umrzeć
zernko	ziarnko
zešywk	zeszyt
zezgubjowaś, zezgubjujo	pozatracać
zežywjenje	utrzymanie
zgasnuś, zgasnjo	zgasić
zgóniś, zgónijo	dowiedzieć się
zgromadny	wspólny
zgromažina	zebranie
zgubiś, zgubijo	stracić
zgubiś se, zgubijo se	zgubić się
zjadnaś se, zjadnajo se	pogodzić się
zjawnośc	jawnośc, publicznośc
z kim	z kim
zlubiś, zlubijo	obietać
złoty	złoty
złóžej	złodziej
zły, zlě	zły, źle
zmakaś se, zmakajo se	spotkać się
zmakekanje	spotkanie
zmarznuś, zmarznjo	zmarznąć
změniś se, změnijo se	zmienić się
změrganje	zmierzch
zmjatana	śmietana
zmólka	błąd, pomyłka
znank	świadek
znaś, znajo	znać
znazdala	z daleka
žni (plt.)	żniwa
znicyś, znicyjo	zniszczyć
zněś, znějo	brzmić
zněše	brzmienie
zogol	hałas
zrownju	jednocześnie

zrumowaś, zrumujo
 zub
 zuk
 zukowy
 zwenka
 zwěrje
 zwěrnny, zwěrnje
 zwisk
 zwóniš, zwóni
 zwónožeś, zwónožijo
 zwóraś, zwórjo
 zwucowaś, zwucujjo
 zymny

ž

žanr
 žariś, žari
 žarjabnica
 žeden
 želej
 żeńska
 žoź
 žonop
 žonopowy
 žrědło
 žwała
 žycenje
 žycyś, žycy
 žytny
 žyto
 žywiś se, žywi se
 žywy byś
 žyžany
 žyže

ž

žaržaś, žaržy
 žeń
 žewješnasty
 žewjety
 žěk
 žěkowaś se, žěkujo se
 žěkowny
 žěl
 žěliś (se), žěli (se)
 žělonny
 žěłabność
 žěłaś, žěła
 žěłarnja
 žěłowy řed
 žinsa
 žišelina

sprzątać, usuwać
 ząb
 dźwięk
 dźwiękowy
 na zewnątrz, z zewnątrz
 zwierzę
 wierny, wiernie
 połączenie, powiązanie
 dzwonić
 załatwić, dokonać
 zorać, popełnić
 ćwiczyć
 zimny

gatunek, rodzaj
 oszczędzać
 kasa oszczędności
 żaden
 galaretka
 kobieta, małżonka, żona
 żołądz
 musztarda, gorczyca
 musztardowy
 źródło
 fala
 życzenie
 życzyć
 żytny
 żyto
 utrzymywać się
 żyć
 jedwabny
 jedwab

trzymać
 dzień
 dziewiętnasty
 dziewiąty
 podziękowanie
 podziękować
 wdzięczny
 część
 dzielić (się)
 podzielony
 działalność
 pracować
 pracownia, gabinet
 narzędzie, narzędzia
 dziś
 koniczyna

žiři
 žiřownica
 žiřownja
 žiwadło
 žiwjak
 žiwny, žiwnje
 žiwy
 žo
 žowcyny
 žowčo
 žowka
 žurja (plt.)

dzieci
 przedszkolanka
 przedszkole
 teatr
 dzik
 cudowny, cudownie
 dziki
 gdzie, dokąd
 należący do córki
 dziewczyna
 córka
 drzwi

Słownik 2

a

a
 adresa
 adwent
 akacija
 akle
 ale
 aluminij
 ansambel
 asterka
 atd.
 awto
 awtodroga
 až

a
 adresa
 advent
 akácie
 teprve
 ale
 hliník
 soubor, ansámbl
 astra
 atd.
 auto
 dálnice
 že

b

baba
 badak
 bagnity
 bajka
 bajkojty
 balo
 balokopar
 balokopanje
 balokoparski
 bamž
 banja
 barcaś, barcy
 barwa
 baseń
 basnikar
 basnikarka
 bejnje
 bejny
 beton
 běty

bábovka
 bodlák
 bahnitý
 pohádka
 pohádkový
 míč, balón
 fotbalista
 fotbal, kopaná
 fotbalový
 papež
 dýně
 bručet, bzučet
 barva
 báseň
 básník
 básnířka
 značně
 značný
 beton
 bílý

běg	běh
bęgać	běžec
bęliś, bęli	loupat
bęrtyl	čtvrť, čtvrť, čtvrtina
bężnje	plynule, plyně
bitwa	bitva
bjacharik	pohár
bjatowaś, bjatujo	modlit se
blaba	huba
blido	stůl
bliski, blisko	blízký, blízko
blok	blok
Błota	Blata
błoto	bláto
bob	fazole, bob
bocny	boční
bogatstwo	bohatství
bójaś se, bój se	bát se
bok	strana
bóleś, bóli	bolet
bom	strom
bónać	nevolník
bóson	čáp
bósonowy	čapí
bóžko	bohužel
Bramborska	Braniborsko
bramborski	braniborský
bratśik	bratříček
bratś	bratr
brjaza	bříza
brjog	břeh
brjuch	břicho
brojś, broj	plýtvat, rozhazovat
brona	brány (zeměď.)
broźnja	stodola
bruk	brouk
brunica	hnědé uhlí
bruny	hnědý
bryła	brýle
bubańka	angrešt
buchanje	bouchání, hřmění
budu-li	budou-li
buk	buk
bukowicka	bukvice
bur	sedlák
burowka	selka
burski	selský
burski dwór	statek
bus	autobus
butra	máslo
buźiś, buźi	budit
bydlenje	byt

bydleński
 bydleński blok
 bydliś, bydli
 bydło
 byk
 byśe
 byrcaś, byrcy
 bytšy, bytše
 bżez

c

cakaś, caka
 carnica
 carny
 cart
 cas
 casnik
 casnikař
 casopis
 casy
 cazař
 cedlik
 cely; ceło
 censura
 ceptar
 ceptarka
 cerkwiny
 cerkwja
 cerw
 cerwjaty
 cesciś, cesci
 cesaś, cešo
 cesto
 chip
 chłodk
 chłodnik
 chołuj
 chójca
 chójziś, chójzi
 chomowaś, chomotujo
 chor
 chórownja
 chóry
 Chóšebuzanař
 chowaś se, chowa se
 chrapka
 chrestomatija
 chrom
 chropiś, chropi
 chto
 chtoż
 chudoba

bytový
 panelák
 bydlet
 obydlí
 býk
 bytí, existence
 bzučet, cvrčet
 jasný, světlý
 bez

čekat
 borůvka
 černý
 čert
 čas
 noviny
 novinář
 časopis
 někdy, občas
 kominík
 lístek
 celý; úplně, zcela
 známka (ve škole), cenzura
 učitel
 učitelka
 kostelní, církevní
 kostel, církev
 červ
 červivý
 ctít, vážit si
 česat
 často
 čip
 stín
 lednice
 pluh
 borovice
 chodit
 nasazovat chomout
 sbor
 nemocnice
 nemocný
 Chotěbuzan
 schovávat se
 kapka
 chrestomatie (výbor z četby)
 budova
 kapat
 kdo
 kdo (vztažné zájmeno)
 chudoba

chudy
 chwaliś, chwali
 chwalebny, chwalebny
 chwataś, chwata
 chylka
 chyśiś, chyśijo
 chytaś, chyta
 cigareta
 citrona
 cłowjek
 co
 cogo
 cogodla
 cołn
 cołnař
 coło
 crjej
 cuś se, cujo se
 cuzbnyk, cuzbnyk
 cuzy
 cybula
 cygel
 cysło
 cysty, cysto
 cytař
 cytaś, cyta

d

dalija
 daloki, daloko
 dalokowid
 dar
 datowaś, datujo
 dawjeto
 dawno
 dejaś, dej
 dejm
 delka
 demonstrowaś, demonstrujo
 derje
 derjeměse
 deść, deśćik
 deśćojty
 deśćowaś se, deśćujo se
 direktnje, direktny
 diskutěrowaś, diskutěrujo
 dłužki, dłužko
 dłymoki, dłymoko
 do
 dobry žen
 dobyś, dobydnjo
 docakaś, docakajo

chudý
 chválit
 chvályhodný
 spěchat
 chvíle
 chytit
 chytat
 cigareta
 citron
 člověk, manžel
 co
 čeho
 proč
 člun
 člunař
 čelo
 bota
 cítit se
 cizinec
 cizí
 cibule
 cihla, křídlice
 číslo
 čistý, čistě
 čtenář
 číst

jiřina
 daleký, daleko
 dalekohled
 dar
 datovat
 předtím, nedávno
 dávno
 mít (povinnost)
 mám (povinnost)
 deska
 demonstrovat
 dobře
 blaho (byt)
 déšť
 deštivý
 pršet
 přímo, přímý
 diskutovat
 dlouhý, dlouho
 hluboký, hluboko
 do
 dobrý den
 vyhrát
 počkat

docełego	vůbec, všeobecně
dochod	příjem
docyniś, docynijo	vytvořit, zvládnout
dodank	dodatek
dojs, doj	dojít
dojspiś, dojspijo	dosáhnout (něčeho)
do kusow	na kusy
dolnoserbski	dolnolužickosrbský
dołojce	dole
dom	dům
doma	doma
domacny	domácí
domcyk	domek
domownja	domov, vlast
doněnta	doteď
dopołdnja	dopoledne
dopomnjeś se, dopomnjejo se	vzpomenout si, vzpomínat si
dopředka	dopředu
dorosćony	dospělý
dosegaś, dosega	stačit
dostaś, dostanjo	dostat
dowjasć, dowježo	dovést, dovézt
dowol	dovolená
dowolać	rekreant
dowólnosć	povolení
dozdrjaś, dozdrjajo	dozrát
dożywjenje	zážitek
drastwa	oblečení
drěmak	spáč
drěś, drějo	drát, trhat, škubat
drěś se, źerjo se	křičet
drjewjany	dřevěný
drjewo	dřevo
drobny	drobný
droga	ulice
drogowanje	cestování
drośany	drátěný
drot	drát
drugi	druhý, jiný
dub	dub
dubowy	dubový
duch	duch
ducy	na cestě
dujarski	dechový (nástroj)
duša	duše
dušepastyř	duchovní
dwaźasća	dvacet
dwěścě	dvě stě
dwojorěcnosć	dvojjazyčnost
dwórniśco	nádraží
dyla	kopr
dypk	tečka, puntík

dypkowny, dypkownje

přesně

e

eksistenca

existence

f

familija

rodina

farań

farář

felowaś, felujo

chybět

fidle (plt.)

housle

filet

filé

flak

skvrna, místo

flaška

láhev

fryšny, fryšnje

čerstvý, čerstvě

futer

krmivo

g

ga

kdy

gaby

kdyby

gadowaty

jedovatý

gałuz

větev

ganjaś, ganja

honit (se)

gano

nedávno

garaža

garáž

gat

rybník

generacija

generace

gibanje

hnutí, pohyb

gibaś (se), gibjo (se)

pohybovat (se)

ginuś, ginjo

ustávat

gjardy, gjarže

hrdý, hrdě

gladiola

mečík

glědadło

zrcadlo

glědaś, glěda

dívat se

glucny, glucnje

šťastný, šťastně

gluka

šťěstí

glukužycenje

blahopřání

gładki, gładko

hladký, hladce

głažany

skleněný

głažk

sklenice, sklo

głosny, głosnje

hlasitý, hlasitě

głosowaś, głosujo

hlasovat

głowa

hlava

głowny, głownje

hlavní, hlavně

głuposć

hloupost

głupy, głupje

hloupý, hloupě

gnaś, ženjo

honit, běžet

gnězdo

hnízdo

gniłosc

lenost

gniły

líný

gniś, gnijo

hnít

gniwaś se, gniwa se

hněvat se

gnoj

hnůj

gnojś, gnoj	hnojit
gódaś, góda	hádat
gódnota	hodnota
gódownica	Štědrý den
gódowny	vánoční
gójc	lékař
gójcowka	lékařka
gójś, gój	léčit
góla	jehličnatý les
gólc	chlapec
góleśi	dvě děti
gólka	lesík
gólnik	lesník
gólnistwo	lesnictví
gołub	holub
góntwař	myslivec, lovec
góra	kopec , hora
górzej, górzeje	nahoru, nahoře
górzejstawanje	zmrtvýchvstání
góрка	pahorek
górski	horský
górucy, góruco	horký, horko
góśc	host
góspoza	hospodyně
gótowaś, gótujo	dělat
gożeś se, gózi se	hodit se
gożina	hodina
grab	habr
grabje (plt.)	hrábě
grajař	hráč
grajkaniśco	dětské hřiště
grajkaś, grajka	hrát si
grańkaty	hroznový, hroznovitý
graś, grajo	hrát
graśe	hra
gratulacije	gratulace, přání
gratulěrowaś, gratulěrujo	gratulovat
grib	hřib
grobla	kanál
grođ	hrad, zámek
Grodkojski	grodkovský
gromaże	společně
groniś, groni	říct, znamenat
groniś (se), groni (se)	jmenovat se
groź	chlév
grozecy	hrozící
gryzaś, gryžo	hryzat, chroustat
guba	ústa
gubka	polibek
gumno	zahrada
gus	husa
guska	houska

guslowarski
gwězda
gymnazium

kouzelný, čarodějný
hvězda
gymnázium

h

hajtko
hejduša
hendryška
historija
historiski
how
howacej
hymna
hynacej, hynakšy
hyšći
hyś, źo

kočičky
pohanka
angrešt
historika, historie
historický
zde, tady
jinak
hymna
jinak (jiným způsobem), jiný
ještě
jít

i

insekt
Italska

hmyz
Itálie

j

jabłucyna
jabłuko
jabrikaty
jacmień
jadnotny
jadnučki
jagań
jagnjetko
jajko
janaška
jano
jaskolicka
jatsownica
jatsowny
jatsy
jazoro, jazor
jažykojty
jedła
jeglinowy bom
jerjebina
jesća (plt)
jěsny, jěsno
jěśc, jě
jěšnica
jěś, jěžo
jězdziś, jězdzi
jěžarnja
jubilej
juška
južo

jabloň
jablko
žebříkovitý
ječmen
jednotný
jediný
myslivec, lovec
jehňátko
vajíčko
rybíz
jenom
vlaštovka
neděle velikonoční
velikonoční
velikonoce
jezero
ostnitý
jedle
jehličnatý strom
jeřáb
sporák
časný, časně
jíst
klobása
jet
jezdit
jídlna
výročí
omáčka
už

k

kacka
 kafej
 kał
 kak, kaka
 kakaw
 kaki
 kalendar
 kalk
 kamjeń
 Kamjeńc
 kana
 kantorka
 kapała
 karpa
 kasa
 kastanija
 kašćaty
 kašćik
 kazaś, kažo
 kazń
 kazyś, kazy
 keń, krick
 kino
 kisała wišnina
 kisały, kisało
 kiwaś, kiwa
 kjarchob
 kjarcma
 kjarcmań
 kjarcmarka
 kjarcmarski
 kjarl
 kjarliż
 klapnuś, klapnjo
 klej
 klěb
 klěś, klějo
 klon
 klubownja
 kluc
 kłasć, kłažo
 kłobyk
 kłojś, kłoj
 kłosk
 kmóťš
 kmóťša
 kněni
 kněz
 knězšk
 knězna

kačena
 káva
 zelí
 jak, jaká
 kakao
 jaký
 kalendář
 vápno
 kámen
 Kamenec (město)
 konvice
 kantorka, sbormistryně
 hudební skupina
 kapr
 kasa
 kaštan
 hranatý
 skříňka, schránka
 nařídít, pozvat
 zákon
 kazit
 keř
 kino
 višěň (strom)
 kyselý, kysele
 mávat
 hřbitov
 hospoda
 hospodský
 hospodská
 hospodský
 chlap
 liturgická píseň
 klepnout
 vlčí bob
 chléb
 klít, klíčit
 javor
 klubovna
 klíč
 klášť
 klobouk
 štípat, rozpolcovat
 klas
 kmotr
 kmotra
 paní
 pán
 zeman, junker
 slečna

knigłownik	knihovník
knigły (plt.)	kniha
kócka	kočka
kołac	vánočka
koło	kolo
kokoš	slepice
kokot	kohout
kólasko	kolovrátek
kólaso	kolo
kólasowań	cyklista
koleje	koleje
kóleno	koleno
kólnja	kůlna
kolonist	kolonista
komora	pokoj
komponist	skladatel
kón	kůň
kóńc	konec
kopaś, kopjo	kopat
kopica	množství, hodně
kopje	kopí
kopr	fenykl, kopr
kópsiwa	kopřiva
kórbik	košík
korta, kortka	karta, pohlednice
kósa	kosa
kóstka	kostka
kóšula	sukně
kótary, -a, -e	který, -á, -é
kowaś, kowa	kout
kóza	koza
kóža	kůže
kózyny	kozí
kradny, dokradnje	přesný, (po)řádný
kradosćiwjy, kradosćiwje	přesně, (po)řádně
kraj	země
krajny	zemský
kralowka	královna
krick	keř
krjate boby	keříčková fazole
krjaty	hustý, křovinatý
krowa	kráva
krowjecy	kraví, kravský
kšadnuś, kšadnjo	krást
kšajaś, kšajo	krájet
kšoma	okraj
kšuścyna	hrušeň
kšuty, kšuśe	pevný
kšyty	krytý
kšywo	střecha
kšesćijan	křesťan
kšěn	křen

kšěś, co
 kśícowaś se, kśícujo se
 kśiwda
 ku
 kubłaś, kubło
 kubło
 kuchnja
 kukawa
 kulawa
 kulka
 ku mnjo
 kumpan
 kumpanka
 kumštny
 kupa
 kupadło
 kupaś (se), kupa (se)
 kupc
 kupka
 kupnica
 kupowaś, kupowarka
 kuriś, kuri
 kurjenje
 kurjetko
 kusk
 kuzina
 kuželka
 kuždy, -a, -e
 kwětk
 kwětkowy
 kwětkowy kał
 kwisć, kwiśo
 kwiśina
 kwiśonka

I

lajski
 lan
 lany
 lapa
 late zelezo
 lažaś, laży
 lažcejšy
 lažki, lažko
 lešeś, leśi
 lěbda
 lěc
 lěcrownož
 lěgwo
 lěpjej
 lěpšy
 lěś

chtít
 křižovat se
 urážka, křivda
 do
 pěstovat, chovat, **vzdělávat**
 jmění, statky
 kuchyně
 kukačka
 tuřín
 brambora
 ke mně
 kamarád
 kamarádka
 umělý
 ostrov
 koupelna
 koupat se
 zákazník
 skupina
 obchod, obchodní dům
nakupující
 kouřit
 kouření
 kuře
 kousek
 sestřenice
 přeslice
 každý, -a, -e
 květina
 květinový, květový
 květák
 kvést
 jetel
 květ

laický
 len
 lněný
 šátek na hlavu (kroj)
 litina
 ležet
 lehčí
 lehký, lehko
 letět
 sotva
 jestli, zda
 ačkoliv
 tábor
 lépe
 lepší
listnatý les

łesny pcołkar	lesní včelař
łeška	líška
łeše	léto
łešojski	letní
łetadło	letadlo
łeťaś, łeťa	létat
łeťnik	ročník
łeťny cas	roční období
łeťo	rok
łeťosa	letos
łeťtowzynt	tisíciletí
łeťzasetk	desetiletí
łewy	levý
lichotny, lichotnje	volný, svobodný
łicyś, łicy	počítat
łimonada	limonáda
łineal	pravítko
łipa	lípa
łipk	lepidlo
łist	dopis
łistař	listonoš
łistowa wobalka	obálka
łistowa znamka	poštovní známka
łistowy bom	listnatý strom
łiška	liška
łod	led, zmrzlina
łoda	skříň, truhla, obchod
łodzymny	ledový
Łubijska góra	Lubijská hora
Łubin	Lubin (město)
Łubnjow	Lubnjow (město)
łubosć	láska
łubosny, łubosnje	milý, mile
łubowař	milovník
łubowaś, łubujo	milovat
łuby, łubo	milý, mile
łud	lid, národ
łudstwo	národnost
łupina	vlčí bob
łuštny, łuštnje	veselý(e), vášnivý(ě)
łuže	lidi
ł	
łacny	žíznivý
łamk	zlomek
łapanje	chytání
łapanje kokota	chytání kohouta
łapaś, łapjo	chytat
ławka	lavička
łdgaś, łdžo	lhát
Łobjo	Labe
łoboda	lebeda

łojś, łoj
 łoński
 łopata
 łopjeno
 łupinaty
 łuża
 Łużyca
 lżyca

m

majs
 mak
 makojca
 malina
 malsny, malsnje
 mało, mały
 mama
 mamina rěc
 małżeństwo
 maś
 marchwey
 margarina
 mark
 markgroba
 marmelada
 marznuś, marznjo
 maśizna
 Mato
 mazany
 mejstaŕ
 mě
 měch
 měki
 měnjenje
 měŕ
 měrc
 měrny, měrniwy
 měšcański
 měso
 město
 měšack
 měšańca
 měšaś, měša
 měś, ma
 Měto
 mēzga
 mjac
 mjetwey
 mjetwjowy
 mjenaś, mjena
 mjenjejgódny
 mjeńšy

lovit
 loňský
 lopata
 list
 šupinatý, (plod) s měkkou slupkou
 kaluž
 Lužice
 lžíce

kukuřice
 mák
 makovice
 malina
 rychlý, rychle
 málo, malý
 máma
 mateřský jazyk
 manželství
 matka
 mrkev
 margarín
 trh
 markrabě
 marmeláda
 mrznout
 materiál, látka
 Matěj
 špinavý
 mistr
 jméno
 pytel
 měkký
 názor
 mír, klid
 březen
 klidný, mírný
 městský
 maso
 město
 pytel, nákupní taška
 směs
 míchat
 mít
 Martin
 šťáva
 meč
 máta
 mátový
 nadávat
 méněcenný
 menší

mjod
 mjodownikarstwo
 mlinc
 mloko
 młodostny
 młogi
 młóżeńc
 młożinski
 młynnik
 móc, móžo
 mócnny, mójcny
 modelowy
 modrac
 modry
 mój, mója, mójo
 mokšy
 mólař
 mólowanje
 mólowaś, mólujo
 moped
 mórjo
 móst
 móšynka
 móžnosć
 mrojś se, mroj se
 mrokawa
 mroz
 mucha
 mucny
 mudry
 muka
 murja
 murjowany
 muski
 mustwo
 muzika
 mydło
 mysl
 myśliś, myśli
 myš
 myś (se), myjo (se)

n

na
 nabóžninski
 nabraś, nabjerjo
 nachwatki
 nacyniś, nacynijo
 nadawk
 nadrobiś, nadrobijo
 nadrobnje
 nadrobnny

med
 včelařství
 palačinka, omeleta
 mléko
 mladistvý
 mnohý
 mládenec
 mládežnický
 mlynář
 moci
 silný, silně
 modelový, vzorový
 chrpa
 modrý
 můj, moje, moje
 mokrý
 malíř
 malování
 malovat
 moped
 moře
 most
 peněženka
 možnost
 hemžit se
 mrak
 mráz
 moucha
 unavený
 moudrý
 mouka
 zeď
 zděný
 muž
 mužstvo
 hudba, muzika
 mýdlo
 mysl
 myslet
 myš
 mýt (se)

na
 náboženský
 nabrat
 rychle, **hrr**
 způsobit, udělat
 úkol
 nadrobit
 podrobně
 podrobný

nagi	nahý
nagrabny	chtivý
najšpa	půda, podkroví
nakósny	šikmý, nakloněný
nakupowanje	nákup
nakupowaś, nakupujo	nakupovat
nalchenk	karafiát, hřebíček
nalětnik	březen
nalětny	jarní
nalěto, nalěše	jaro
nalipaś, nalipjo	nalepit
nałog	obyczaj, zvyk
nałożowaś, nałożujo	pokládat, ukládat , používat, pěstovat (zvyk)
namacaś, namacajo	namočit
namazaś, namažo	namazat
namóc	násilí
namša	mše
nan	otec
nanosyś, nanosy	nanosít
napinanje	úsilí
napłošėń	šikmo, příčně
napoł	půl, o půl (časový údaj)
napšeśiwo	naproti, oproti
naraženje	návrh
narcisa	narcis
narodninski	narozeninový
nastajenje	stanovisko, postoj
nastupaś, nastupa	dotýkat se
natron	jedlá soda
nawal	nával, tlačence
nawdaś, nawdajo	uložit, udělit
nawóžeń	ženich
na zasejsłyśanje	na slyšenou
na zasejwiźenje	na shledanou, viděnou
nazwucowaś, nazwucujo	nacvičit
nažraś se, nažerjo se	nažrat se
nažeja	naděje
nažejaś se, nažeja se	doufat
nažėłaś, nažėłajo	připravít, hodně udělat
ned	hned
nejbogatšy	nejbohatší
nejlubjej	nejraději
nejlubosnjej	nejmileji
nejpjerwjej	nejdřív
nejważnjejšy	nejdůležitější
nejwėcej	nejvíc
nejwuznamnjejšy	nejvýznamnější
něco	něco
něga	kdysi
něgajšny	bývalý, dávný, někdejší
někotary	některý
něnt, něnto, nět	teď

něži
 nichten, nicht
 Nimc
 nimjer
 Nimska
 nimski
 niski, nisko
 njasć, njaso
 njedowólony
 njedra
 njegluka
 njenažejucy
 njepiknuś, njepiknjo
 njepórěd
 njepśistupny
 njerěšny
 njewinowaty
 njewjesta
 njewomucny, njewomucnje
 nježela
 noga
 nopawa
 nos
 nož
 nožyce (plt.)
 nutś
 nutśikach

P

pacientka
 padaś se, pada se
 padaś, padnuś, padnjo
 paket
 pałkadło
 pałkaś, pałco
 pałkawa
 pak
 pakśik
 paleńc
 paliś, pali
 papjera
 paprjeńcarstwo
 parkowanje
 parlicka
 part
 partaja
 pasć, paso
 paslicki
 pasta
 pcoła, pcołka
 pcołkarnja
 pcołkarstwo

někde, někam, zhruba
 nikdo
 Němec
 věčně
 Německo
 německý
 nízký, nízko
 nést
 nedovolený
 sakra
 neštěstí
 nečekaně
 mlčet, neceknout
 nepořádek
 nepřístupný
 špinavý, vulgární
 nevinný
 nevěsta
 vytrvalý, vytrvale
 neděle
 noha
 želva
 nos
 nůž
 nůžky
 dovnitř
 vevnitř

pacientka
 přšet
 padat, (s)padnout
 balík
 prášek na praní
 práť
 pračka
 ale, však, jednak
 balíček
 kořalka
 pálit, hořet
 papír
 perníkářství
 parkování
 perlička
 ohled, zřetel
 strana
 pást
 pastička
 pasta
 včela
 úl
 včelařství

pěkny, pěknje	milý, pěkný, hodný
pěšk	písek
pěskowaty	písečný, písčítý
pěta	pátá
pilny, pilnje	pilný, pilně
piła	pila
pisany	barevný
pisańske blido	psací stůl
pisaś, pišo	psát
pisny	písemný
pišćalka	píšťalka
piś, pijo	pít
piše	nápoj
pitśku	trochu
piwnica	sklep
piwo	pivo
pjac, pjaco	péct
pjaceń	pečeně
pjakań	pekař
pjas	pes
pjenjez	mince
pjeńk	pařez
pjerinowy	drůbeží
pjerje	peří
pla	u
plěś, plějo, plěwaś	plavat
plon	drak
plakaś, płaco	plakat
płaść	plášť
płaśiś, płasi	platit
płaśizna	cena
płod	ovoce
płomje	plamen
Płomje	Płomje (Ohníček – časopis pro děti)
płonina	rovina, planina
płot	plot
pócarnawa	žampión
póceraś, pócerajo	čerpat
pochadaś, pochada	pocházet
pódawk	událost
pódejspiwanje	podmanění, dobytí
pódla	vedle
pódlański	vedlejší
pódlug	podél
pódpěrowaś, pódpěrujo	podporovat
pódpisaś, pódpišo	podepsat
pódpóldnjowy	jižní
pódpólnocny	severní
pódrěmaś	pospat
Podstupim	Postupim
pódwjacorny	západní
pódwóraś, pódwórajo	zaorat

pódzajtšny
 pógibny pas
 pójědank
 policist
 polěto
 poľnoľětny
 poľny
 položyś, položyjo
 pójś, pójžo
 pójź!
 póklad
 Pólak
 pólaś, pólejo
 pólewanka
 póľěpšyś, póľěpšyjo
 pólo
 Pólska
 počjca
 pomagaś, pomaga
 poměrnje
 pómjeniś, pómjenijo
 pómjeńšowaś, pómjeńšujo
 pomnik
 pomoc
 pomoc, pomóžo
 popajzeństwo
 pópšawem
 por
 póraś se, póra se
 póřěd
 póřězarnja
 póromje
 Pórynska
 pósejženje
 póślaś, póścelo
 póślužowaś, póślužujo
 póstola
 postowy kaščik
 póstrow
 póstrowiś, póstrowijo
 póstupowanje
 póstupowaś, póstupujo
 pósypanje
 póškaś, póška
 póšťapnuś, póšťapnjo
 pótakem
 pótrjeba
 powědaś, powěda
 powěśc
 powjasć, pówježo
 powjesnuś, powjesnjo
 pówóženje

východní
 pohyblivý pás
 svačina
 policista
 pololetí
 plnoletý
 plný
 položit
 jít (futurum), popojít
 pojď!
 poklad
 Polák
 polít, zalít
 polévka
 napravit, zlepšit
 pole
 Polsko
 polovina
 pomáhat
 poměrně
 nazvat
 zmenšovat
 pomník, památka
 pomoc
 pomoci
 vězení, zajetí
 vlastně
 pár
 vydat se (na cestu)
 pořádek
 opravna
 vedle, podél (sebe), naproti
 Porýní
 schůze, zasedání
 poslat
 obsluhovat
 postel
 poštovní schránka
 pozdrav
 pozdravit
 postup, pokrok
 postupovat, pokračovat
 drobenka
 líbat
 štípnout, bodnout
 tedy, takže
 potřeba
 mluvit, říkat, vyprávět
 zpráva, pověst
 vést (futurum), odvézt, popovést
 pověsit
 povodeň

pózdze, pózdzej	pozdě, později
póznawaś, póznawajo	poznávat
pózny	pozdní
póžycyś, póžycyjo	půjčit
pradomownja	pravlast
prědownik	předek
prjatkowaś, prjatkujō	kázat
proch	prach
procowaŕ	aktivista, činovník
projś, proj	párat
prozninski	prázdninový
prozniny (plt.)	prázdniny
prozny	prázdný
pšawo	právo
pšawopis	pravopis
pšec	pryč
pšenica	pšenice
pšenicny	pšeničný
pšosaŕ	žebrák
pšosyś, pšosy	prosit
pšuski	pruský
pšecej	vždy
pšedany	prodaný
pšedawarka	prodavačka
pšedgódowny	předvánoční
pšedmě	křestní jméno
pšednjasc, pšednjaso	přednést
pšednosk	přednáška
pšednosowaŕ	přednášející
pšednosowaś, pšednosujo	přednášet
pšedsłowo	předmluva
pšedsedaŕ	předseda
pšedstajenje	představení
pšedstajiś se, pšedstajijo se	představit se
pšeměniś, pšeměnjō	zaměnit
pšemysłowaś, pšemysłujō	přemýšlet
pšepowědaś, pšepowědajō	prodiskutovat
pšeprowowaś, pšeprowujō	přezkoušet
pšepšosyś, pšepšosyjo	pozvat
pšepytowanje	zkouška
pšeskjaržony	obžalovaný
pšestajiś, pšestajijo	přeložit
pšestaś, pšestanjo	přestat
pšestawka	přestávka
pšestrěń	plocha
pšestupjenje	přestupek, překročení
pšestupne lěto	přestupný rok
pšetraś, pšetrajo	vydržet
pšewinuś, pšewinjō	překonat
pšeśěg	průvod
pšeśěgnuś, pšeśěgnjō	přestěhovat se
pšeśiwo	proti

pšewódnik, pšewózar	průvodce
pšewześ, pšewzejo	převzít
pšez	přes
pšeżywjenje	přežití
pšęgaś, pšęga	zapřahat
pšęść, pšęžo	příst
pšęza	přástky
pši	při, u
pšibytność	přítomnost
pšichadaś, pšichada	přicházet
pšichod	budoucnost
pšichylony	příchylný
pšiględowař	divák
pšignaś, pšizenjo	přihnát, přiběhnout
pšijaśel	přítel
pšijaśelka	přítelkyně
pšijazny	přijemný
pšijmowanje	přijem, přijímání
pšijmowaś, pšijmujo	přijímat
pšikład	příklad
pšilubiś, pšilubijo	slíbit
pšinjasć, pšinjaso	přinést
pšinosowaś, pšinosujo	přispívat
pšipasaś, pšipasajo	připásat
pšipisaś, pšipišo	připsat
pšipódla	nadto, kromě toho
pšipołožys, pšipołožyjo	přiložit
pšipómagaś, pšipómagajo	pomoci
pšipówęsyś, pšipówęsyjo	přivěsit
pšipóznaty	uznávaný
pširoda	příroda
pširodny	přírodní
pšisłuchař	posluchač
pšisłuchaś, pšisłušajo	patřit (do)
pšisamem	skoro
pšistajis, pšistajijo	zaměstnat
pšiswójenje	přivlastnění, osvojení
pšiswójś se, pšiswój	přivlastnit si, osvojit
pšis, pšizo	přijít
pšisęgnuś, pšisęgnjo	přitáhnout
pšiwóstśis, pšiwóstśijo	přiostrit
pšiwuknuś, pšiwuknjo	přiučit se
pšiwześ, pšiwzejo	přijmout
pšizamknuś, pšizamknjo	přidat, připojit
pšizemiś, pšizemijo	přistát
ptaškowy	ptačí
puding	pudink
Pückler	Pückler (příjmení)
pupk	pupík, pupen, tlačítko
pupka	panenka
pyšny	pestrobarevný, nádherný
pytaś, pyta	hledat

r

rad, rady, raží
 radijo
 radiska
 radnica
 radny
 raj
 ramje
 rano
 rejowań
 rejowaś, rejujo
 rejtań
 rejtowaś, rejtujō
 renta
 rentnań
 rěc
 rěcnik
 rěd
 rědki, rědko
 rědnjejšy
 rědnosc
 rědny, rědnje
 rědowniski
 rědownja
 rěka
 rěpa
 rěpik
 rěpka
 rězaś, rěžo
 rjaschen
 rjeśaz, rjeśazk
 robinija
 rojś se, roj se
 rola
 rolnikań
 rolnikarstwo
 rosć, rosćo
 rostlina
 row
 rowno
 rownopšawny
 rowno tak
 rozbiś, rozbijo
 rozbity
 rozbrojś, rozbroj
 rozdźěl
 rozdźelowaś, rozdźelujō
 rozeznawaś se, rozeznawa se
 rozgłos
 rozglědny
 rozgórjony

rád
 rádio, rozhlas
 ředkvička
 radnice
 podařený, pořádný, značný, radostný
 ráj
 rameno
 ráno, brzy
 tanečník
 tančit
 jezdec
 jet na koni
 důchod, renta
 důchodce
 jazyk
 advokát, mluvčí
 poradí, řada
 řídký, řídko
 hezčí
 krása, ozdoba
 hezký, hezky
 třídni
 třída
 řeka
 řepa
 řepka
 vodnice, řepa
 řezat, pilovat
 broskev
 řetěz, řetízek
 akát
 rojit se
 pole, role
 rolník
 rolnictví
 růst
 rostlina
 hrob
 právě
 rovnoprávný
 právě tak
 rozbít
 rozbitý
 promarnit, vyplýtvat
 rozdíl
 rozdělovat
 lišit se
 rozhlas
 rozvážný, opatrný
 rozhněvaný

rozgranjaś se, rozgranja se
rozgrono
rozkušajaś, rozkušajo
rozměś, rozmějo
roznogaśiś se, roznogaśijo se
roznogowaś se, roznogujō se
rozpadany
rozpalenje
rozsuziś se, rozsuzijo se
rozswětłarski
roztajaś, roztajo
roztyła
rozuś (se), rozujo (se)
rozuwaś, rozuwa
rozymny, rozymnje
rozynki
rozżognowaś se, rozżognujo se
roža
rožk
rožeś, roži
rucnikar
rucnikarstwo
ruka
rumność
rybař
rybarstwo
ryś se, ryjo se
ryśař

s

sad
sada
sadowy
sajzaś, sajza
salat
samostatny
samski
sanatorij
sańki
sarna
schadowaś se, schadujō se
schajźanje
schow
schowaś, schowajo
schyliś se, schylijo se
ścaźka
ścerniščo
ścěna
ścogno
seck
sedaś, seda
sednuś se, sednjo se

bavit se (s někým)
rozhovor
rozkrájet
rozumět
rozvětvit se
rozvětvovat se
rozpadlý
nadšení
rozhodnout se
oswícenský
roztát
od sebe, odděleně
zout, svléci (kalhoty)
zouvat, svlékat (kalhoty)
rozumný
rozinky
rozloučit se
růže
roh
stát o něco
řemeslník
řemeslo
ruka
místnost
rybař
rybařství
trhat (se), loupat
rytíř

ovoce
věta
ovocný
sázet
salát
samostatný
stejný
sanatorium
sáně
srna
scházet se
východ (slunce)
úkryt
ukrýt
sklonit se
stezka
strniště
stěna, zed'
stehno
žnec
sedávat, sedět
sednout si

sedym	sedm
sejžeś, sejži	sedět
seno	seno
Serb	Lužický Srb
Serbowka	Lužická Srbka
serbščina	lužická srbština
serbski	lužickosrbský
serbstwo	Srbstvo, srbství
seś, sejo	sít
skazyś, skazyjo	skazit
skiba	krajíc
składowaś, składujo	skladovat
skludny	krotký, roztomilý
skócyś, skócyjo	skočit
skomużis se, skomużijo se	opozdit se
skóncnje	konečně
skóro	brzo, skoro
slědk	zadní část, zpátky, za (čím)
slědny	poslední
slinik	hlemýžď
slěpy	slepý
slěwcyna	švestka (strom)
slěženje	výzkum
slězny	zadní
slězy	za, vzadu
slobrany	stříbrný
słaś, sćelo	posílat
sławny	slavný
słodki	sladký
słodny	chutný
słomjany	slaměný
Słowjan	Slovan
słowoskład	slovosklad
słuchaś, słucha	poslouchat
słušaś, słuša	patřit
słuźba	služba
słuźyś, słuźy	sloužit
słyńco	slunce
słynicka	astra
słynicka, słynjaška	jahoda
smarclaty	líný, loudák
směś, smějo	smět
směr	směr
smjejkaś se, smjejka se	usmívat se
smjerś	smrt
smjeržeś, smjerzi	smrdět
smuźka	čárka
smykaś se, smyka se	klouzat se
snědanje	snídaně
sněg	sníh
sněżynka	sněhová vločka
sobota	sobota

sobuzėłaśeŕ
 sol
 sorta
 sotša
 spalěr
 spańska spa
 spaś, spi
 specialnosć
 spinat
 spěšnik
 spisowaśel
 spiw
 spiwaŕ
 spiwajucy
 spiwaś, spiwa
 spiwna kupka
 spižarnja
 spižka
 spódobaś se, spódoba se
 spokojnje
 spokojom
 spominaś, spomina
 spómóžnje
 spoňiš, spoňijo
 sportnišćo
 spšawny
 spuściś se, spuścijo se
 spśijaśelony
 srědk
 srjejišćo
 srjejžny
 sromaś se, sroma se
 sromota
 srowatka
 stanuś, stanjo
 stara maś
 Stare wiki
 starjejšej (dual)
 starka
 starki
 starościś se, starości se
 starosta
 stary
 staś se, stanjo se
 staśan
 statk
 statkowaś, statkujo
 stawaś, stawa
 stawaś se, stawa se
 stawizny
 stawnje
 stog

spolupracovník
 sůl
 druh
 sestra
 zábradlí, špalír
 ložnice
 spát
 zvláštnost, osobitost, **specialita**
 špenát
 rychlík
 spisovatel
 píseň
 zpěvák
 zpívající
 zpívat
 pěvecká skupina
 spižárna
 skříň
 líbit se
 spokojeně
 spokojený
 vzpomínat, připomínat
prospěšně
 splnit
sportoviště
 spravedlivý
 spolehnout se
 spřátelený
 prostředek
 střed, **středisko**
 střední
 stydět se
 stud
 podmáslí
vstát
 babička
 Starý trh (náměstí)
 rodiče
 babička
dědeček
 dělat si starosti
 starosta
 starý
 stát se
 občan
 skutek
 působit (**jako**)
 vstávat
 stávat se
dějiny, historie, dějepis
 stále
 stoh (sena)

stojaś, stoj
 stojniśco
 stolěse
 stotysac
 strona
 strowje, strowośc
 stśělanje
 stśěliš, stśělijo
 studentski dom
 studěrowaś, studěrujo
 studnja
 stupaś, stupa
 stupnica
 stwórtk
 styri
 suchy, sucho
 sudnik
 suknja
 surowy, surowo
 suś
 sused
 susedka
 susedny
 susedowy
 susedstwo
 suśyś, suśy
 swajźba
 swinja
 swinjecy
 swěśiš, swěśi
 swětki (plt.)
 swětły
 swětniśco
 swětocnje
 swěżeń
 swěżeński
 swójski
 swójźba
 swójźbny
 syłojk
 syn
 sypaś, sypjo
 syrotka

š

śach
 śef
 śepnuś, śepnjo
 śkla
 śklicka
 śkóda
 śkrabanje

stát
 stanovisko
 století
 sto tisíc
 strana, končina
 zdraví
 střílení
 střílit
 internát, kolej
 studovat
 studna
 jít, stoupat
 schody
 čtvrtek
 čtyři
 suchý, sucho
 soudce
 šaty
 syrový, surový
 sucho
 soused
 sousedka
 sousední
 sousedský
 sousedství
 sušit
 svatba
 prase
 vepřový
 svítit
 letnice, svatodušní svátky
 světlý
 vesmír
 svátečně
 svátek
 sváteční
 vlastní
 rodina, příbuzenstvo
 rodinný
 slavík
 syn
 sypat
 sirotek, maceška

śachy
 śef
 śeptnout
 miska
 mistička
 škoda
 škrábání

škrěš, škrějo
 škrěš se, škrějo se
 škrjok
 šlodař, šlodarka
 šnycel
 šokolada
 šořta
 šořtowka
 Špańska
 špatny, špatnje
 štapadło
 štapaty
 štrofa
 štucka
 šula
 šulski
 šulstwo
 šyja
 šykowny
 šyroki, šyroko
 šyška

ś

šańki
 šełe
 šernjowka
 Śichy pětka
 šěg
 šěgnuś, šěgnjo
 šěło
 šěsto
 šípka
 šípkowy
 šis
 šišćarnja
 šišćaś, šišći
 šopłota
 šopły, šopło
 šota
 špa

t

talař
 taska
 tedij
 tej
 tejerownosći
 teke
 tekst
 telewizor
 telik
 tema

tawit
 zuřit
 smrk
 krejčĩ, švadlena
 řízek
 čokoláda
 starosta
 starostka
 Španělsko
 špatný, špatně
 žihadlo, bodlo
 ostnatý, pichlavý
 trest, pokuta
 sloka, lidová píseň, darebáctví
 škola
 školní
 školství
 krk
 šikovný
 široký, široko
 šiška

tenký
 tele
 ostružina
 Velký pátek
 vlak, průvod
 táhnout
 tělo
 těsto
 šípek
 šípkový
 tis
 tiskárna
 tisknout
 teplota
 teplý, teplo
 teta
 pokoj

talíř
 šálek
 medvídek
 čaj
 podobně, rovněž
 taky
 text
 televizor
 tolik
 téma

terasa
tergaś, terga
tłusty
toboła
tofla
togradla
tomata
topjarnja
topoł
torm
trajda
trajdowy
tramwajka
trjebaś, trjeba
trjebiś, trjebi
tśach
tśaśny, tśaśnje
tśaśyś (se), tśaśy (se)
tśawa
tśawnik
tśocha
tśochu
tśojenje
tśojś, tśoj
tśojś se, tśoj se
tśuga
tśugany
tśugaś, tśuga
tubak
tucny
tulpa
tuni, tunjo
tupy
turkojski baz
tutawka
tuźny, tuźnje
twardy, twardo
twarjenje
twarog
twarožk
twój, twója, twójjo
twóriś, twóri
tyckate boby
tyckaty
tykańc
tyknuś, tyknjo
tyżeń

w

waga
walkowanje
waniljowy

terasa
trhat
tlusty
taška, brašna
tabule
proto
rajče
kotelna
topol
věž
obilí
obilný
tramvaj
potřebovat
čistit
strach
strašný, nebezpečný
strašit (kde)
tráva
trávník
množství
trochu
příhoda
způsobit
stát se, přihodit se
potok, kanál, proud
strouhaný
strouhat
tabák
tučný
tulipán
levný, levně
tupý
šeřík
pytlík, náprstník
smutný, smutně
tvrdý, tvrdě
budova
tvaroh
sýr
tvůj, tvoje, tvoje
tvořit
tyčková fazole
tyčkový
koláč
dát, strčit
týden

váha
velikonoční koulení vajíček
vanilkový

wariś, wari	vařit
warnowaś, warnujo	varovat
waśnja	způsob
waza	váza
waźny	důležitý
ważyś, waży	vážít
wejsny	vesnický
wen	ven
weto	přece, přesto
wěc	věc
wěcej	víc
wěda	vědomost
wěnk	věnc
wěra	víra
wěrcowany	kořeněný
wěriś, wěri	věřít
wěрно (adw.)	opravdu, skutečně
wěrnosc	pravda
wěśc	vést
wěsće	jistě
wěstosc	jistota
wěsty	jistý
wětšy	větší
wětš, wětšyk	vítr
wětšykowe lětadło	větroň
wětšyna	většina
wěžeś, wě	vědět
widły (plt.)	vidle
widlicki (plt.)	vidlička
wikowař	obchodník
winowy	vinný
wiś (se), wijo (se)	vít (se)
wisaś, wisy	viset
wišnina	višeň, třešeň (strom)
witamin	vitamín
witaś, wita	vítat
witše	zítra
wižeś, wiži	vidět
wjacor	večer
wjas	ves
wjasć, wjezo	vést
wjasele	radost
wjaseliś se, wjaseli se	radovat se
wjasoły, wjasole	veselý, vesele
wjednica	vedoucí, ředitelka
wjednik	vedoucí, ředitel
wjedro	počasí
wjele	hodně
wjele?	kolik?
wjelgin	velmi
wjeliki	velký
wjerašk	vrchol

wjerba	vrba
wjerch	vršek, líc, strop, kníže
włocyś, włocy	tahat, vláčet
włos	vlas
wliw	vliv
wobchadny	dopravní, hovorový
wobdarjenje	nadání
wobėliš, wobėlijo	oloupat
wobgrozony	ohrožený
wobjadny	jednotný, svorný
wobjadny byś	být srozuměn, souhlasit
wobjed	oběd
wobjedowaś, wobjedujo	obědvat
wobknėżyś, wobknėżyjo	ovládnout
woblacenje	oblečení
woblacony	oblečený
woblak	oblek
woblekaś, wobleka	oblékat
wobłuk	rámec, obor
wobogaśiś, wobogaśijo	obohatit
woboraś se, wobora se	bránit se
wobrada	nadílka, nepříjemné překvapení, harampádí
wobraz	obraz
wobspomnjeś, wobspomnjejo	vzpomenout
wobspomnjeśe	vzpomínka
wobstarany	zařízený, obstaraný, starostlivý
wobstaraś, wobstarajo	zařídít, obstarat
wobstatk	zásoba, obsah (složek)
wobstojaś, wobstoj	existovat, setrřávat, skládat se z, postávat
wobšyrny, wobšyrnje	obširný
wobśėžny	obtížný
wobwėściś, wobwėścijo	potvrdit
wobwod	kraj, obvod (admin.), oblast (působnosti)
wobydlař	obyvatel
wobźėłaś, wobźėłajo	zpracovat, obdělát
wobźėliś se, wobźėlijo se	zúčastnit se
wobźėlnik	účastník
wobzamknuś, wobzamknjo	rozhodnout (usněst se)
wobznaniś, wobznanijo	potvrdit
wócakowaś, wócakujo	očekávat
wócko	oko
wócyniś, wócynijo	otevřít
wóda	voda
wódaś, wódajo	prominout, odpustit
wódaśe	prominutí, odpuštění
wódowód	vodovod
wódychanje	oddech
wogeń	oheň
woglėdaś, woglėdajo	navštívít
wójak	voják
wójca	ovce
wójna	válka

wójowaś, wójujo
 wokno
 wokoło
 wokolina
 wokrejs
 wóla
 wólażcenje
 wólażcyś, wólażcyjo
 wólej
 wóliš
 wólša
 woł
 wołoj
 wołojnik
 womjelknuś, womjelknjo
 wónjaś, wónja
 wóśc
 wopłoženje
 wopacny
 wopak
 woplěwaś, woplěwajo
 wópsimjeś, wópsimjejo
 wópšaśaś se, wópšaśajo se
 wopšawdu
 wopytowaś, wopytujo
 wóra
 wordowaś, wordujo
 wórjeh
 wósada
 wósadny dom
 wósebnosc
 wóset
 wóskowanje
 wósoba
 wósobina
 wósoliś, wósolijo
 wóspjetowaś, wóspjetujo
 wósrjeż
 wóstajis, wóstajijo
 wóstaś, wóstanjo
 wósud
 wósymstow
 wót
 wótcynjony
 wóteběraś, wóteběra
 wótedaś, wótedajo
 wótegrono
 wóteraz
 wótkładowaś, wótkładujo
 wótlaś, wótlejo
 wótměwaś se, wótměwajo
 wótnowotki

válčit
 okno
 okolo
 okolí
 okres
 vůle
 usnadnění
 usnadnit, ulehčit
 olej
 volit, vybírat
 olše
 vůl
 olovo
 tužka
 zmlknout
 vonět
 otec (předek)
 oplození
 špatný, opačný
 špatně
 pěstovat, chránit
 pochopit, obsahovat
 zeptat se
 opravdu
 zkoušet
 zboží
 stát se (německy werden)
 ořech
 farnost
 fara (dům)
 zvláštnost
 bodlák
 voskování
 osoba
 osobnost
 osolit
 opakovat
 uprostřed
 nechat
 zůstat
 osud
 osm set
 od
 otevřený
 ubývat
 odevzdat
 odpověď
 někdy (občas)
 odkládat
 odlít
 uskutečňovat se
 znovu (od začátku)

wótnożka	pobočka
wótpaliś, wótpalijo	spálit
wótpalowaś, wótpalujo	spalovat, upalovat
wótpisowaś, wótpisujo	opisovat
wótpoǫdnja	odpoledne
wótpócynk	odpočinek
wótpóstańc	poslanec
wótpowědny	odpovědný
wótrubaś, wótrubjo	porazit (strom)
wótrumowaś, wótrumujo	uklidit, odklidit
wóttarcyś, wóttarcyjo	odložit, odsunout
wóttostojany	odstátý (voda)
wóttšy, wóttše	ostrý, ostře
wóttam	odtamtud
wóttwenka	zvenčí
wóttželenje	oddělení
wows	oves
wóz	vůz
wózyk	vozik
wózzjawiś, wózzjawijo	zveřejnit
wózzjawjenje	zveřejnění
wózzeca licba (postowa)	poštovní číslo
wózzewaś, wózzewa	přikrývat, pokrývat
wrobel	vrabec
wrota (plt.)	brána, vrata
wrotař	vrátný
wrotka (plt.)	branka
wšaki	různý
wšakoraki	různorodý
wšedny, wšednje	všední, běžný
wšyknje	všichni, všechny
wuběgnuś, wuběgnjo	utéci
wucabnik, wucabnica	učitel, učitelka
wucbna gożina	hodina (vyučování)
wucbnica	učebnice
wuchac	zajíc, strašpytel
wuchadaś, wuchada	vycházet
wucho	ucho
wuchojżowaniśco	vycházkové místo
wuchójżowaś se, wuchójżujo se	procházet se
wuchowaś, wuchowajo	zachránit
wucony	učený
wucyś, wucy	učit
wudawař	vydavatel
wudrogowaś, wudrogujo	vycestovat
wugbaś, wugbajo	dokončit, vykonat
wugbaśe	výkon
wugeń	komín
wuglowa jama	uhelný důl
wuglowy	uhelný
wugnaś, wuženjo	vyhnat
wugódaś, wugódajo	uhádnout

wugoń
 wugójs, wugój
 wugranjaś, wugranja
 wugreś se, wugręjo se
 wugrono
 wujěśc, wujě
 wujězd
 wujko m.
 wuknica
 wuknik
 wuknuś, wuknjo
 wukraj
 wul
 wulicowanje
 wulicowańko
 wulicowaś, wulicujo
 wulěkaś se, wulěkajo se
 wulět
 wumarły
 wumělc
 wuměłski
 wuměś, wumějo
 wumjatowaś, wumjatujo
 wumožań
 wumóżyś, wumóżyjo
 wunosk
 wupłośyś, wupłośyjo
 wupjac, wupjaco
 wupśestrěwaś se, wupśestrěwa se
 wupyšniś, wupyšnijo
 wuryś, wuryjo
 wuscełaś, wusceła
 wusednuś se, wusednjo se
 wusewaś, wusewa
 wuslědk
 wuslěziś, wuslězijo
 wuslužony
 wusměriś, wusměrijo
 wusměšowaś, wusměšujo
 wusoki, wusoko
 wuspany
 wuspěch
 wuspěšny, wuspěšnje
 wusta (plt.)
 wustajaś, wustajijo
 wustajeńca
 wustawaniśco
 wustojaś, wustoj
 wustrowiś se, wustrowijo se
 wustupowaś, wustupujo
 wušej
 Wuśy šoła

úhoř
 vylěčit
 vymlouvat se, vyslovovat
 zahrát se
 výmluva
 vyjíst
 výjezd
 strýc
 žákyně
 žák
 učít se
 zahraničí
 úl
 vyprávění
 povídka
 vyprávět
 vylekat se
 výlet
 mrtvý
 umělec
 umělecký
 umět
 vyčítat
 zachránce
 zachránit, spasit
 výnos, zisk
 zahnat, vyplašit
 upéci
 rozprostírat se
 vyzdobit
 vykopat
 vysílat (signál)
 usednout
 vysévat
 výsledek
 vyzkoumat
 vysloužilý
 zaměřit
 vysmívat se
 vysoký, vysoko
 vyspaný
 úspěch
 úspěšný
 ústa
 vystavovat
 výstava
 přístaviště
 snést
 uzdravit se
 vystupovat
 výš, nad
 primátor

wuśęgnuś, wuśęgnjo
 wutłocyś, wutłocyjo
 wutraś, wutrajo
 wuwise
 wuwis se, wuwijo se
 wuwucowaś, wuwucujo
 wuznam
 wużeńc
 wużrawanje
 wużytny, wużytnje
 wużywaś, wużywa
 wużis, wużi
 wużar
 wużekowaś se, wużekujo se

Z

za
 zabëra
 zabyś, zabydnjo
 zachod
 zachodowy
 zachopis, zachopijo
 zachopjenk
 zacynis, zacynijo
 zadobys se, zadobynjo se
 zadobywar
 zadora
 zadrës se, zażerjo se
 zagon
 zagroda
 zagrodnik
 zagrodniski
 zajm
 zajmny, zajmnie
 zajmowany
 zajmowaś se, zajmuj se
 zajtša
 zajtšo
 zajś, zajžo
 zajżonosc
 zajżony
 zajżowanje
 zajżowaś, zajżujo
 zakaz
 zakazany
 zakład
 zakładny
 zakomużony
 zalëzc, zalëzo
 załamaś se, załamjo se
 założar
 założba

vystëhovat se
 vytlačit
 vydrzet
 vývoj
 rozvinout se, vyvinout se
 vyučovat
 význam
 žížala, červ
 leptání
 užitečný
 užívat
 chytat ryby
 rybář
 podëkovat

pro, za
 zaměstnání, koníček
 zapomenout
 vchod
 vchodový
 začít
 začátek
 zavřít
 vloupat se
 lupič, dobyvatel
 překážka
 vykřiknout
 záhon, pole
 zahrada
 zahradník
 zahradnický
 zájem
 zajímavý
 mající zájem
 zajímat se
 ráno
 ráno
 zajít, uplynout
 minulost
 minulý
 zábrana
 zabraňovat
 zákaz
 zakázaný
 základ
 základní
 zmeškaný
 vylézt (na horu), nastoupit
 vloupat se, probořit se (na ledu)
 zakladatel
 nadace

założyś, założyjo
 zamknuś, zamknjo
 zamóženje
 zamóžność
 zamyslony
 zanjasony
 zapłaśiś, zapłaśijo
 zaprasnuś, zaprasnjo
 zaręzaś, zaręžo
 zaryś, zaryjo
 zasadnje
 zaseś, zasejo
 zaspomnjeś, zaspomnjejo
 zastarany
 zastaś, zastanjo
 zastojnstwo
 zašwicaś, zašwicyjo
 zawěšće
 zawězk
 zawjasć, zawježo
 zawobrośiś, zawobrośijo
 zažaržaś (se), zažarżyjo (se)
 zažiwany
 zběraś, zběra
 zběrka
 zboka
 zbórk
 zbóžo
 zdalony
 zdrjały
 zdrjaś, zdrjajo
 zdžaržaś, zdžarżyjo
 zeblekaś se, zebleka se
 zec
 zeger
 zelenina
 zeleny
 zeleznica
 zelezny
 zelezo
 zemja
 zemrěś, zemrějo
 zernko
 zešywk
 zezgubjowaś, zezgubjujo
 zežywjenje
 zgasnuś, zgasnjo
 zgóniś, zgónijo
 zgromadny
 zgromažina
 zgubiś, zgubijo
 zgubiś se, zgubijo se

založit
 zamknout
 majetek, schopnost
 jmění, schopnost
 zamyšlený
 odlehlý, zaostalý
 zaplatit
 prásknout (dveřmi)
 zařezat
 zakopat
 zásadně
 zasít
 vzpomenout si
 vybavený, zajištěný
 zastavit se
 úřad
 zahvízdat
 zajisté
 závazek, povinnost
 uvést, svěst
 otočit
 zadržovat (zdržet se, chovat se)
 udivený
 sbírat
 sbírka
 stranou, opodál
 kbelík
 dobytek
 vzdálený
 zralý
 zrát
 udržet
 svlékat se
 kalhoty
 hodiny
 zelenina
 zelený
 železnice, ostřice, kyprej (bot.)
 železný
 železo
 země
 umřít
 zrnko
 sešit
 poztrácet
 obživa, živobyť
 zhasnout
 dovědět se
 společný
 schůze, shromáždění, valná hromada
 ztratit
 ztratit se

zjadnaś se, zjadnajo se
 zjawność
 z kim
 zlubiś, zlubijo
 złoty
 zložej
 zły, złě
 zmakeś se, zmakejo se
 zmakenje
 zmarznuś, zmarznjo
 změniś se, změnijo se
 změrkanje
 zmjatana
 zmólka
 znank
 znaś, znajo
 znazdala
 žni (plt.)
 znicyś, znicyjo
 zněś, znějo
 zněse
 zogol
 zrownju
 zrumowaś, zrumujo
 zub
 zuk
 zukowy
 zwenka
 zwěrje
 zwěrný, zwěrnje
 zwisk
 zwóniś, zwóni
 zwónožeś, zwónožíjo
 zwóraś, zwórjo
 zwucowaś, zwucujo
 zymny

ž

žanr
 žariś, žari
 žarjabnica
 žeden
 žedne
 želej
 žeńska
 žoź
 žonop
 žonopowy
 žrědło
 žwała
 žycenje
 žycyś, žycy

dohodnout se
 veřejnost
 (s) kým
 slíbit
 zlatý
 zloděj
 zlý, zle
 setkat se
 setkání
 zmrznout
 změnit se
 smrákání
 smetana
 chyba
 svědek
 znát
 zdaleka
 žně
 zničit
 znít
 znění
 povyk
 zároveň, současně
 uklidit
 zub
 zvuk, tón, hláska
 zvukový
 zvenčí
 zvíře
 věrný, věrně
 souvislost, spojení, vztah
 zvonit
 zvládnout
 zorat
 cvičit
 studený

žánr
 šetřit
 spořitelna
 žádný
 několik
 želé
 manželka, žena
 žalud
 hořčice
 hořčicový
 pramen
 vlna (na vodě)
 přání
 přít

žytny	žitný
žyto	žito
žywiś se, žywi se	živit se
žywy byś	žít
žyžany	hedvábný
žyže	hedvábí
ż	
żarżaś, żarży	držet
żeń	den
żewjeśnasty	devatenáctý
żewjety	devátý
żěk	dík
żěkowaś se, żěkujo se	děkovat
żěkowny	vděčný
żěl	část
żěliś (se), żěli (se)	dělit (se)
żělony	dělený
żěłabność	pracovitost
żěłaś, żěła	pracovat
żěłarnja	dílna
żěłowy rěd	pracovní nářadí
żinsa	dnes
żiśelina	jetel
żiśi	děti
żiśownica	vychovatelka ve školce
żiśownja	školka
żiwadło	divadlo
żiwjak	divočák
żiwny, żiwnje	divný, zvláštní
żiwy	divoký
żo	kde, kam
żowcyny	dceřin
żowćo	dívka
żowka	dcera
żurja (plt.)	dveře

Přeložil Stanislav Tomčík. Korigoval Radek Čermák.

Wopśimjeśe – Treść

A) <u>Gramatika a zwucowanja:</u>	strona
1. Pśedsłowo	2
2. Pismiki a zuki dolnoserbskeje rěcy	5
3. Předna lekcija: Werb 'byś'	6
4. Druga lekcija: Genitiw substantiwow a adjektiwow – singular	7
Konjugacija -o / -jo.	9

5. Třeša lekcija:	Akuzativ substantiwow a adjektivow – singular	10
	Konjugacija -i / -y	12
6. Stwórta lekcija:	Instrumental substantiwow a adjektivow – sing.	13
	Konjugacija -a	15
7. Pěta lekcija:	Dativ substantiwow a adjektivow – singular	16
	Konjugacija -j	17
8. Šesta lekcija:	Lokativ substantiwow a adjektivow – singular	19
	Zajžonosć (preteritum)	21
9. Sedyma lekcija:	Plural substantiwow a adjektivow	23
	Deklinacija substant. a adjekt. w pluralu	24
	Formy psíchoda	26
10. Wósyma lekcija:	Dual substantiwow a adjektivow	28
	Imperativ	30
11. Žewjeta lekcija:	Personalne pronomeny	32
	Modalne werby	34
12. Žaseta lekcija:	Poseiwne pronomeny	37
	Konjunktiv	39
13. Jadenasta lekcija:	Zakładne licby	41
	Interrogatiwny a relatiwny pronomen	44
14. Dwanasta lekcija:	Pórédowe licby	47
	Formy zajžonosći imperf. a perf.	49
	Pluskwampreteritum	52
15. Tšinasta lekcija:	Deklinacija adjektivow	53
	Prepozicije	54
	Stopnjowanje adjektivow	55
16. Styrnasta lekcija:	Adwerby	58
	Stopnjowanje adwerbow	59
17. Pěšnasta lekcija:	Konjunkcije	62
	Supinum	63
	Aktiwny particip	64
	Intransitiwny particip	65
	Verbalny substantiw	67

B) Teksty:

1. Kowalojc familija	9
----------------------	---

2. Našo bydlenje	13
3. Naša zagroda	16
4. Serbske jatšowne nałogi	18
5. Naša wjas	23
6. Našo město Chóšebuz	27
7. Błota, lubosna krajina w Dolnej Łužycy	31
8. Łužyca a serbska rěc	36
9. Serbska muzika	40
10. Co w gumnyšku na lěškach a bomach rosćo	47
11. Jězd na pólo	47
12. Co to jo, socialdemokrat? (W. Bjero)	51
13. Surowa štrofa (W. Bjero)	52
14. Na serbsku Łužycu – Serbska hymna	57
15. Mój rodny dom (B. Šwjela)	57
16. Juro Surowin – wjeliki nimski psijašel Serbow	60
17. Kak som serbski nawuknuł (J. Surowin)	61
18. Roztyla (J. Surowin)	61
19. Bur jězo na pólo žělat	66
20. Serbske pcołkarstwo a A. B. Šěrach	68

C) Rozgrona:

1. Zajtša we familiji	69
2. Duce na młožinske zmakeanje	70
3. Glukužycenja k narodnemu dnju	71
4. Co dej mama k wobjedoju wariś?	72
5. Rozgrono z wuknikami	74
6. Nakupowanje	75
7. Tšo njejednake dobre psijašele	77
8. Šulska góžina	79

D) Słownik: 81